

SÉD 45.

VESZPRÉMI KRITIKAI LAP

IX. évfolyam, 2023. 4. szám

Tartalom

- 15 Gáspár Gábor
Üvegház
Kovács Endre: *Üvegház*. Alsóörs, Török-ház. 2023. június 30.
- 18 Asztalos István
A szabadság atlétái
Utcacirkusz a Bábművészeti Világtalálkozón. 2023. június 4.
- 19 Asztalos István
Világok találkozása
Székelyföldről az Újvilágig a *Bábművészeti Világtalálkozón*. 2023. június 4. és 11.
- 22 Rostetter Szilveszter
El camino a Dios
A Recercare Régizenei Műhely hangversenye. Jezsuita romtemplom, 2023. június 30.
- 23 Nyakas Krisztián
A latin szerelő, aki megjavít minden hangulatot
Alvaro Soler koncertje a VeszprémFesten. Veszprém Aréna, 2023. július 12.
- 24 Rostetter Szilveszter
Örömeinek cimbalommal
Aura. Rost Andrea és Lukács Miklós hangversenye a *VeszprémFest* kísérőrendezvényeként az esőhelyszínen, a Hangvillában. 2023. július 12.
- 25 Nyakas Krisztián
Saudade no Jardim
Mariza koncertje a VeszprémFesten. Veszprém Aréna, 2023. július 13.
- 26 Kovács Attila
Intim visszafogottság
Norah Jones koncertje a VeszprémFesten. História kert, 2023. július 17.
- 28 Hancz Karolina
A História kert csalogánya
Norah Jones koncertje a VeszprémFesten. História kert, 2023. július 17.
- 29 Nyakas Krisztián
You'll be on my mind forever...
Norah Jones koncertje a VeszprémFesten. História kert, 2023. július 17.
- 30 Őrsi Ágnes
Régi képek bűvöletében
Cserháti Könyvszalon. Lovassy László Gimnázium, éneketterem. 2023. április 24.
- 30 Őrsi Ágnes
Bajától Madridon át Mexikóig
Darcsi István vendége Disztl Péter. Jutasi Köztér, 2023. április 28.
- 30 Őrsi Ágnes
Temetőhegy
A Kaleidoszkóp sorozat legújabb kötetének bemutatója. Sorozatszerkesztő: Márkusné Vörös Hajnalka. Davidikum Római Katolikus Középiskolai Kollégium, 2023. május 30.
- 31 Hancz Karolina
A jövő zenészeinek találkozója
MusiColours Európai Ifjúsági Zenei Fesztivál. Veszprém, Alsóörs. 2023. május 27–31.
- 35 Őrsi Ágnes
A szeretet soha el nem múlik
Az Istenkeresés útjain. Márfi Gyula nyugalmazott érsek könyvbemutatója a Veszprémi Petőfi Színház előcsarnokában. 2023. június 22.
- 35 Molnár Erzsébet
Valami új
Mesék az igazságos Mátyás királyról. A TIT Váci Mihály Irodalmi Színpad játékos előadása. Agóra Veszprém Kulturális Központ, 2023. május 24.
- 36 Schreiber Márta
„Medárd nekünk megártott, alaposan bemártott”
Veszprémi Ünnepi Könyvhét, 2023. június 8–10.
- 36 Molnár Erzsébet
Egy primadonna élete
Kóródi Anikó: *Küry Klára azt üzente... Küry Klára operettprimadonna élete és kora képekben, dokumentumokban*. Jászdózsa, 2021. *Veszprémi Ünnepi Könyvhét*, Kossuth utca. 2023. június 8.
- 37 Rostetterné Nagy Rita
A zene közös nyelvén
Az Ifjúsági Világkórus koncertje a Szent Mihály-bazilikában. 2023. június 11.
- 37 Stenszky Cecília
Európa mesemondói, ide gyűljetek!
Mesemondó-konferencia és nemzetközi mesemondó-fesztivál Veszprémben. FEST Conference, Pannon StoryFest. Hangvilla, Dubniczay-palota, 2023. június 15–17.
- 38 Éltető Erzsébet
Hang és szó fúziója
Harcza Veronika–Gyémánt Bálint–Dresch Mihály: *Lámpafény*. Kővágóörs, a zsinagóga udvara. A Veszprém–Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa Romkoncert-sorozata. 2023. június 18.
- 39 Szabó Eszter
Remekelt a Pannon Egyetem EFOTT-házigazdaként
Az egyetemisták fesztiválja több napon keresztül, július 12. és 16. között várta vendégeit a Velencei-tónál.
- 39 Őrsi Ágnes
Veszprémi Szemle 69.
Lapszámbemutató. Eötvös Károly Megyei Könyvtár, Kisfaludy-terem. 2023. június 23.
- 40 Rostetter Szilveszter
Süketek látnak, vakok hallanak...
Mahler VIII. *Esz-dúr szimfóniája*. A Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekara, illetve Veszprémhez kötődő szólisták előadásában, Madaras Gergely vezényletével. Gyárkert, 2023. július 7.
- 42 Nyakas-Fehér Fatime
Innen való minden, amivé lettem...
Kispál és a Lovasi koncertje. Gyárkert, 2023. július 8.
- 42 Hancz Karolina
Rövid koncertek, fröccsel
Rozé, Rizling és Jazz Napok. Óváros tér, 2023. július 7–16.
- 43 Nyakas-Fehér Fatime
„Jöttök este a Rozéra?”
- 45 Perémi Ágota
Tausírozott maszkos vas övdíszek az avar korból
- 47 Gáspár Gábor
Utcazene (fotóesszé)
- 48 Cseh Tamás: Fehér babák takarodója (lemezborító)

Számunkat Gáspár Gábor fényképeivel illusztráltuk.

Pergő filmek, régie és új mesék

Magyar Mozgóképfesztivál – a Nemzeti Filmintézet és a VEB 2023 EKF szervezésében.
Veszprém–Balatonalmádi–Balatonfüred, 2023. június 7–10.

Van három gyönyörű városunk, amelynek idén is egymás mellé szól a jegye a Magyar Mozgóképfesztiválon – ezzel a gondolattal nyitotta köszöntőjét a rendezvény műsorfüzetében Navracsics Tibor területfejlesztési miniszter, és egyben kiemelte a programok közösségteremtő erejét.

Séd, 2022. 4. sz., 18. old.

Séd, 2022. 4. sz., 19. old.

Ha két mondatban kellene összefoglalni a mondandómat, annyit írnék: Veszprém ismét örömmel látta vendégül a filmes szakmát, jó volt látni és megtapasztalni az alkotók jelenlétét városunkban, és a magyar filmek ismét jó és szépszájú közönségre találtak városunkban és valószínűleg a Balaton partján is. Szeretjük a mozifestivált!

Harmadszort tér vissza régióinkba a magyar film ünnepe, a Magyar Mozgóképfesztivál, immár bejáratott eseményként. Nem változott az arculat, jelentős részt azonosak a helyszínek és a bemutatott filmes alkotások kategóriái is. A már jól bevált formátumban megjelent a műsorfüzet, igaz, meglehetősen

későn, csupán egy nappal a fesztivál kezdete előtt, és tíz oldallal soványabbra sikeredett a múlt évinél... Az internetes oldalról (mozgokepfesztival.hu) is lehetett tájékozódni, és időben megindult a jegyvásárlás, bérletvásárlás. Továbbra is nagyon „nézőbarát” áron juthattunk hozzá a belépőkhöz, 1000 és 500 forintért, és idén már gördülékenyen kezelték a bérletesek helyzetét is. Az 1500 forintos nyugdíjas- és helyilakos-bérletekkel ugyan a szakmai nézők és az egyszeri belépőt váltók után, némi sorban állással, de sikerült bejutni a vetítésekre.

Medárd, mint „kísérőprogram” nem jött jól. Egy Szentháromság téri és több Foton-udvarbéli vetítés hiúsult meg az eső miatt – gondolom, a Balaton-parti helyszíneken sem volt jobb a helyzet. Ez a kockázat minden szabadtéri rendezvény velejárája, de továbbra is úgy vélem, megérné esőhelyszínekről gondoskodni.

Bőséggel voltak kísérő rendezvények, szakmai beszélgetések, jó néhány érdekes, izgalmas kiállítás (köztük a 16 kép, 16

film, AR- [kiterjesztett valóság] applikációval megtekinthető anyag a Fotonban), és idén több könyvbemutató is színesítette a programsorozatot. Tetszett a Színház- és Filmművészeti Egyetem (külön szórólapon is jelzett) intenzív jelenléte a fesztiválon. Nem maradtak el a koncertek a Filmio-fröccsteraszon, az Óváros téren, a gasztroprogramok és a gyermekprogramok sem – bár ez utóbbiakról azért érdemes pár szót váltani. Bábszínház, gyermekkoncert, díjátadó ünnepség és workshop várta a gyermekeket a filmfesztiválon. Volt *Bogyó és Babóca* (új epizóddal), *Kuflik 2021*-ből és *Egy év Hoppifalván* (2017-es) – mindhárom vetítés a Balaton-parton. És a filmek? Hol vannak a gyermekeknek/gyermekről szóló filmek? Ifjúsági filmek? Miért nincs ilyen kategória a versenyprogramban? Költői kérdés. (Készült például egy rövidfilm *Utolsó esély* címmel a gördeszkás világról, szeretik a tinik, hívják fesztiválokra, de nem láthattuk a programban.) Nagy kihívás versenyezni az amerikai álomgyár uni-

verzumával, melynek alkotásait minden korhatárra való tekintet nélkül bámulják ovisok és kisiskolások a szülői tőröképesség függvényében. Milyen jó lenne, ha a magyar filmesek több figyelmet szentelnének (több támogatás mentén) a gyermek és ifjúsági korosztálynak!

Hiány számomra a természetfilmek jelenléte a fesztiválon, pedig készülnek ilyen alkotások. Csak említés szintjén: Drexler Szilárd rövidfilmje, a *Balaton bi-bírók* (az inváziós fajokról), vagy Szendrői Balázs *Volt egyszer egy vadvízország* című munkája a Körösök vidékéről, és Poroszka Magyar Zsolt *Az akác és méze*, nem tudhatom, neveztek-e egyáltalán.

Visszatérve a fesztivál egészére, nagy előrelépés a várbéli új helyszín, a Foton Audiovizuális Centrum megnyitása, melyben 62 fős (többfunkciós) vetítőterem is helyet kapott. Tekintsük egy kicsike művészmozinak, és bízunk benne, hogy kávézóival, modern, kellemes tereivel jó találkozóhelye lesz később is a filmbarátoknak.

Idén nem volt a fesztiválnak „házi-asszonya”, és nem volt fesztiválbusz szolgáltatás. Talán ez utóbbira nem igazán volt igény tavaly. S ahogy a múlt évben, most is dicséret illeti az EKF önkénteseit, akik nagy számban segítettek helyismeretükkel a programok lebonyolítását.

Telt házas siker volt a fesztiválnytány, *A nemzet aranyai*. Jó választásnak bizonyult a vízilabdások kiemelkedő sportteljesítményét megörökítő, szórakoztató, dinamikus dokumentumfilmmel nyitni a fesztivált. Előtte köszöntőt mondott Porga Gyula polgármester és Káel Csaba kormánybiztos, majd a vízipólósok képviselőjében Szécsi Zoltán kapus és a rendező, Zákonyi S. Tamás ajánlotta filmjüket a közönség figyelmébe.

S hogy milyen filmekkel kényeztették idén a szervezők a filmbarátokat? Játékfilm, tévéfilm, egész estés és rövid dokumentumfilm, tévéorozat, kisjátékfilm és animációs filmek mellett versenyen kívül helyet kaptak mozi-klasszikusok (*Régi idők focija*, *Szürkület*, *Macskafogó*, *Te*, *Meteo*), részben az életműdíjasok munkáit bemutatandó. Idén Esztergályos Cecília és Reviczky Gábor színművészek, Mészáros Márta rendező, Ternovszky Béla rajzfilmrendező és Romwalter Béla producer kiemelkedő munkáját díjazták az elismeréssel.

A nevezési kiírás szerint a 2022. február 19. és 2023. február 28. között moziforgalmazásba vagy televíziós sugárzásba, streamingszolgáltató általi vetítésre került filmalkotás; vagy ugyanezen időben nemzetközi fesztiválon bemutatott, vagy oda meghívást kapott alkotás kerülhetett a programba, valamint olyan filmek, melyek premierjét a fesztiválra időzítették. A mintegy 200 nevezett munkából szakmai előzsűri válogatta a fesztivál programját adó körülbelül 100 alkotást.

A Magyar Mozgóképek Díjak előzsűri-bizottságaiba a tagokat a Magyar Filmakadémia szekciói kategóriánként, továbbá a Nemzeti Filmintézet és a Veszprém-Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa

delegálták. A díjakról idén öttagú szakmai zsűri döntött, melynek elnöke Koltai Lajos, a Nemzet Művésze díjjal kitüntetett, Kossuth-díjas rendező, operatőr volt. A zsűri munkájában részt vett Vecsernyés János Balázs Béla-díjas filmrendező, operatőr, Dobó Kata színésznő, rendező, Pesti Ákos producer, filmgyártási szakember és Bakos Katalin televíziós szakember. Milyen elegáns gesztus lenne bevonni a zsűri munkájába az életműdíjasokat munkabírásuk, egészségük függvényében! Ők sajnos idén sem kaptak szerepet a fesztivál programjaiban, pedig jó lett volna találkozni velük.

Ha visszanezzük az elmúlt évek játékfilmes szekcióját, látható, hogy nőtt a bemutatott alkotások száma: 2021-ben 15, 2022-ben 16, idén 19 filmet láthattunk. Ám kevesebb volt a fesztiválpremier: az első évben öt, tavaly négy, idén már csak két filmpremier esett a fesztivál idejére.

Már májusban tudható volt, hogy kategóriánként mely alkotások versenyeznek a díjakért. Nem tisztem felülbírálni a zsűri döntését, de a játékfilmes szekció választása igencsak meglepett. Jelöltek voltak a *Blokád*, a *Larry*, a *Hat hét*, a *Magasságok és mélységek*, valamint *Az almaja virága* című film. Ez utóbbi beválasztása a legjobb öt közé érdekes döntés. A bemutatása idején a *Vox* magazin 10 százalékra értékelte. „Az amatőr filmes hibákat könnyen meg tudjuk bocsátani egy amatőr filmnek, de ha ez a film több száz millió forintos állami támogatásban részesül, akkor jogos a haragunk” – írták. A folyóirat „gyilkos” kritikája nem maradt egyedül, több filmes portál is erősen megkérdőjelezte a film minőségét. „Nem egy jó film” – vélekedett a *Filmtekt* kritikusa, „aránytalan és boszszantó” – olvasható a *Filmteker* oldalán. Talán lehetett volna a kínálatból másként is választani...

A 2023-as év újdonsága, hogy diákzsűridíjjal is bővült az elismerések sora. Jó dolog ilyen módon is közelebb hozni a magyar filmekhez a fiatalokat. Nem okozott meglepetést, hogy a *Hat hét* című filmre esett a választásuk. Jó döntés, bizonyára megerősítik mindazok, akik látták a filmet.

S ha már a díjknál tartunk: a közönségdíj is egyfajta mérce, megmutatja, hogy utat talált-e az alkotás a nézők szívéhez. Az idei győztes, a *Nyugati nyaralás* számomra azt mutatja, hogy sok mozifestivált kell még rendezni, hogy mi, nézők is felnőjünk a filmművészet műfajához. A film várbéli vetítését elverte az eső, de már év eleje óta látható a *Filmio* oldalán és a mozikban is. „Az egyszer nézős, bárgyú komédiák mezőnyében viszont a *Nyugati nyaralás*nak nincs miért szégyenkeznie. De azért jó lenne, ha magasabb lenne a mérce!” – írja a *Filmteker* kritikusa. Mentségünkre legyen mondva, hogy a miskolci *CineFest* közönségdíját is ez a film nyerte... S ha már közönségsvavázás: valószínűleg csak technikai kérdés, de ha lezárul a közönségsvavázás a fesztivál zárónapján 15 órakor, akkor hogyan várható el, hogy a 17.30-kor műsorra tűzött *Magasságok és mélységek* szavazatokat kapjon?

Nekünk, nézőknek is fejlődünk kell, készülni, informálódni, hogy minél igényesebb befogadókká váljunk, és élvezzük ennek minden örömét. Számomra tanulság, hogy bátran meg kell nézni az interneten (streaming vagy *Filmio* portál) megtalálható alkotásokat, hogy élőben, a fesztivál idején maradjon több idő közönségtalálkozókon, kísérőprogramokon részt venni, vagy épp olyan filmalkotásokat megtekinteni, melyek máshol nem érhetőek el. (Igen, tudom, a filmek vászonra íródnak, nem laptop vagy televízió képernyőjére...)

A nagy választékban azért idén is voltak hiányok: kétszer is láthattuk az egyébként érdekes dokumentumfilmet a lottómilliomosokról (*Fortuna vendégei*), vagy *A koronatanú* című rövid dokut, de nem vetítették Veszprémben a *Frici & Aranka* tévéfilmet, vagy *A maga természet szerint és szabadon* című filmet Szilvássy Caroláról, s a *Böll közlegény megmentését* sem. Ugyancsak nélkülöznünk kellett Veszprémben a *Kojot négy lelke* című egész estés animációt.

Mindezektől függetlenül sok szép filmélménnyel gazdagodhattunk a négy napon. S ha zárhatom személyes kedvencekkel, akkor kiemelném a *Rodolfo*, *Az Aranyvonat legendája*, *A moszkvai fogoly* és a *Szabadító* című dokumentumfilmeket. Ez utóbbi után különösen érdekes volt a főszereplő jelenléte, a vele való beszélgetés. Nagy élmény volt „megismerkedni” az erdélyi filmes portál készítőivel, a Filmtekt Egyesület maroknyi csapatával. Több mint 20 éve menedzselik lelkesen a magyar és művészfilmek ügyét Romániában. Folyóiratot adtak ki, mely mostanra internetes változatban működik, filmeket forgalmaznak, nyári filmkészítő tábort szerveznek, és könyvkiadás is szerepel a tevékenységi körükben. Rendkívül felkészülten érkeztek, sok filmes bejátszással, élmény volt hallgatni őket. Részt vettem a *Frici & Aranka* tévéfilmről Juhász Anna producer és a Kosztolányit alakító Hajdu Tibor színművész élvezetes, informatív beszélgetésén. (Sajnos ezt a filmet sem vetítették Veszprémben.) A játékfilmek közül nagyon szerettem *A nemzet aranyait*, a *Hat hét*, a *Szelíd*, a *Magasságok és mélységek* című filmeket, és nekem annak idején még a moziban az *Együtt kezdtük* és a *Hadik* is tetszett – a maguk helyén és kategóriájában.

A fesztivál négy napján ismét jó volt veszpréminek lenni! Végezetül Csáky Attilát idézem a műsorfüzetből: „Számomra fesztiváligazgatóként, filmkészítőként és filmfogyasztóként is ugyanaz a misszió: mindannyiunk életében helyet találni a magyar film szeretetének, a hazai film iránti nyitottságnak és kíváncsiságnak. Bízom abban, minél többben leszünk az úton!”

Farkasné Molnár Csilla

Hasonlóan ahhoz, amikor képek után kutatva a keresőbe beírjuk a „Swift” vagy a „Raffaello” szót, és domináns találatként a Suzuki és az édesség fotója jelenik meg, ha a Tóth János névre keresünk rá, a régebben népszerű tévésorozat jut nagy eséllyel a net eszébe. Be kell írni az „operatőr” szót, ha a magyar mozi- és filmtörténet egyik legkülönlegesebb alkotójára vagyunk kíváncsiak.

Valami szokatlan

A kinematográfus. Medvigy Gábor és Bollók Csaba filmje a Magyar Mozgóképfesztiválon. Foton Audiovizuális Centrum, 2023. június 8.

De vajon hányan tudják, hogy létezett egy Tóth János nevű operatőr-rendező-vágó közel 50 filmmel, 30 filmtervvel (a meg nem született Ady-film például nagyon érdekelne), számtalan kitüntetéssel – köztük a Kossuth-díjjal és életműdíjakkal („[a Kossuth-díj] a filmszakmában igen nagy értéket képviselt. És most engem minősít. Úgyhogy az erkölcsi alapállásom szerint, ha még megadatik, szakmailag növelnem kell az értékét.” „Oscarra nem vágyom.” T. J.).

Szinte bizarr, hogy Tóth János a Magyar Mozgóképfesztiválon bemutatott alkotások egy jó részét valószínűleg nem tudta volna megnézni, mert nem tartotta volna őket filmnek. „...[Ú]gy érzem, hogy másképpen kellene filmeket csinálni...”, „vannak filmszerűtlen elbeszélő filmek...”, „...a történeteknek minden bénítóan olcsó hatásmechanizmusát ismerem...”, „...ebbe a szakmába nem volt kedvem bedolgozni magam...”, „...a filmek számának növekedésével fokozódóan leértékelődő szörnyetegnek tartom a filmet...”, „A film megváltozott. Felhígult.” (T. J.) – bizonyos típusú filmeket ő már régen „kinézett magából”. A másik oldalról az is nyilvánvaló, hogy A kinematográfus soha nem fog közönségdíjat kapni. Ahogy – szerintem – Tóth János filmjei (a *Shine – Ragyogás*, az *Örök mozi* vagy akár az *Elégia*) sem. Nemcsak azért, mert ezek egyike sem szórakoztató/megrázó történetmesélő alkotás, hanem azért sem, mert egy túlérzékenységgel született, az ars (mesterségbeli tudás) és ingénum (lángelme) erejét egyszerre mutató öntörvényű művésznek ritkán akad a maga szintjén szellemi-lelki társa.

A Tóth Jánosról szóló alkotás filmként nem Tóth János szintjén beszél. Egyszerű eszközökkel, narrátorral (Molnár Piroska), fekete-fehér „beszélő fejek”-kel, interjú- és filmidézetekkel szól. Emellett tisztelettel és empátiával. Az idő nagy részében Tóth János filmjeit nézzük, őt magát hallgatjuk, és azokat az embereket – Eötvös Pétert, Gelencsér Gábort, Kardos Sándort, Soltész Juditot, Vidovszky Lászlót –, akik szerették, tisztelték, éltek vagy dolgoztak vele, mellette. Kevés, ugyanakkor izgalmas a „röla”; sok az „ő”. A beszédmód átveszi az idézett filmek megoldásait, tónusait, belesimul az alkotások világába. Medvigy Gábor és Bollók Csaba – az „összeállítók” – finom, érzékeny, lényegi utalásokkal építik a – látszólag – egyszerű kompozíciót. Gyönyörű, ahogy a Tóth János életét meghatározó, gyerekkorá-

ból érkező „leírhatatlan” élménnyel indítanak: egy fa mozgó árnyképével a fehér falon. A cím fókuszáló játéka, a stáblista fölött szóló „kombinált” zene (*Te vagy a fény az éjszakában*) játékos humora és komolysága, a témák nagyságrenden tartott érzékeny kapcsolása, a lineárisan elmondott életút mentén felfénylő asszociációk, tükröződések megjelenése, egyes motívumok belenehezítése a filmszövetbe (ilyen a Krúdy-élmény és a 20 éves álomhoz, a *Szindbád*hoz kapcsolódó „szakmai lélekgyilkosság”, amikor az ő előre „lekottázott” forgatókönyvéből nélküle dolgoztak, vagy ilyen az egyik legszeretettebb motívum, az élő láng, a gyertya képe) – mindmind lélek szerint kapcsolódnak Tóth János világához. Olyan ez a dokumentumfilm, mint egy nemesen egyszerű, ízléssel készült foglalat, amelyben felragyog a kő. A cím ütős és megtalált – Zalán Vincétől ered –, ugyanakkor mégis pontatlan. Egyfelől, mert félrevezető: mintha Tóth János kizárólag az ősfilm, az avantgárd film, a némafilm szerelmében élt volna (lásd sziszifuszi rekreátori tevékenységét, saját szerzői filmjeinek áthallásait), holott a számítógépes technikák, lehetőségek kifejezetten érdekelték, és nosztalgiaja – ahogy nyilatkozott erről – mindenekelőtt a némafilm kísérletezőkedvének szólt, szerinte a régi idők mozija „éppenséggel újabb, modernebb, mint a mai, mert organikusabb, teljesebb, a film természetéhez közelebb áll...”. Másfelől, bár nagyon fontos együttállásra utal a cím (amikor valakit a film minden vonatkozása érdekel és lenyűgöz: a technika, az eszközök, a varázs, a médiumtörténet, a specifikus lehetőségek), mégis leegyszerűsítő, ismét Tóth Jánossal

szólva: „...amit – és ahogyan – csinállok, nehezen sűrithető egyetlen szóba.”

A címet azonban meghaladja a film. Felmutat egy szabad embert, akit filmesként nem lehetett a kortárs vagy korábbi szakmai fogalmakkal megragadni; akibe beleivódtak a filmek és az érzékelhető világ fénye és mozgásai; aki nem volt hajlandó megalkudni, helyette rögeszmésen ragaszkodott ahhoz, amiben hitt; aki úgy tudott ideológiai megrendelést – „kéne egy propagandaanyag a mezőgazdaság gépésítéséről” – „teljesíteni”, hogy elsíratva a lovakat, a lovakat és az embert, elsíratott egy világot; aki úgy utalt az ajánlottan felmutatandó szovjet kapcsolatokra, hogy Tolsztojt beszéltette a kinematográfusról; akinek lényge, szakmai munkája, magatartása esszenciális élményt jelentett másoknak; aki filmes multifóniát, ontológiát, új dimenziókat adott a látásnak és a gondolkodásnak; akinek – bár zenei mindenevő volt – „egész életében szólt a jazz”; akiről elhiszem, hogy Makk Károly csak vele tudott igazán végiggondolni egy filmet; aki ellen az volt a hivatalos kifogás: „túl-ságosan igényes, ezért lassú és költséges vele dolgozni”, s akiről épp igényessége, koncentrált, figyelmes lassúsága miatt (is) mondhatta Dajka Margit a *Macskajáték* forgatásakor: „Nála nincs csodálatosabb ember a világon.”

Eddigi életem legkatartikusabb filmje a Huszárik Zoltánnal közösen készített *Elégia*. Onnan gondolom, hogy nem tudnám újra végignézni, de nem tudtam nem megnézni. Nem csak a téma miatt elfogultság, megrendülés lehet ennek az oka. Talán az is, amit Bódy Gábor mond: „Az *Elégia* nem a »lovakról« beszél, hanem azoknak a végső vereségéről, akik békét kötöttek, és megkerülték a szabadságot. Fájdalma az élők legnemesebb tévedésének, a hűségnek szól.” „Huszárik–Tóth *Elégiája* az első magyar film, amely valóban a film nyelvében gondolkodott.”

„Az ember egy senki. Lesz valaki..., remélem. Aztán, ha megvénül, mint én, újra senki lesz, majd halott. De marad utána film.” (T. J.)

Vonderviszné Kapor Ágnes

A filmen kívüli idézetek forrása:

Örök varázs. Tóth János kinematográfus. Gelencsér Gábor tanulmányával. MMA Kiadó, Budapest, 2021.

Larry. Magyar filmdráma, 108 perc, 2022.

Rendezte: Bernáth Szilárd.

Magyar Mozgókép Fesztivál, 2023. június 7–10.

Mordor

Borsod. A megye, amelyet évek óta egy egész ország, még az ott lakók is Mordorként emlegetnek. A trianoni béke ellentmondásos jelenkori megnyilvánulása, a magyarság művi abortuszának allegóriája, amikor az anyaország veti ki magából a nem kívánt területet, annak lakóival együtt.

A Bernáth Szilárd által rendezett *Larry* című film dráma a legjobb férfi mellékszereplő díját érdemelte ki Thuróczy Szabolcs bravúros alakításával.

A korábban már a hétfői Agóra Filmklubban vetített másfél órás műsoridejű film egy Ózd környékén élő birkapásztor fiú viszontagságos életútját vázolja fel különleges érzékletességgel. A Vilmányi Benett által alakított Ádámot egyedülálló rendőr édesapja, Zoltán (Thuróczy Szabolcs) neveli, aki több éve száraz alkoholista. A gyorsan pergő eseményekből kiderül, hogy az apa hitelfelvételre készül telekvásárlás okán, amellyel jövőjüket biztosítaná be – fiát pedig 20 évre adósítaná el.

Az első snettek alapján azt gondolhatnánk, hogy a film egy értelmi sérült fiatalemberről szól, ugyanis Ádám furcsán viselkedik, motyog, szavakat ismételi, azonban hamarosan világossá válik, hogy a fiú „mindössze” dadog. A rendező zseniálisan bánik az efféle megtévesztésekkel, újra és újra rászedi a nézőt a negatív sztereotípiákra alapozva: amikor azt gondolnánk, hogy az adott ponton a cigányok majd jól rászedik a főhőst, igazolva a velük kapcsolatos társadalmi előítéleteket, minden esetben cáfolódik a feltevés, amely Ádám szempontjából megkönnyebbülést eredményez, a nézőben azonban ítéletei miatt feszültséget, bűntudatot generál.

A *Larry* mondanivalóját tekintve anti-felemelkedéstörténet. Tucatszámra láthatunk hasonló sztorira bázisozó filmeket: a szegénysorban vagy megfosztottságban tengődő főhős gondol egyet, s buktatók árán, de befut, megvalósítja álmát. A *Step Up*-mozik, a Cher és Christina Aguilera főszereplésével készült *Burlesque* (*Díva*) vagy a Lady Gaga névvel fémjelzett *Csillag születik* is erre alapoznak. Összetettebb cselekményszállal operáló történet *A Wall Street pillangói*, amelyben a Jennifer Lopez által játszott sztriptíz táncosnő karaktere az anyagi jólétekből a világgazdasági válság, majd egy újabb anyagi sikerszéria után egy GHB-botrány következtében lecsúszik, ugyanakkor erkölcsileg felemelkedik. Hasonló példa az *Elit játszma* is, melyben a vádlottak padjára kerülő pókerkirálynő (Jessica Chastain) morális fölnye igazolódik.

Bernáth afféle Irvine Welsh-narratívát választott, miszerint minden marad úgy, ahogy van. Nincs kitörés, nincs felemelkedés, nincs erkölcsi dicsfény. Elhúzza a mézesmadzagot, de megmarad a realitás talaján: nincs valós esély a kitörésre. Mindemellert Larry és barátai ambíciói és elhivatottsága példaértékűek. Az olyan gesztusok pedig, mint például a vonat oldalán megjelenő graffiti, amelyet a kétes

arcú cimborák illegálisan festettek fel, törvénytelenége ellenére is szívet melengető, a szeretet ózdi metaforája.

A mű erőssége a történetvezetés mellett a karakterekben és a hozzájuk kapcsolódó szerepekben, s azok mozgásterében keresendő. A szereplők mindannyiszor elmennek a falig, minden bájukat, erényüket és gyarlóságukat felfedik: Vilmányi Benett dadogása, a megalázó szituációkban való keserű jelenléte és hirtelenharagúsága, Szandtner Anna (Noémi) kétségbeesettsége mögött meghúzódó szenzitivitása, valamint a tetovált szemöldökkel megtestesített közönségességét felülíró sokrétűsége, illetve Thuróczy Szabolcs törekvése a józanságra és boldogulásra, majd hatalmas bukása.

Amíg Noémi és Zoli egyértelműen sodródnak az árral, Ádám halad a céljai felé. Ambícióit morális feddhetetlenségük különbözteti meg apja eltökélt, de erősen megkérdőjelezhető szándékaitól. Nem körvonalazódik, hogy karriert tervezne, mindössze hogy rappelni akar, s megragadni a kínáló lehetőséget: részt venni egy tehetségkutatón. Mentora, Csala Do, az önmagát alakító cigány rapper srác sokkal céltudatosabb, többször beszél arról, hogy vissza akar menni Németországba dolgozni, s környezetét is erre agitálja. Amikor Ádammal közös munkába fognak, elveti egy időre a külföldi munkavállalás lehetőségét, és a zenei piacon való érvényesülést helyezi a fókuszba. A lumpenkörnyezet integrálja Ádámot, a cigány fiatalok és családjaik testvérüknek tekintik. Nem gúnyolják ki, ellentétben a fehér/magyar flegma autóalkatrész-kereskedővel, s nem verik meg, amikor egy buliban, majd egy házi összejövetelen összetűzésbe kerülnek. Meglehetősen másfajta képet kapunk a társadalomnak e halmozottan hátrányos helyzetű csoportjáról, s korántsem csak egyéni kivételként, amely gyako-

ri hivatkozási alap a nem cigány többség részéről, miszerint „vannak köztük kivételek”, ugyanis az összes vászonra vitt helyzetben kivételes szituációk jelennek meg. Briliáns fricska ez, s talán azoknak a „minimálrasszistáknak” int be leginkább, akiknek látszólag semmi bajuk a cigányokkal, de azért jellemzően ellentétes kötőszavakkal operálnak a róluk való megnyilvánulásuk során.

A sodró lendületű események, a kameramozgás, a beállítások, az Ádám szögéből komponált cselekménysorok Fejes Endre szikár, pergő elbeszélésmódját elevenítették fel bennem, azzal a különbséggel, hogy a filmben a legtöbb esetben kibontásra kerülnek a Fejesnél kimondatlan részletek. Bernáth az arcunkba önti mindazt a mocskot, ami a valóság fragmentumaiból tevődik össze, olyan gigászi mennyiségű masszát alkotva, amelyet már képtelenség belül tartani: az anya halálának valódi körülményeit, az apa brutalizmusát, melyet az egész család, s aztán Noémi is megtapasztal, ám később mindezek ellenére a kilátástalanság elől menekülve mégis visszatér; de megemlíthetjük azt a rezignált, reménytelen állapotot is, amelyben a – nemcsak – helyi cigányság éli évtizedek óta a mindennapjait.

A film legerősebb jelenete Ádám elmenetele, s Noémi ezzel egy időben történő visszatérése: a köztük kialakult viszony végleges lezárása, amelyet a szégyenérzet generál. Ez az ellentétes irányú mozgás, továbbá a budapesti utazás azt az illúziót kelti, hogy Ádámnak sikerülhet a kitörés, de végül a zsűri nem neki ítéli oda a fődíjat. A rendezői érzékenység elfedi a kínos pillanatot, így a kudarcról csak a következő snittben szerzünk tudomást Csala Do háborgásából. Ez a típusú elegáns és tapintatos megoldás az *Amíg tart a nyár* című ausztrál dráma végkifejletére hajaz egy kissé, ahol a tragikus kimenetelnek nem leszünk szemtanúi, a történekről tudomást csak a szereplők adott térben produkált viselkedéséből szerzünk, akár egy ókori görög dráma esetében.

Az öt perc hírnév megadatott ugyan a fiataloknak, de a fellépésre kapott ruhákat vissza kellett adni, s pénz híján kénytelenek hazavonatozni oda, ahonnan jöttek: a kilátástalanságba. A Keleti pályaudvar előtti kéregetés, Ádám dadogás miatti, rappelve történő szekálása, az ezt kísérő jókedv, s a záró képsorokban a „Larry” graffiti megpillantása egy vonat oldalán feloldja a feszültséget, egyúttal halvány jelenet adja annak, hogy van remény.

Bodó Gergely/GeriPoppers

Önmagában teljes világ

Merengő. Szmrecsányi Boldizsár (Boldi) kiállítása a Pannon Egyetem aulájában. 2023. július 10–30.

Boldi, a Kossuth- és Munkácsy Mihály-díjas szobrászművész Merengő című kiállítása a Pannon Egyetemért Alapítvány és a Térnyitó Alapítvány szervezésében, a Pannon Egyetem aulájában július 10. és 30. között volt látható. Sajnálom, hogy épp az aulában, ahol a nyár folyamán kevesen fordulnak meg, csak aki kifejezetten a tárlat miatt ment, az láthatta Boldi szobrait.

Szmrecsányi Boldizsár (művésznéven Boldi) először Bécsben tanult, a Magyar Képzőművészeti Főiskolán 1995-ben szerzett szobrászdiplomát, majd azonnal folytatta tanulmányait a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Képzőművészeti Mesteriskola kőszobrász szakán, Villányban. A Munkácsy Mihály-díjas alkotó tavaly kapta meg a Kossuth-díjat, a veszprémi kiállításon látható 13 szobrát nézve: nem érdemtelenül.

A szobor szó főnév, így nem lehet melléknévként ragozni, pedig szívesen írnám, hogy Boldi alkotásai „szoborabbak” az átlagnál. Mire gondolkodok e szakmainak egyáltalán nem mondható kifejezés használatakor?

A szobor három dimenzióban ábrázol testet, tárgyat. Minél zártabb a kompozíció, annál tömörebb a látvány, annál határozottabb részt foglal magának a térből, a térben a mű: önálló világként jelenik meg. Boldi szobrai ilyenek. Nincs bennük, rajtuk semmi felesleges, ugyanakkor nem is hiányzik semmi belőlük. Ráadásul a zárt kompozíció, a tömszerű megformálás mellett a gömbölyű formák dominálnak alkotásain, minden külső és belső kontúr ívelt, lágy, ami „az önmagában teljes világ” érzését tovább erősíti.

Ha egy szobor felülete „göcsörtös”, érdes – izgalmasnak, vibrálóan látjuk. Ha sima, szépen csiszolt, az én szememben ekkor „szoborabb”. Boldi plasztikáinak felülete a tökéletesig sima, selymes. (Mint egy korábban adott interjújából megtudtam, ennek oka, hogy az utolsó simításokat mindig kézzel végzi, hosszasan, alaposan.)

Szobor készülhet sokféle anyagból, leggyakrabban agyagból, fából, kőből-márványból, bronzból-fémből. A legegészségesebb anyag – szigorúan szubjektív véleményem szerint – a márvány. Boldi elsősorban márvánnyal dolgozik, sőt, olyan márvánnyal, mint annak idején Michelangelo. A nagy reneszánsz mesterről elnevezett carrarai bányából hozza az alapanyagot. Ezek a fehér szobrok szinte világítanak. A fekete márvány – amelyből méltóságteljes, a sorsszerűséget, az örökkévalót megidéző szobrok készültek – Spanyolországból származik. Vannak zöldek árnyalatú, bronzból öntött, Maillol-patinával bevont, a fényes márvány hatásáig cizellált szobrok is, amelyekről ránézésre meg nem mondanánk, hogy nem márvány.

Amikor egy délelőttön megnéztem a kiállítást, gyakorlatilag egyedül voltam, időnként haladt valaki át az aula folyosói szakaszán. Így beteljesíthettem örök vágyamat: egy szobrot nem (csak) nézni kell, hanem simogatni! Őrzött kiállításon nem lehet a műtárgyhoz nyúlni, pedig a birtokbavételükhöz hozzátartozna az érintés.

Boldi nem félt a szobrait, örömmel olvastam tőle egy helyütt saját véleményemet: akkor van egy köztéri szobor a szó szellemi értelmében is a helyén, ha a gyerekek felmásznak rá. (A baleseti kockázatot most hagyjuk!)

Boldi alkotásai egyszerre realisták és absztraktok. Minden, amit ábrázol, könnyedén felismerhető, de semmi sem valóság-hű. Lechner Ödön ükunokájaként van egy csipetnyi szecessziós fűszer a formáiban, és nagy adag elegancia a kivitelezésben. Az absztrakció a szobraiban inkább stilizálás, mint mélyebb elvonatkoztatás.

Elmesélni, hogy pontosan milyenek ezek a szobrok, felesleges próbálkozás. Ha még itt lennének Veszprémben, mindenkinek tanácsolnám, menjen el, nézze (ha meri, simogassa) meg a műveket. Így csak azt javaslom, kattintsanak a sculptor.hu-ra, s ha bárhol, bármikor lehetőségük van rá, nézzék meg legközelebb Boldi kiállítását.

Herth Viktória

Kommunikációs deficit

Europe Archive. Erik Kessels és Thomas Mailaender kiállítása.

Művészetek Háza Veszprém, Dubniczay-palota. 2023. június 22. – augusztus 27.

Erik Kessels és Thomas Mailaender projektjének célja, hogy különféle használati és dísz tárgyak, fotók, „holmik és cuccok” által Európa kulturális emlékezetét megteremtsék. A tárlat első állomása Veszprém, melyet a későbbiekben bővülő repertoár mellett más európai városok követnek majd.

A begyűjtött relikviák korszakok, országok, régiók, társadalmi rétegek és csoportok szociológiai sajátosságait hordozzák magukon. Kézműves munkáktól az összebuherált tákolmányokon keresztül az egyes korszakok jellemző giccstermékein át a szexlapokig minden megtalálható. Egyetlen dolog hiányzik: az atmoszféra.

Érthetetlen, mert nem megmagyarázott, hogy milyen megfontolásból kerültek ezek a cuccok egy barokk palota kihalt, üres falai közé. Sokkal autentikusabb helyszín lenne számukra a Dimitrov vagy akár egy Kádár-kocka. A helyszín sterilizálja, megfojtja a kiállítást, köszönőviszonyban sincs azzal az üzenettel, amelyet közvetíteni szeretne. Ezek a tárgyak zsúfolt házak rogyásig pakolt polcairól, műhelyekből, pajtákból, nyári konyhákból kerültek a bolhapiacokra. A kiállító célja a kulturális emlékezet megteremtése, nem pedig a kontraszt szemléltetése a gazdagok és az átlagember között azáltal, hogy használt cikket hordanak egy úri lakba. Ezek a hamutalak nem vitrinbe való, a gázmaszk és terrakotta agyagkancsó pedig nem egy magányos polcra, ami ráadásul még tiszta is. Abszurd. Legalább valaki rakott volna a sarokba egy könnyezőpalmát, megidézve '80-as, '90-es évek korszaklemét!

Noha a rendkívül előnytelen helyszínválasztás jelentősen rontja az élményt, ami kárpótol, az a képzelet és a Kessels–Mailaender gyűjtőpáros által is megfogalmazott emlékezet. Elengedni a kellemetlen érzületet, és hagyni, hogy a tárgyak megszólítsanak, valódi időutazásra repíti az embert. A nevenséges eszközök, amelyeket keresztapánk eszkábáltak össze egy borgőzös nyári

délutánon, amikor a műhelyben már nemcsak a hőség, de a cigarettafüst miatt sem lehetett megmaradni, feltárják a '90-es évek vidéki életének aspektusait. Egy üveg hamutál mindenhol akadt, s kötelező eleme volt minden valamire való háztartásnak legalább egy téglaszín Tófej-váza és egy hollóházi kávéskészlet is. Ezt lehetett feldobni a személyes kedvenceimmal, a trójai mintás bolgár kerámiákkal. A szomszédunkban volt egy ilyen hamutál, amit valószínűleg soha az életben nem mosott el senki. Vastag, kemény hamuréteg lepte az alját, s addig nyomkodták bele péntek esténként a cigarettacsikkeket a Dallas után, míg úgy nem nézett ki, mint egy sündisznó.

Több szempontból legizgalmasabb része a kiállításnak az erotikus, pornográf szekció, amely egy kis helyiségben került elhelyezésre a kiállítóter végében. Talán ez az egyetlen olyan fragmentum, amelyet az elmaradó magyarázat nélkül is megért az összes korosztály. Ehhez képes kapcsolódni az is, akinek vannak, s az is, akinek már soha nem is lesznek emlékei arról, hogy mi az a szexuális vagy épp a diafilm. Emellett, mivel az elmúlt évtizedekben a szexualitás is egyre inkább fogyasztási cikké vált, láthatóvá válik a hatalmas kontraszt: míg a '80-as években újságokban és videokazettákon, mint hordozókon voltak meglehetősen nehezen elérhetőek a pornográf tartalmak, addig manapság a szélesávú interneten bármilyen kategóriára azonnal rákereshetünk, s témérdek kontent közül válogathatunk, mi több, akár mi magunk is tartalmakat szolgáltatathatunk a fogyasztók(!) számára.

Csalódottságom dacára mindenkinek ajánlom figyelmébe a kiállítást, figyelje, vizsgálja értő szemmel, nyitott lélekkel. Hazatérve minden biztonnal másképpen fog tekinteni a polcon porosodó nipperekre, a kiszuperált szódás szifonra vagy a nagyszülőktől megmaradt Monstera deliciosára.

Bodó Gergely/GeriPoppers

Két fotós

Kőrösi Tamás: *We Love Balaton*. Kunszt! kávézó. Toroczkai Csaba: *A táj fényei*. Művészetek Háza Veszprém, Dubniczay-palota–Vár Galéria. 2023. július

A Művészetek Háza Veszprém nyári tárlatai több nézőpontból foglalkoznak a kortárs fotóművészettel. Idén Noémie Goudal, Dafna Talmor, Szalontai Ábel, Szabó Dezső és Toroczkai Csaba kiállításai kapcsán mutat be a Veszprém–Balaton–Bakony régió természeti környezetével foglalkozó alkotókat.

Séd, 2023. 1. sz., 38. old.

A 20. században a művészi tájképfotózás területén az amerikai kontinensen láthatjuk a legfontosabb törekvéseket, ahol a változatos természeti környezet szolgáltatta az inspirációt. A tájképfotósok közül az egyik legismertebb a kanyonok világát drámai fekete-fehér felvételekkel feldolgozó Ansel Adams, aki elkötelezett környezetvédőként a természet iránti szeretetével arra kívánta ösztönözni az embereket, hogy tiszteljék és vigyázzanak a bolygóra. Stephen Shore és Joel Sternfeld, a tájképfotózás mesterei az autópályán kalandozva fényképezték egyedi megközelítéssel a végtelen síkságokban gazdag környezet. A műszerfalról, viszapillantó tükörből fotózva a világot játszótérnek tekintették, amelyet meg kell örökíteni, hogy egy galéria falán bekeretezve láthassuk viszont.

123 év telt el azóta, hogy Eötvös Károly megírta elbeszélésekből álló első könyvét, az *Utazás a Balaton körül*. A népszerű fikciót követve azóta sokan fogalmazták meg a vidékhez köthető úti élményeiket naplójegyzetekkel, versekkel, zeneművekkel vagy fotográfiákkal. Toroczkai Csaba három éven keresztül fényképezte a Balaton, Bakony, Balaton-felvidék tájait. Útjait „csavargásoknak” nevezte. A fotók közös pontja a fény és a természeti környezet kapcsolatának feltárása. Felvételein, Ansel Adamshez hasonlóan, a természetközeli megélt percek a festőiségre törekvéstől függetlenül a fotográfia eszközeivel rögzített drámai képsorokká alakulnak. A kiállítás fő falán ezekből a felvételekből látható válogatás. A Kab-hegyen télen, őszi pillanatok a Lesencevidéken, kilátás a Tóti-hegyről, a Hegyes-tű seregélyekkel, a Kövesgyűr felé vezető út. A három tájegység gazdag természeti örökségét ábrázoló képeket először 2023 tavaszán, a tokiói Liszt Intézet kiállítóterében láthatták az érdeklődők. A kiállítás teljes anyaga a

Művészetek Háza Veszprém Dubniczay-palota kiállítóhelyén került bemutatásra

A fotózás területén a 19. század második felében jelent meg a piktorializmus irányzata. A fényképkészítésnél a mozgás vagy hosszú expozíció tudatos használatával többek között az impresszionista festményeket utánozták, azzal a céllal, hogy a művészi önkifejezést a mechanikus technikai folyamatok fölé emeljék. A rövid idő alatt divatosá vált piktorializmus mellett olyan törekvések is megjelentek, amelyeknek a célja a részletgazdagság jegyében a minél magasabb szintű vizuális információ átadása volt. Erre jó példa Charles Fontayne és William S. Porter különböző vízpartokról fotózott panorámafelvételei.

Az analóg tájképfotózás tradíciója ihlette a Kőrösi Tamás munkáiból összeállított válogatást, amely először a veszprémi Kunszt! kávézó és designbolt galériájában, majd a Művészetek völgye fesztiválon került bemutatásra. Az alkotó a digitális fotózás mellett rendszeresen használ analóg fényképezőgépet. A kiállított fényképeket, amelyek nagyjátékfilmek forgatásáról megmaradt (lejárt) filmekre készültek, a „nosztalgikus atmoszféra” kifejezés-

sel jellemzi. A tárlat képein a közelmúlt balatoni pillanatai a technika és felhasznált nyersanyag révén a múltat idéző festői hatású felvételekké változnak.

A fotótörténetben a tájképfotózás már a kezdeti időszakban fontos szerepet töltött be. A mozgás minden formájának hatására elmosódott felvételek készültek, így elsősorban a hosszú expozíciós idő, mint technikai korlát miatt válhatott a természet és a városi épített környezet a fotósok legfőbb témájává. Az első jegyzett próbálkozás a tájképkészítés területén 1826-ban egy francia származású fotóshoz kötődik, az expozíció nyolc órán át tartott. Egy évtizeddel később, a dagerrotípiá feltalálásával már 10 perc alatt elkészült a felvétel. A fotózás gyors technikai fejlődésével a fényképezőgépek könnyen hordozhatóvá és megfizethetővé váltak. Többé már nem volt elegendő a megfelelő technikai felkészültség, a fotográfia foglalkozók körében elindult a saját művészi attitűd, stílus kifejezésének az igénye is. Egyes művészek saját vizuális nyelv létrehozásával határolták el önmagukat a fényképezőgépet használók egyre szélesebb körétől.

Grászli Bernadett

A Fonyód-projekt

A Balaton partján fekvő Szigliget kikötőjének egy meghatározott pontjából, mindig azonos beállításpan fényképeztem a túlparton lévő Fonyódi-hegyet 1996-tól 2014-ig. A téma és a kamera pozíciójának állandóságával a folyamatosan változó napszakok, évszakok és meteorológiai körülmények rögzítése és megmutatása volt a célom.

Szabó Dezső: *Landscape*. Fotókönyv. Művészetek Háza Veszprém, 2023.

Séd, 2022. 4. sz., 40. old.

Az eszköz, amelyet ehhez a sorozathoz használtam, minden esetben egy ugyanolyan típusú kisfilmes fényképezőgép és ugyanaz az objektív volt. A befűzött film fajtája (Fuji 100) és jellemzői a 18 év alatt nem változtak. Ezen technikai feltételek biztosították azt a szándékot, hogy az elkészült felvételek összehasonlíthatóak legyenek egymással oly módon, hogy kizárható legyen a legtöbb esetlegesség vagy változó technikai tényező.

A felvételek 2:3 oldalarányúak, fekvő formátumúak, a horizont felezi a képméretet. A látványt az ég és a vízfelület állandóan változó jelenségei határozzák meg. A kép centrumában a Fonyódi-hegy ikerkúpja áll, mely ebből az adott nézőpontból szinte szimmetrikusnak látszik. A hegy mérete a felület egészéhez képest nem domináns, de jól felismerhető és állandó vonatkoztatási pontot jelent. Elhelyezkedése a kép középpontjában egyértelművé teszi a néző számára, hogy a változó látvány ellenére mindig „ugyanazt” látja.

A Fonyódi-hegy motívuma már megjelent az 1996 előtt készült fekete-fehér fotóimon is, de ekkor kezdtem kizárólag színes filmre dolgozni. Ez a tényező tette lehetővé, hogy belekezdjek az addigra már megfogalmazódott elképzelés megvalósításába. A fe-

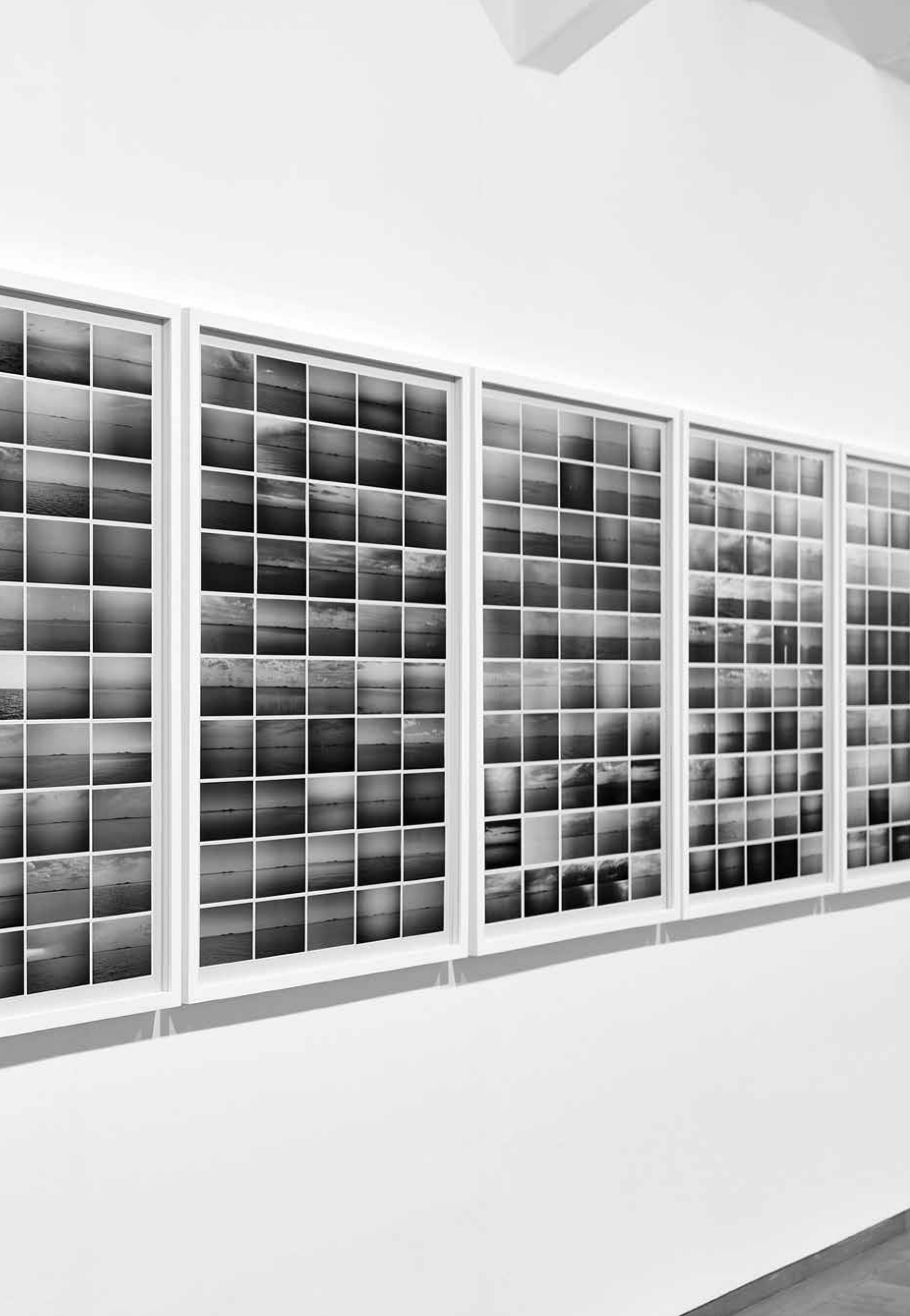
szes, konceptuális fotóhasználat mellett jellemző a sorozatra az impresszionista festészetre reflektáló felvetés. Az alapélmény a Balaton atmoszférájának, a tó, a táj, a színek és a fények változásának szemlélése volt. Ebből származott a sorozatmű koncepciója, vagyis az, hogy a fotográfiai leképezés segítségével kövessem és dokumentáljam ezt az állandó átalakulást.

A Fonyód-projekt 800 darab 10x15 cm-es fehér keretes C-printből (színes fotónagyítás, papírkép) áll. A képek időrendi sorban követik egymást. A sorrend az olvasási iránynak felel meg. A mű 16 darab lapból/táblából áll, egy egység pedig 50 darab képet foglal magában. A képek dobozkeretbe zárva, egyetlen sorban jelennek meg, egy 110 centiméter magas és megközelítőleg 14 méter hosszú installációként. Ez a mű kiállítási és befogadási formája.

A 800 darabos bemutatott anyag 3576 expozícióból lett kiválasztva. Ebben a kiállított sorozatban megtalálható az a 100 darab kép is, mely a könyv (*Landscape*) törzsanyagát képezi. Összesen 3771 expozíció történt, amely az alapkoncepció szerinti, azonos beállításpan készült. (Ebből válogattam a 800 képet.)

A „werkek”, vagyis az „állványos” képek (melyek a felvétel helyszínét is bemutatják), valamint a más kompozícióban (horizont elcsúsztatásával vagy álló formátumban), illetve más helyszínről készült, valamint az optikai játékként a motívumot

megjelenítő felvételek (nagyítólencse, üveggömb) több százas nagyságrendben léteznek. Így körülbelül 4000 expozíció van az archívumomban, melyen a motívum szerepel.

A felvételek készítése (melyből a 800-as válogatás kikerült) 1996-tól 2014-ig zajlott. Az elkészült és előhívott tekercek, vagyis a negatívok, és az azokról készült kontaktok archívumba rendezve tették lehetővé az első szelekciót, illetve a sorrend felállítását. A (művet képező) 10x15 cm-es színes nagyítások eredetileg arra szolgáltak, hogy segítsék a válogatás következő szintjét. Ezek az ebben az esetben nézőképként funkcionáló nagyítások méretükből adódóan alkalmasak voltak arra, hogy a technikailag vagy esztétikailag nem megfelelő felvételek kiszekelődjenek a válogatásból. A végül 800 képből álló mű esetében is valójában nagyobb számú nagyítás készült.

A fotografikus képnek ez az a formája – gyorslaborban előállított színes papírkép –, mely egyébként a nyolcvanas évektől, de főleg a kilencvenes évektől egészen az ezredforduló utáni első évtized végéig a legelterjedtebb és magától értetődő, természetes használata volt a fotónak. Főleg, vagy leginkább az amatőr fotó-univerzumnak. Az ebből a korból fennmaradt számtalan magán- és családi archívum jelzi és örökíti meg ezeket az évtizedeket.

A fotográfia történetének különböző korszakaiban számos színes eljárást fejlesztettek ki és használtak. A C-print, vagy másképpen C-type print, Chromogenic print egy technikai megjelölés alatt értendő módszeren alapul. (Ez az úgynevezett színhívásos eljárások egyike.) 1955-ben a Kodak cég bevezette a „Type C” nevű kromogén papírt, mely után ez az elnevezés általánosan használttá vált. A 20. század második felének legelterjedtebb eljárása volt a fekete-fehér fotografikus kép (silver gelatin print/ zselatinos ezüst nagyítás) mellett, mely tömeggyártásban készült, leginkább az amatőr fotózásnak köszönhetően. Ezekre a képekre, melyeket valóban tömegével állítottak elő, és ennek következtében olcsók is voltak, nem tekintettek értéként. Információt hordozó, újragyártható, megismételhető tárgyként kezelték őket. Azok a hosszú évtizedek, melyeket az analóg fotográfia virágkorának is nevezhetünk, ebből a tömeggyártásból következően olyan technológiai-üzleti versenyt generáltak, melynek következtében ezek a nyersanyagok és képelőhívási eljárások nagyon magas minőségi színvonalat értek el. A jelenből rátekintve, összehasonlítva a mai képnymtatási eljárásokkal, képhasználattal, már láthatjuk e képtárgyak szépségét, színvilágának gazdagságát, tárgyi mivoltuk különlegességét. Ez volt az a korszak, amikor a negatívunkat bevittük egy „fotószalonba” előhívásra, és „papírképeket” rendelünk. Ez a technológia utolsó óráit éli, és többé nem lehet majd reprodukálni. Ez nem túlzás vagy valamifajta nosztalgikus sóhaj. Olyan bonyolult gyártási technológia és azt biztosító vegyipar állt mögötte, mely a közelmúltban szinte teljesen felszámolódott. Persze hatalmas mennyiségű kép maradt ránk ebből az időszakból. Ezek számosságuk ellenére mégiscsak egy letűnt kor dokumentumává váltak, melyekre majd újra és újra más szemmel tekintünk.

Munkám során, a konkrét fotózással eltöltött 18 év alatt a 10x15 centiméteres nézőképek egyfajta segédeszközként szolgáltak. (Eredetileg más megjelenítési formát szántam az anyagnak.) Magának a fényképezési folyamatnak a 2014-es befejezése óta is hosszú idő telt el. 2014-et követően már a könyv mint bemutatási forma és a 100-as szimbolikus képszám is megfogalmazódott bennem. Az utóbbi években egy másik lehetséges bemutatási forma is „készen volt” – a werk/mű mint „kép a falon”. A képek azóta dobozban állva vártak arra, hogy láthatóvá váljanak.

Az a konceptuális viszony, melyből ez a fotósorozat született, semmiképpen nem a tájképre mint zsánerre reflektáló attitűd. A '90-es években – és azóta is – a rákérdezés a fotográfiára mint médiumra, és annak vizsgálata működtette művészeti tevékenységemet. Természetesen a látvány ugyanúgy fontos, de a gondolat szüli a képet, és a kép teszi láthatóvá a gondolatot. Ez a mű is úgy keletkezett, abból származik, hogy arra vonatkozó kérdéseket tettem fel, mik a lehetséges módjai a fotografiai kép művészeti alkalmazásának. Az elméleti váz és a látvány mint kép, pedig egymásra találtak. Ebből következik, hogy a mű végleges formája valójában egy „terv-szerű” látvány. Kép formájában azt a gondolatot tükrözi, ami miatt született. Nem tájkép. Valamifajta idea, ideája annak, amit ábrázolni látszik.

A közelmúltig – míg meg nem kaptam a meghívót Endre kiállítására, melynek Áfrány Gábor kurátor az *Üvegház* címet adta – nem foglalkoztam azzal, hogy egy üvegházban és egy fotólaboratóriumban mennyire hasonló, gyakorlatilag azonos folyamatok játszódnak le. Próbáltam megfejtetni az azonosságot aközött, hogy hogyan fejlődik ki a növényi élet különféle hőmérsékletű folyadékok és fény – fotoszintézis – segítségével, illetve, hogy miként hívódik elő a fotópapíron az előzőleg negatívra, diafilmre vagy polaroidra elkészített fotográfia, vagyis a látható kép kémiai eljárások, azaz szintén folyadékok és fény által – melyek így mindkét folyamatnak alapelemeivé válnak.

Üvegház

Kovács Endre: *Üvegház*. Alsóörs, Török-ház. 2023. június 30.

Séd, 2022. 6. sz., 15. old.

Endre kiállításának kapcsán a fotográfia mint műfaj, és az üvegház mint a növényi élet alapját, és ezáltal az emeleten látható fotográfiák létrejöttét is segítő „labor”, számomra igencsak közel került egymáshoz. Különös, de valós párhuzam. Az üvegház a 18. században élte virágkorát, az egzotikus növények, mint például az orchidea iránt őrési volt az érdeklődés, míg a fotográfia hozzávetőleg száz évvel később jött divatba, és szintén hatalmas figyelem övezte.

Kovács Endre a Magyar Nemzeti Galériában tanult műtárgyfotózást. Mestere, Petrás István volt az egyik legnagyobb magyar műtárgyfotós. Rengeteg képén, többek között az orchideasorozat képein láthatjuk Endre korábbi, tárgyfotós tapasztalatainak felhasználását. A sorozat utalás az üvegházra, az üvegházhatásra, tehát a klímaváltozásra is. A fenti teremben a falon szemben, középen látható vörös kép nekem magát a Napot jelenti. A Nap pedig az életet adja. Leegyszerűsítve a Nap által kibocsátott fehér fényt egy prizma, jelen esetben a levegő megtöri, így a fény más sebességgel halad tovább, és máris láthatjuk a különféle színeket. Mint a hat, ugyanazt az egy orchideát ábrázoló képen. Tiszta pop-art. Egy felvétel, több szín, digitálisan vagy valamilyen szűrő által létrehozva.

Endre mindig, mindennel kísérletezett: nyersanyaggal, színekkel, elkészült képekkel, melyeket újfent nyersanyagként használt fel, a legújabb, digitális technológiával. Minden újra nyitott volt. A színes negatívra, a polaroidra, a digitalizációra. A kezdeti, valóság-hű, mondhatom azt is, hogy dokumentarista időszak után – melynek nagyszerű példája az 1968-as *Vízafogó* sorozata volt – új művészeti irányzatok felé fordult: a filmkészítés, az avantgárd, a pop-art, a konceptuális művészet érdekelte. Ebben az időszakban készült a zárójelbe rakott diafilmdarabja, mely utalás arra, hogy a művészet mint médium nem egyirányú, és a fotográfia leképezési technikáját kérdőjelezi meg vele. Az itt kiállított kép egy gyönyörű nagyítás, fantasztikus színekkel, az eredetije pedig, hogy egy kis titkot is eláruljak, egy 24x36 mm-es diafilm megégetett darabjai diakeretbe helyezve, egyébként vetíthető, deformált diakollázs. Egy sorozat darabja, melyen a fotográfia nyersanyagának – jelen esetben a diapozitív – nem klasszikusnak mondható felhasználását érzékelhetjük.

A fotókon látható a nyitottság, mellyel szemlélte, alakította egyfolytában a műveit, s mint már említettem, nyersanyagként kezelte folyamatosan az életművét. Ilyen műalkotás többek között az átfestett önarcképsorozat is. Endrét foglalkoztatta az elmúlás, az önarcképek készítése végigkísérte az életét. Láthatjuk a saját magáról készült portréját, melyet 6x6-os fényképezőgéppel készített, ez a kép emlékezés az egyébként magyar származású világhírű fotográfusra, André Kertészre is.

Folytathatom a sort a síkfilmkazettákba átrakott polaroid képekkel, melyeknek eredetije a *Locarno III. – Siracusa*, 1982 címet viselte, és 8x8 cm-es polaroid képek voltak, miközben az újabb átdolgozás során 80x80 cm-es méretűvé váltak, így láthatják itt kiállítva.

2018-ban egy kisebb csapat, köztük Endre és én bejártuk a Balkánt, Koszovón kívül minden országban voltunk, ott figyel-

tem, hogy egyfolytában használta a közösségi médiát, ez a balkáni utazásunk során is így volt, legendássá vált a mondása, amikor tovább kellett valahonnan indulnunk: „itt hagyni ezt a jó kis wifit”. A posztokat is felhasználta, például az árnyékfotók alá többek között Fenyvesi Ottótól, Géczi Jánostól, Likó Marcitól vett idézeteket írt, majd nyomtatta ki, s így váltak végleg műalkotássá.

2008-ban egy autóvásárlás során barátja, Fenyvesi Ottó hívta Várpalotára, ha véletlenül elromolna az autó, akkor legalább ketten együtt gyalogoljanak haza, így, ha már ott voltak, megmutatta Endrének a Tési-dombon álló épületeket, melyeket ő azonnal le is fotózott, s ahogy Ottó mondta nekem, hát ez lett belőle. Azt gondolom, hogy ez a négy kép olyan, mint az életünk, átalakul, eltűnnek belőle részletek, de az ablakok megmaradnak, és onnan nézhetjük tovább a kétdimenzióssá vált univerzumot.

Endre az itt látható alkotásaival mondja el nekünk ars poetikáját, és hát hadd fejezzem be a megnyitót ezzel az Endrére nagyon jellemző, talán többek által már ismert, rövid történettel, hogy hogyan is látta ő akár csukott szemmel is a világot: amikor Albániából elindultunk Észak-Macedónia felé, a csapat többsége elaludt, és mikor Endre felébredt, megkérdezte, hogy voltunk-e már Tiránában. Mondtuk neki, hogy igen. – Szép volt – válaszolta.

Gáspár Gábor

Aki úgy 300 évvel ezelőtt vásárba indult, nem csak árut vett és adott. A vásárnak csupán a praktikuma volt az üzlet, a nagyszerűsége az élményben lakott. A kiszabadulásban, abban, hogy maga mögött hagyta a mindennapok nyúgeit, a fáradságot, szegénységet, betegséget, és belépett a harsány csodálatosságok bámulatos parádéjába. Kiemelkedett a hétköznapok fakó monotonijából oda, ahol a csodák történnek.

A szabadság atlétái

Utcacirkusz a Bábművészeti Világtalálkozón. 2023. június 4.

Séd, 2023. 2. sz., 14. old.

Séd, 2023. 2. sz., 13. old.

Aki a veszprémi Nemzetközi Bábfesztivál három vasárnapján kilátogatott a Laczkó Dezső Múzeum előtti térre, ezzel a legközelebbi értelemben vett csodával találkozhatott. És bár vásár híján az adásvétel ezúttal elmaradt, szájtátásból volt több vásárra is elég. Ami nem kis dolog, tekintve, hogy az elektromos működésű varázslatok káprázatába belefeledkezett posztmodern ember

nem könnyen tátja már el a száját. Ami a múzeum előtti téren történt, maga volt a korszerűtlenség, másfelől ékes bizonysga annak, hogy az eszközök „okosságán” túl is van élet, éppenséggel egy másik világ, ami úgy hallatlanul új, hogy hallatlanul régi.

Aki nem tanulta volna még meg, hogy a gyerekek szó szerint képesek a legképtelenebb műtűrből is játékot csinálni, a Guixot de 8 nevű katalán csoport mechanikus játékterén leckét vehetett. Láthatta, hogy egy leselejtezett és darabjaira szedett bicikli minden porcikája játékték: a sárhányó, a kormány, a nyereg, a lánc, a kerekek. Hogy játék a pléhtányér, a mindenféle rendű fa- és vasgolyók, hogy a konyhai fiók kanalai, villái, süteményes csipeszei mind képesek kibújni hétköznapiságukból, hogy egy új, mesés szerepbe bújjanak. Akik látták a mechanikus játszótér szó szerint megszálló kicsiket, mi több, akik látták, milyen nehezen titkolt türelmetlenséggel várták a nagyok, hogy ők is sorra kerülhessenek – azok tudják már, hogy a pincében reménytelenül porosodó, halott bicliből tízféle játékot varázsolhat, akinek van fantáziája az újratertetéshez.

Aki osztja az ikaroszi vágyat, kiszakadni a röghöz kötöttségéből, amibe belesajtol mindannyiunkat a nehézkedés, az kedvét lelta a Kreatív Kráter Kör gólyalásbas akrobatikájában. A műsor mindvégig eleven eleme a látvány; a gólyalásbak által méternyivel megnyújtott testek nem egyszerűen magasabbá válnak, de a teljesen szokatlan arányok valami egészen szurreális lebegést adnak nekik. A nehézkedést le nem győzve is mintha valóban a föld fölött járnának, amint azt az előadás

címe is tudatja. A gólyalás természetesen a legközelebbi mutatványok egyike, de a gólyalásbas akrobatika felszorozza ezt egy nagyságrenddel. A kissé Dalí póklábú lo-vaira, elefántjaira emlékeztető jelenségek olyan kettes, majd hármas gabalyodásban alkotnak hol virágot, hol lepkét, hol lovat, hol bármi beazonosíthatatlant, hogy a korra való tekintet nélkül gyermekké tett publikum észre sem veszi a múlt időt, és csak az utolsó taps után ébred rá, hogy lement a nap. Hűvösödik az este.

Pedig a színeit lassan elvesztő téren vár még a mechanikus játszótér szereptévesztett biciklialkatrészeit fáradhatatlanul nyúzó nagyérdeműre egy istenkísértés. Az Észtországból elszármazott Anna Krazy ötszínű fonálból gombolyított performansza. Cirkusz ez is, bárha lágyabb, bűvösebb, mint a gólyalásbasok harsány bolondozása. Három része jól elkülöníthető. Az első a líra, a relaxáció, a színes fonalakból szőtt hálóban bujkáló lélek lebegése. Aztán a fonálból szőtt háló a földre kerül, és birtokba veszi, szép rendjét össze is zilálja a test. Itt mutatkozik csak meg Anna Krazy cirkuszi jártassága: a tér langyos kövén olyan erőelemek sorát produkálja, melyek magas pontszámot érnének egy olimpiai talajgyakorlatban. A harmadik rész nyilvánvaló címe: bizalom. Az embernyi magasból lezuhanó artista szó szerint a testi épségét bízza arra a nyolc ismeretlenre, akik szinte megható igyekezettel óvják, dédelgetik a karokból font hálóba zuhanó testet. Anna Krazy utcacirkusza nem működhet a közönség partnersége nélkül. Ez a partnerség szó szerint való: a háló nem jön létre, ha nincs hozzá tíz vállalkozó, a két méterről lezuhanó test összezúródik, ha nincs az a nyolc kar. Aki azt mondja rólunk, magyarokról, hogy nem vagyunk képesek együttműködésre, annak látnia kellett volna azt a gyermeki örömet, igyekezetet, amivel hálót font fonálból, karból vagy két tucat magyar. Lehet, hogy „krazy” ez az Anna, de hogy van benne rendszer, az biztos.

Tűzzel játszik, mondjuk azokra, akik valami nagyon veszélyesbe kezdenek. Mert a tűz életető elem és pusztító veszedelem, a tűz az istenek ősi birtoka, aki a tűzzel bánni tud, aki el tudja nyomni magában az atavisztikus rettegést, az olyan, mintha az istenek kis testvére lenne. Az éjszakai sötét leszálltával egy ilyen kis testvér lép az immár nagyrészt felnőttekből álló publikum elé: Chris Blaze, aki honlapja szerint Sydneyben született, de mosta-

nában főként Észtországban él. Az, amit a sűrűsödő sötétben bemutat, két műfaj találkozása: a zsonglőröké és a „tüzes ninjájé”, ahogyan műsorának címében maga nevezi magát. Az, ahogyan láncait és rúd-jait minden lehető és lehetetlen módon mozgatja, elképesztő hatással felhangolódik a tűzzel való testvérségének valószínűtlenségétől. Bár bizonyára vannak hétpecsétetes szakmai titkai, a közönség mindebből csak egy embert lát, akin nem fog a tűz, aki kezébe, sőt szájába veszi azt, amitől épeszű halandó három méter távolságot tartana. És mert a Fire Ninja kiváló kommunikátor is, a produkciójába segídezni bevont épeszű halandó a szemünk láttára lesz úrrá rémült ódzkodásán, lesz hajlandó legalább tartani a fáklyát, amit Chris Blaze eközben a szájával elolt és újra lángra lobbant. A civil látható riadalma illusztrálja mindennél jobban, hogy milyen magas küszöbököt kell átlépnie annak, aki az istenektől orzott tűzzel játszani akar.

Aki úgy 300 évvel ezelőtt vásárba indult, nem csak árut vett és adott. Részbe lehetett valamiben, amit mind a mai napig nem tudunk sem megenni, sem eléggé értékelni: a szabadság élményében. Az atléták, akikről – a sokszoros menüből önkényesen válogatva – beszélhettem, így vagy úgy, ki-ki a maga módján a szabadság utazó követői. Azáltal lesznek szabadok, hogy legyőzik önmagukat: a test és a lélek határainál kalandozva beszélnek hozzánk az emberben rejlő lehetőségek káprázatos kiterjedéséről. A fajzatéről, melyhez a magunk pohos, gacsos módján mi magunk is tartozunk.

Asztalos István

Világok találkozása

Székelyföldről az Újvilágig a *Bábművészeti Világtalálkozón*. 2023. június 4. és 11.

Bár a Nemzetközi Bábfesztivált részben az utcai akrobatika uralja, a helyzet rögvést megváltozik, mielőtt Fabók Mancsi bábszínháza elkezd felállítani székely kapura hajazó paravánját. A megfogalmazás intézményes megjelenést sejtet, ami igaz is, ha Fabók Mancsit elfogadjuk egyszemélyes utcai mulattató intézménynek. Autóját maga vezeti, saját két kezével végez minden nekikészülődést, és a székely asszony és az ördög sokszereplős történetét is egyes egymagában játssza.

Aki látta már tavaly a *Kabóciádén* Fabók Mancsit Vitéz Lászlóként ördögöt verni, tudja, mire számíthat, aki azonban most először látja, elképed, és hinni sem akar szemének, fülének Fabók Mancsi bábszínházának hihetetlen intenzitása és sokszínűsége láttán. Székely viselettel módjával feldúsított színpadi jelenléte már akkor kitölti az egyelőre még csak fél fülét hegyező teret, amikor közönséget toborozva kikiáltja műsorát. Székely beszéde olyan nyelvi váratlanságokkal, egy ismeretlenségében is zsigerien ismerős kreativitással csobog, mint ősforrásánál a Küküllő a kövek között. Nincs ebben semmi csinált, anyanyelv ez, dísztelen természetességét csupán azért érezzük mégis parádésnak, mert egy számunkra ismeretlen, messzi világból hangzik elő.

Meséjének története voltaképpen nem egy, hanem legalább három szépen illesztett, gondosan összesimított székely népmese, melyekben hol az ördög, hol a székely asszony jelenléte veszi fel a folytonosságot. E mesék egy része a szenior korosztálynak ismerős, a kicsik azonban tátott szájjal bámulják a székely ember meg a székely asszony agyafúrt fondorkodásait. A prímet persze a fehérség viszi, aki fertelmes természetével az ördögöt oly igen rémületbe ejti, hogy végül a kárhazatot is elengedik neki miatta.

Fabók Mancsi bábszínházában azonban a történet talán a fele sem az előadásnak, mert a felénél is többet a megjelenítés bámulatosan intenzív, régi, nagy vásárok forgatagához illő harsánysága hozza. Fabók Mancsi torkában minden bizonyonnyal acélból vannak a szalagok, mert férfit-nőt-ördögöt olyan hiteles hangfekvéssel, a sipítótól a dörmögőig, az érdestől a szintisztáig olyan regiszterekben hozza, hogy a nézők némelyike csalást gyanítva próbálja kilesni a paraván mögött megbújó tettetést. Mindhiába. Ez mind Fabók Mancsi hangja, már a puszta hangfekvéssel figurát terem, minden karaktere tökéletesen egyedi, megkülönböztethető. És soha, a legpergőbb párbeszédben sem véti el: egy szó, egy hang nem téved el, nem maszatolódik össze. Fabók Mancsi bábszínháza a szó legszorosabb értelmében hét nyelven, vagy inkább hét hangon beszél.

Előadásának másik titka a bábok világa. A kihívás a közelség. Ez nem teremsház, itt a közönség – a végén már több száz ember – szó szerint érintésnyi közelségből figyel, vagyis a bábok munkájának legapróbb részletei is szemmel láthatóak. A viszonylag nagy bábok pontosan illeszkednek

a történet hangzó világához. Van bennük valami ormóttan elnagyoltság, valójában karikatúrái önmaguknak, de éppen a vonások túlzottsága talál összhangot a beszédmód kirívó vásáriságával. Legjobb példa erre Fabók Mancsi maga, az, ahogyan ez a szép, fiatal nő szeme helyére két fél pingponglabdát – vagy mit? – illetve olyan ijesztővé, olyan rusnyává torzítja magát, hogy a közönség azt se bánná, ha az ördög elviszi, csak ez a szörnyű némbor ne vigye. És a bábjai – a fából faragottak – képesek szájukat mozgatva, szemüket forgatva olyan élő kifejezést adni, olyan, szinte szinkronszerű összhangot a szöveg és a szereplők között... Fel nem foghatom, hogyan csinálja!

A hétszentséges székely asszony végül nem jut sem a pokolba, sem a mennyországba, mert sehol sem tűrhetik bírhatatlan természetét. Talál azonban olyan tanulságot, amin akár még el is gondolkodhat, akinek van hajlama az elgondolkodásra. A pokolban ugyanis a csodásan terített asztalt kezükben kétméteres villával állják körül a kárhazottak. Mindegyikük enne, de a kétméteres villa végére szúrt palacsintát, „kakajós csegát” senki el nem érheti. Hiába ugrálnak, hajladoznak, a villa vége elérhetetlen marad. És a mennyországban is terített asztal körül állnak az üdvözültek, az ő kezükben is kétméteres a villa. Csakhogy ők nem magukat, hanem egymást etetik. Ez a különbség a pokol és a menny között: az önzés és az önzetlenség. Mi pedig eltörpülnénk, hogy a pokolba vezető széles, kövezett utat vagy a mennyország keskeny, járatlan ösvényét járjuk-e. A randa székely asszony valahol a kettő között reked. Mint ahogyan általában mi is, gondolom.

Nehéz megőrizni a szabatos tárgyilagosság minimumát annak láttán, ami egy héttel később a Latinovits-Bujtor Játékszín tereiben történt. Először a találkozást Irene Vecchiával és Marcello Squillantéval, és egy legalább ötszáz éves délolasz, közelebről nápolyi bábhagyománnyal. Neve „guarattelle”, ami a nagyon zárt nápolyi nyelvjárásban olyan egyszerű helyzetet jelent, ami valamilyen módon mégis bonyolult. Elsősorban azért bonyolult, mert Pulcinella fékezhetetlen délszaki temperamentumával bonyolítja. Találkozásai az erőszakos fickóval, a vad kutyával és magával a halállal, külső megjelenése fehér, végig gombos pendelyével, horgas orrával, elmaradhatatlan álarcával mind egy olyan, nyugodtan megszenteltnek mondható tradíciót éltenek máig, aminek egy kései mellékszála a mi Vitéz Lászlónkig, a magyar vásári bábjátszás legvirgoncabb kis-nagy emberéig kanyarodik. Ez, a hagyomány-

nak ez a végtelenül fegyelmezett és alázatos tisztelete az, ami a szó szoros értelmében időgépbe ültette azt, aki a játékszín félmereknyi terében felállított színpad elé telepített. Napnál világosabb, hogy itt minden szónak, minden mozdulatnak, minden báb minden részletének jelentése és részről részre az évszázadokon át visszavezethető saját története van. Hallatlan alázat kell ehhez: lemondani a nyugati művészetnek oly kedves innovációról, és ötszáz év mestereinek lábnyomába lépve létrehozni büszkén, diadalmasan: a szent változatlanságot. A tradíció ünnepe ez, a tradíciót őrző türelem és a minden falat ledöntő délszaki életrevalóság. Marcello Squillante harmonikája, hamisítatlan nápolyi canzonéi kísérik a bolondul csetlő-botló kisember diadalát, aki rémült kacsa hápogására emlékeztető hangjával végül minden „guarattelle”-ből kivágja magát, legyen az a szörnyű kutya szája vagy akár magának a halálnak az ölelése.

A fékezhetetlen délolasz kavalkádból szempillantásnál rövidebb idő alatt lépünk át a jenki show-k és musicalek bájosan ironizált világába Phillip Huber legalább harminc „dróton rángatott”, varázslatos marionettje által. Ez a nagy fesztiválok-tól az óceánjáró hajóig otthonos művész pusztán kezeinek, egész testének követhetetlenül finom mozdulatai által egészen valószínűtlenül életre kelti mindentudó bábjaikat. Figuráinak minden porcikája mozdulásra képes, és e még látva is hihetetlen mozgáskészség annyira lehatol a figura legparányibb rezdüléséig, hogy alakjai szinte már elvesztik élettelen jellegüket, és hajlamosak vagyunk rájuk a bábokra furcsán emlékeztető emberekként tekinteni. Énekesei, artistái, Bizet *Carmen*-szvitjének hegedűszólamát a legfinomabb vonórezdülésig lekövető hegedűművésze a jenkisen harsány „entertainment”-et érzékeny művészetté finomítják. Mindezt azzal a könnyedséggel, ami csak a legnagyobb mesterek sajátja, elegáns színpadi jelenlétével elhithető, hogy a mágia, amit művel, voltaképpen könnyed és magától értetődő.

Nem tud ez a terjedelmi korlátait fessegető beszámoló igazságos lenni. Lehetetlen mindenről beszélni itt. Nagy-nagy köszönet azoknak, akik a világok e találkozását Veszprémbe hozták, a Kabóca Bábszínháznak mindenekelőtt. Ha lesz rá erejük, módjuk, megtehetnék jövőre is. Aki nézőként ott volt, bizonyára akárhányszor eljön újra, aki pedig az idén lemaradt, eljöhét talán majd csodát látni ott, ahol az év közönséges napjain az életünket éljük.

Asztalos István

Istenhez vezető út volt a címe az idei Régizenei Napok „előhangversenyének” – ahogyan Kovács Előd, az együttes szövegmondója jellemezte –, melyen az öt muzikus (Suda Magdolna – ének, Lachegy Imre – reneszánsz furulyák, Reményi Árpád – reneszánsz lant, Szabó Zsolt – viola da gamba és Sipos Csaba – ütőhangszerek) szefárd dalokat és spanyol balladákat adott elő.

El camino a Dios

A Recercare Régizenei Műhely hangversenye. Jezsuita romtemplom, 2023. június 30.

Séd, 2021. 4. sz., 38. old.

Séd, 2021. 4. sz., 39. old.

Séd, 2021. 4. sz., 40. old.

A műsor három blokkból állt, a blokkok előtt Kovács Előd mondott el egy-egy verset, Juana Inés de la Cruz mexikói szerzetes nővér, Luis de Góngora és Miguel de Guevara 16-17. századi költők tollából. A címben jelzett, Istenhez vezető út csak egy része az, amit a földön járunk végig, az utolsó lépéseket már a halál után, a halhatatlan lélek teszi meg, míg végül egyesül a Teremtővel. Kovács Előd hangja ezen az estén kissé fakóbb volt, mint máskor, ez viszont remekül illett a szöveg magasztos, a földi szomorúság és a mennyei boldogság egységbe tömörített tartalmához. Ám jobb lett volna, ha a versek nem a közönség sorai közt járkálva, hanem a közönséggel szemben állva hangzottak volna el, ugyanis a tér akusztikai adottsága miatt egyes sorok alig, mások meg felerősödve voltak hallhatók, egy-egy szót egyszerűen nem lehetett érteni, vagyis enyhe nehézségbe ütközött a tartalom követése.

A dalok tartalma a teljességében soha szavakkal meg nem fogalmazható, örök emberi alapérzelmeiket idézi: a szerelem és a halál, elmúlás gondolatkörét. A szerelmi csalódás az elmúlás fájdalmaival, a szerelmi vágyódás a Teremtő iránti vágyódással áll párban. A szebbnél szebb költői megfogalmazások azon-

ban mégiscsak a zene segítségével együtt válnak egységes egészzé, nem véletlen, hogy a 17. századig nem volt költemény dallam nélkül (ez távoli rokona a mai slágerek tartalmi kifejeződésének).

Az első szefárd dal mondanivalója visszacsengett valamilyeni énekben, ezáltal vált az est ciklikus egésze: „májusban nyílik a rózsá, felébred a szerelem, az én lelkem meg elsötétül...”

A blokkok elején felcsendülő szefárd népdalok pazar, mélyen átél előadása magával ragadta a hallgatót. A mórok által a 16. század elején Hispánia belsejéből a tengerpartra úzított zsidók közössége, a szefárdok népdalai egyaránt tartalmazzák a héber zsolnározás és a sófárok dallamfrázisait, mint az arab zene sajátos skálaelemeit s a trubadúrzene formavilágát. Suda Magdolna szép alt hangja és a feladathoz felnőtt énektechnikája kiemelte a dallamok szépségét, melyeket Lachegy furulyadallamai, Reményi és

Szabó akkordjai tettek igazán élő muzsikálássá, s melyekhez Sipos dobjai, csengettyűi adták meg azt a varázslatos színt, ami a késő középkori, illetve reneszánsz hangszeres kamarazenét igazán fogszthatóvá teszi a nagyzenekari, illetve sztárszólisták romantikus hangzásvilágán nevelkedett emberek számára.

A spanyol balladák hangzásvilága ugyanezt a keverék stílust tartalmazza, hiszen tudjuk, hogy Hispánia lakossága éppen olyan sok nemzetiségből tevődik össze, mint a délszláv, a germán, de akár a magyar népesség. A szerzők (Narvaez, Valderrabano, Fuenllana, Mudarra) nevei egyáltalán nem csengenek ismerősnek számunkra, talán csak Diego Ortiz hangszeres zenéjéről lehet némi fogalmunk, pedig korukban nagy népszerűségnek örvendtek, hiszen műveik fennmaradtak a kéziratos gyűjteményekben, ráadásul nevük feltüntetésével egy olyan korban, ahol nem a szerző személye volt a fontos, hanem csakis dalaik, táncaik címe, amivel beazonosítható a kor „slágervilága”.

Az együttes kiválóan megbirkózik a dallami „csontváz” felöltöztetésének feladatával, amikor a kor összhangzati és dallami ideáljának megfelelően, akár improvizatív módon öntik kész zeneművé a darabot, így lényegében maguk is társszerzővé válnak. A klasszika, de főként a romantika kora „leszoktatta” a muzikusokat az improvizációról azzal, hogy a szerzők minél pontosabb előadási utasításokat adtak, lényegében kurtítva ezzel az előadói szabadságot, beszűkítve az „újraalkotás” lehetőségét. A régi-zene-játékosok ily módon hasonló szabadsággal élnek feldolgozásaik során, mint a jazz-zenészek. Talán ezért is tesznek szívesen kirándulást egymás világában.

Az előadók félkörben ültek, úgy, hogy Suda Magdolna és Reményi Árpád a két boltozatot összekötő ív alatt ült, aminek következtében az ének és a lant hangját sem a hátsó, sem a középső boltozat nem erősítette fel, így kissé a többiek árnyékában maradtak, míg a furulya hangja szinte irreálisan felerősödött. Meglepő, ám rendkívül ötletes és nagyszerűen hangzó effektust eredményezett Szabó Zsolt pengetett akkordjátéka a viola da gambán, komoly „konkurenciát” jelentve a lant „klasszikus” akkordjainak.

Az előadók lelkesedése, kiváló zenei tudása, ihletett muzsikálása méltó előhírnöke volt az immár hagyományos *Veszprémi Régizenei Napok*nak. A dalok közötti hangszeres közjátékok szintén igazi csemegét jelentettek a reneszánsz muzsika kedvelőinek, akik szép számban, lelkes tapsviharral köszöntötték a kitűnő produkciót.

Rostetter Szilveszter

VESZPRÉM FEST

A latin szerelő, aki megjavít minden hangulatot

Alvaro Soler koncertje a VeszprémFesten.
Veszprém Aréna, 2023. július 12.

Foltok, formák, ko

Szerző: Alvaro Soler, fordító: Nagy Zoltán. "Szerző: Alvaro Soler, fordító: Nagy Zoltán. Művészetek Háza, Csikós Galéria, 2021. május 21. – június 3.

Séd, 2021. 4. sz., 2. old.

Őrüdt gyanús lett, amikor beléptem a Veszprém Arénába, hogy valamiről lemaradtam az utóbbi években. Ifjúkorom legendás szórakozóhelyei Ibizán – ahol sosem jártam, mert nem az én világom volt – adhattak ilyen élményt anno, mint amit Soler koncertjén tapasztaltam aznap este. A telt ház magáért beszélt, mint ahogy a kórusként éneklő közönség is. Óriási szerencsém volt, hogy a földszinti bejáratból is remekül láthattam a színpadot és a kivetítőket, így némi outsider-érzéssel ugyan, de végigszórakoztam Alvaro Soler koncertjét.

Nincs mit csodálni azon, hogy ekkora rajongótáborra van itt-hon is ennek az ifjú titánnak. A latin pop milliókat mozgat meg a világban szerte, mert a rajongói abban a szerencsés helyzetben vannak, hogy hősük eléggé multikulti, hat nyelven beszél, és nem áttal mindent megtenni a közönségének szórakoztatásáért. A világ legtermészetesebb módján énekel, konferál, gitározik, irányítja a zenekarát és a közönséget, és kiváló session-zenészeket válogatott maga köré, akik nemcsak eljátsszák a dalait, hanem minőségi pop-funky muzsikát varázsolnak belőle.

Döbbenettel nézem egy németországi koncertjén éppen, videón, ami egy hónappal hamarabb játszódtott, mint a veszprémi, és olyan gördülékenyen konferál németül, ahogy ezt nálunk angolul tette. Minden adottsága megvan ahhoz, hogy az elkövetkező évtizedek latin sztárja legyen itt, Európában. A zenekara szerkesztése a show-nak. Elapadhatatlan energiával táncolják végig a koncertet, koreografáltan mozognak minden dalban, többségük multihangszeres játékos. Csodálattal figyeltem a billentyűsét, aki végigugrálta a koncertet, és a marimbához is ért, mint ahogy például a trombitás is játszott a marimbán.

A dalait nem ismertem Solernek, egyáltalán, de nem kizárt, hogy ezzel a problémával egyedül voltam aznap este a teremben. Ő annak a generációnak a sztárja, aki pontosan tudja, hogy a social medián keresztül lehet manapság a legtöbb rajongót begyűjteni. Minden szempontból passzol a mai kor divatjához, és az ő esetében még szerencsésnek is mondhatjuk magunkat, hogy a zene, amit gyárt, valójában jó. Élő hangszerekkel megkomponált és előadott slágereket játszik, amiben egyszerűen nem lehet kivétel nélkül találni. Nem írom le ide, hogy lázasan kutattam, kibe tudnék belekötni, de így, utólag azt kell hogy mondjam, a produkció magasra tette a mércét.

Bajban vagyok, mert nem írtam meg azonnal a kritikámat a koncert végeztével, pedig a friss élmény ebben az esetben mérvadó lett volna. Viszont kiderült, hogy ő ilyen. Hatalmasat dob, aztán felejthetővé válik. Viszont bármikor meghallgatnám a tengerparton, koktélozás közben egy bárban. Az ital árát mindenképpen rááldoznám.

Nyakas Krisztián

Az eredetileg a jezsuita templomkertbe tervezett koncert a beígért zápor miatt zárt térbe szorult, ami bizonyos tekintetben előnyös döntés következménye volt. Igaz, a helyszínváltozás közlésének módja hagyott némi kívánnivalót maga után, hiszen csak a netről lehetett informálódni, aki tehát elment a Veszprémvölgybe, azok csak azért nem késtek mind el, mert elég időben érkeztek oda ahhoz, hogy még átérjenek a Hangvillába. Ők csak „szájhagyomány útján” történő közlésből értesültek a helyszínváltoztatásról, mert táblát azt nem találtak. A hangverseny jellegéhez még ez az apró malőr is jól illett, hiszen a műsor elsősorban nép-, illetve világzenei megfogalmazású volt, nem „ismeretterjesztő”.

Örömének cimbalommal

Aura. Rost Andrea és Lukács Miklós hangversenye a *VeszprémFest* kísérőrendezvényeként az esőhelyszínen, a Hangvillában. 2023. július 12.

A műsor szerkezete, a szereplők által annak megfelelő, anekdotázva, sztorizgatva vezetett konferálása és maga a hangzás előnyösebb volt zárt térben. Már maga az, hogy a hangosítás itt nem helyébe lépett az élő hangzásnak, hanem csak közelebb hozta azt, nem csorbította, hanem inkább segítette az előadás rendkívül magas színvonalát, arról nem is beszélve, hogy a klímaberendezés kellemes hőmérsékletet biztosított a csaknem telt ház számára.

A hangverseny címe: *Aura*. Ez Lukács Miklós szerzeménye, mely sok-sok hangszerelésben született meg, míg végül a szerző elkészítette cimbalomkíséretes, énekszólós változatát, melynek bemutatójára éppen ezen az estén került sor.

Rost Andrea – túlzás nélkül – minden idők egyik legnagyobb magyar szoprán énekesnője, nem véletlenül kapta meg a Kossuth-, a Liszt- és a Prima Primissima díjat. Több mint három évtizede áll az énekművészet középpontjában, ám szépségesen nemes hangja fiatalos csengésének hallatán és külső megjelenésének láttán ez igencsak hihetetlennek tűnik, hacsak nem ötévesen énekelte első szerepét Gounod *Rómeó és Júliájában* 1989-ben... Előadásmódja a legtermészetesebb, maníroktól mentes, ám igen laza torokkal, kiváló rekeszizom-alátámasztással végzett éneklés, ami talán annak is köszönhető, hogy pályáját a bécsi Staatsoperben kezdte.

Kamarapartner, Lukács Miklós eredetileg a klasszikus zenében művelte ki elképesztően színes és virtuóz hangszertechnikáját, mely révén nem véletlenül tartják a cimbalomjáték koronázatlan királyának; ám elég hamar rájött arra, hogy igazi világa ennél szélesebb körű, alkotó, illetve újraalkotó vénájának megfelelően érdeklődési köre a népzenevel, a jazzel és a világzenevel kiegészülve teljesebbé válik.

Ideális kamarapartner: minden rezdülésében igazodik a szólista legapróbb leheletéhez, agogikájához, dinamikájához, hol alapot adva, hol kísérve, hol kiegészítve, mikor mire van szükség.

A műsor magyar népdallal kezdődött: *Elindultam szép hazámból*, melynek rendkívül mélyről fakadó, ihletett előadása többek szemébe könnyeket csalt. Az ezt követő blokkban nép-, illetve világzenei gyöngyszemeket hallottunk: egy héber, egy cigány és egy germán dallamot. A héber (szefárd) dallam, a *Szól a kakas már* a magyar zenéből sem ismeretlen dal. Az improvizált kíséret inspirálóan segítette a tartalom befogadását azáltal, hogy a szavakkal már ki nem fejezhető érzelmi töltetet a hangszer húrjain sajátos technikával (olykor kézzel ütögetve vagy pengetve, vagy a verő másik, sima favégével ütögetve) interpretálva ültette át lelkünkbe.

Saudade no Jardim

Mariza koncertje a VeszprémFesten. Veszprém Aréna, 2023. július 13.

Minden alkalommal, amikor a latin világ bármely pontjáról felfedezek egy számomra új zenei stílust, mindig azt érzem, hogy helyben vagyok, megérkeztem, ez az én muzsikám. A portugál fado egy kis sziget ebben a világban. Alig 200 éves zenei stílus, erős afrikai gyökerekkel, de a latinokra oly jellemző túlaradó fájdalommal, vágyakozással átítatva. Ha kiteljesedik a szerelem, attól robban minden, ha nem, akkor meg attól.

Csodálatos és egyben szórakoztató is látni ezeket a ránk kevésbé jellemző érzelmi viharokat és teatralitást, hallgatni a mívesen díszített dallamvezetést, és még a legszomorúbb dal alatt is érzem, hogy süt rám a nap, érzem a sós tengervíz illatát, és tudom, hogy a szenvedés is ugyanúgy elmúlik, mint a boldogság, tehát nyugodtan hátradőlhetek és élvezhetem az élet rám kirótt könnyedségét.

Mariza, a lisszaboni fado egyik korunkbeli sztárja mint egy igazi popdívá érkezett közénk, és átrepített minket Portugáliába másfél órára. Klasszikus felállással érkezett. A fado zenei kíséretének alapját képező portugál és spanyol gitárok mellé egy akusztikus basszusgitár, egy harmonika és egy ritmushangszeres társult. A teljesen akusztikus megszólalás autentikusabbá tette az előadást, Mariza pedig teljesen belassította az időt. Sokat mesélt pályájának kezdetéről, gyökereiről, hogyan vált szórakoztatózenésszé egy szerencsétlen mondat miatt, és hogyan lett belőle egy szerencsés pillanatban ismét fadoénekes. Érzésem szerint azzal a szándékkal érkezett, hogy megismertesse és megszerettesse a fadót a kis távoli kelet-európai ország közönségével, és úgy gondolom, hogy aki kicsit is nyitott volt erre, annál sikert aratott. Nem volt telt ház koncert, de azt gondolom, hogy a szervezők részéről Mariza meghívása inkább missziós terv volt, mint a nagy üzlet beteljesítése.

Ezt egy klasszikus blokk követte, mely Gounod *Ave Mariájából*, egy Händel-áriából és *Melinda áriájából* (*Bánk bán*) állt. Egyrészt a műsor jellege, másrészt a tolmácsolás módja miatt nem szabad különválasztani a három, stílusában teljesen eltérő alkotást, mert mindegyik egy sajátos transzformáción ment keresztül: mint Lukács elmondta, ezúttal egyfajta kísérlet tanúi vagyunk, miszerint ő – a szerzők iránti legnagyobb tisztelet és alázat megadásával – egy kicsit megmászta a dallamhoz tartozó harmóniai közeget, a hangszer sajátosságainak megfelelően, miközben persze bőséges ízelítőt kaptunk a hangszer történetéből is. S valóban: míg a művésznő énekelte a szebbnél szebb dallamokat, Lukács kísérete egy kicsit más színű köntösbe helyezte a zenei folyamatot, semmivel sem rontva az eredeti alkotói mondanivalón. Rosszindulatúan mondhatnók, hogy ez valami világzenei máz, ami a közös nevező érdekében épp a lényegétől fosztja meg a hallgatót, de ez sem lenne igaz: ez az improvizált, újrafogalmazott kísérő anyag nem a világzene simító, betakaró, érmelyítő, ugyanakkor kissé harsány hangzásvilágát idézte, hanem az áriák legmélyebb tartalmának felszínre törését segítette elő, de nem az eredeti zeneszerző, hanem maga a szereplő belső világának tükörképévé.

Míg Rost Andrea pihent, Lukács Miklós távol-keleti stílusú improvizációt adott elő, melyet – mint elmondta – a cimbalom indiai rokona, a szurbáhar hangja ihletett.

Ezután került sor a címadó dalra, Lukács szerzeményére, a bevezetőben már említett *Aurára*.

A műsor záródala előtt Rost Andrea elmondta, hogy ez az a népdal, amellyel annak idején, 14 éves korában jelentkezett

meghallgatásra a zeneiskolában: *A csitári hegyek alatt*. Itt sem a megszokott kodályi harmonizálást hallottuk a kíséretben, ám ez semmivel sem rontotta a hatást, éppen Lukács fentebb már említett dramaturgiai érzékenysége miatt, amit kitűnően tud átvezetni hangszerére.

A közönség vastapsát az *Erdő mellett estvéledtem* kezdetű népdallal köszönte meg az előadó páros.

A hangverseny után két gondolat motoszkált az agyamban: hogy van az, hogy két világsztár, aki a saját területének élő klasszikusa, mindkettő nyitott a különböző stílusok iránt, ekkora egymásra figyelemmel, közösen gondolkodva, együtt lélegezve képesek ilyen, stílusában semmivel nem azonosuló, mégis mindenféle stíusból merítő, egyedülálló és egyedülállóan magas színvonalú produkciót alkotni? Mindkettő tele alázattal, tele a közönség tiszteletével, szerénységgel, a pályakezdő fiatalokra inkább jellemző lelkesedéssel és csúcsra törni akarással...

S a másik: vajon mikor fordult elő, hogy Lukács Miklós egyszer egy koncerten azt játszotta, ami az előtte lévő kottában benne volt? (De nem baj. Jól csinálja!)

Rostetter Szilveszter

A közönség összetétele annyiban vegyes volt, hogy hallhatóan jó páran értették azt is, amikor portugálul szólt hozzánk, és minden reakcióért hálás is volt a művésznő. Mint ahogy mi is a „köszönöm”-ért, amit mára már sikk minden külföldi előadónak megtanulni magyarul, és bedobni koncerten. Voltak bekiabálók is, amolyan kívánságműsornak tekintve a koncertet, de őket eleinte nem hallotta Mariza, amikor meg már elég hangosak voltak, sikerült őket elegánsan kezelnie.

A koncert gerincét legutóbbi lemeze alkotta, amely a híres fadoénekesnő, Amália Rodrigues emléke előtt tiszteleg, azonban az est legerősebb pontja az volt, amikor kitelepült két gitárosával a színpad elejére, és előadta az első lemezének első szerzeményét, egy balladát, melynek közepén nemes egyszerűséggel leengedte a mikrofont az ölébe, kivette a fülhallgatót a füléből, hogy hallja, mi történik odakint, és hihetetlen erővel beénekelte az arénát. Megdöbbenő és nagyon felemelő pillanat volt. Megemelkedett a színpad és a nézőtér is egy pillanatra. Hogy mi volt a célja vagy üzenete ezzel, nem lehet tudni. Talán, hogy még jobban figyeljenek rá. Egy csapásra elérte, és ezzel a gesztusával végérvényesen megfogta a közönséget. Vastaps volt a jutalma az est végén, nekünk pedig két ráadás, melyből az utolsó alatt kijött a közönség közé, és ott énekel. Művészi eleganciából és temperamentumból komoly továbbképzést kaptunk mindannyian.

Nyakas Krisztián

Intim visszafogottság

Norah Jones koncertje a VeszprémFesten.
História kert, 2023. július 17.

A „minden jegy elment” üzenet az idevonatkozó honlapokon jelezte, üres szék nemigen lesz ezen a forró nyári estén ebben a gyönyörű fekvésű völgyben felállított nézőtérén. Az alkonyat és később a koncert fényei, a színpad mögötti fát megvilágítva, különösen szép háttérrel adtak ennek a meghitt, inkább nyugtató, mintsem felkavaró zenének.

Hazafelé tartva a koncertről, a tehetség, siker, elismertség, hírnév összefüggései körül járnak a gondolataim. Barabási Albert László *A képlet* című könyve bőséges és konkrét támponttal szolgál arra, hogy nincs állandó és meghatározható korreláció ezek között. A tehetség – még a nagyon nagy sem – nem biztosít feltétlenül (egyenes) utat a sikerhez, az elismertséghez. Megfordítva a kérdést, biztos-e, hogy a siker mögött igazi tehetség húzódik. A hírnevet szándékosan hagyom ki, hiszen emögött nem feltétlenül áll teljesítmény, gondoljunk csak a celebvilág sokszor nagyon üres személyiségeire, akik egy-egy testrészükkkel képesek milliányi követőre találni. A sikerhez viszont teljesítmény is kell(ene), bár még azt is el lehet érni nem különösen magas teljesítménnyel, elég egy kellő nagyságú tömeg támogatása, ráadásul mást jelent a siker és mást az elismertség. Barabási szerint a kezdő lépések nagyon fontosak, vagy, ahogy írja, nem mindegy,

melyik galériába viszi be a festő az első képét, ez az egész művészi életutat meghatározza.

Norah Jones első lépéseit nem akárcsak támogatta. Édesapja, Ravi Shankar az észak-indiai, bengáli világhírű szitáros, aki George Harrison vagy éppen Yehudi Menuhin oldalán is feltűnik. Édesanyja zenei producer. Igencsak biztató startpont. Sikeres, hiszen kilenc Grammy-díja, sok millió eladott lemeze, számtalan leltöltött zenéje is ezt tükrözi. Vajon kikandikál-e a mindent elsöprő tehetség ezek mögül az impozáns adatok mögül, mit tükröz az est felhangzó koncert? Ezek taglalása előtt pár szó az est előzenekaráról. Mert megérdemlik!

A David Yengibarían Trió mintegy háromnegyed órában az örmény, a balkáni zene és a jazz fúziójának magas színvonalú interpretálója. A délszaki zene páratlan ütemszámú ritmusai, az örmény muzsika jellegzetes skálái a modális és kromatikus jazz elemeivel együtt sodró, igényes előadásban. Mesterien játszanak, minden megerőltetés nélkül, az izzadságfoltok az ingeken csupán a forró, napsütötte színpad következményei. David Yengibarían harmonikán vertikális szemléletű improvizációival, Vajdovich Árpád hol bund nélküli, hol normál basszusgitáron már-már Pastoriust idéző hatásaival, Badics Márk egyszerű dobszerkóján is pontos, biztos alapot nyújtó ritmikái alapzatával meggyőző volt. Koncertjük éles kontrasztban áll az őket követő nagy koncert zenei világával. Itt izzik a hangulat, ott még a feszülés is szelíd.

Bevallom, nehezen fogom meg, hova is soroljam ezt a végig szinte azonos metrumú, tempójú, egyszerű harmóniavilágú, mindenfajta nehézség nélküli hangszeres játékot felmutató zenei anyagot. Kicsi a tét. Nincs negatívum, de különösebben, kiugróan lelkesítő mozzanat sincs. Még a kommunikáció is csupán egy angol thank you-ra és magyar köszönöm-re szorítkozik, kivéve a bogarakra tett célzást. Norah Jones mintha egy láthatatlan fal mögött ülne, zongorázna, gitározna, énekelne. Persze éneke teljesen rendben van, egyetlen hamis hang sincsen, lágéja a mezzoszoprán és alt határára telt, erőlködés nélküli, de még itt is egyfajta visszafogottság jellemzi, a gospelés érzetűeknél is, pedig fiatalon a metodista istentiszteleteken énekelve megtapasztalhatta, mi az a túlfűtöttség. Ívelő karrierje során számos zenésszel és formációban dolgozott, például Herbie Hancock *River: The Joni Letters* című albumán – kiváló album – ő énekl az első számot, meghallgattam megint, ott is hasonló hangulattal. Nekem a személyisége és előadása is egyfajta óvatos visszafogottságot sugall, tudomásul veszem, ez ő, de mindjárt hozzá is teszem, engem másfajta zenei világ vonz. Félreértés ne essék, egyáltalán nem rossz, sőt! Ha a cikk elején felvetett kérdésekre utalok, azt a választ kapom belül, hogy nyilván megvan az a bázisa, akik körében osztatlan sikert arat ez az attitűd, ez a dallamvilág, hiszen akik az esti koncertre megvették a borsos árú jegyeket, tudják, mire jönnek. De még ez az itteni siker is visszafogott, olyan zajtalan. A zene maga a soul, a folk és a country hatásait idézi, egy sajátos pop, ami tényleg nem állítja nagy feladat elé muzsikusainkat, az éneké a prím. Maga Norah Jones zongorán, Wurlitzer-zongorán és pár szám erejéig kísérelő gitáron játszik. Zongorajátéka a gospel érzetét hordozza a perbasszusaiával, szólói visszafogottak, néhol megjelenik egy-egy blue note, jellemzőek az oktávállások. Brian Blade dobol – nagyon a háttérben maradván –, kicsit halknak is tűnik. A leglelkesebb hangszeres Chris Morrissey basszusgitáron, néha nagybögön, és ő a vokalista is. Dan Iead gitáron és a countryzenére annyira jellemző steel-gitáron néha megerezt egy-egy rövid szólót vagy ellendallamot. Mai kifejezéssel élve semmi extra, kísérik az énekesnőt és pont. Érzek ugyan néha egy-egy ritmikai furcsaságot, de ez lehet, hogy az én figyelmetlenségem, vagy a hiba az én készülékemben van. A dalok befejezése sokszor „érdekes”, határozatlannak, lezáratlannak tűnik. Ez lehetne persze koncepció is, de én szűz fül vagyok, és bennem már-már zavaró érzetet kelt. Furcsa érzéssel álltam fel a tisztán egy óra 29 perces koncert után. Jó, mégis így fogalmaztam meg magamnak: „nem vagy nyitott erre a zenére”. Azt hiszem, nem, szeretem az erősebb történéseket, az erősebb hangulatváltásokat, a zenei nehézségek nagyszerű megvalósítását, a hullámzóbb érzelmeket. És erre a populáris zenében is számos példa akad.

A 20. *VeszprémFest* utolsó napján, az utolsó koncert után „nézz az ég felé” jelmonddal az égre – talán kivilágított drónokkal – rajzolt jelképekkel zár a História kert, én pedig mindenféle zaklatottság nélkül a kocsim felé indulok. Nyugodt álom lesz.

Kovács Attila

A História kert csalóánya

Norah Jones elbűvölő hangjával húsz évvel ezelőtt találkoztam először. Egy osztrák lemezgyűjtő adta kölcsön a pályakezdőnek mondható énekesnő frissen megjelent *Come Away With Me* című albumát, különlegességként bemutatva azt. Lemezboltnyi méretű CD- és bakelitgyűjteményének legfrissebb darabjáról ezt már akkor kijelenteni nagyvonalúnak tűnhetett, hiszen feltehetően maga az előadó sem gondolta még, hogy minden idők egyik legnagyobb számban eladott albumát alkotta meg. Nekem mindenesetre azonnal beleszólt a szívembe a nálam alig fiatalabb, kissé homályos hangú énekesnő, ahogy az általam műfajilag be nem határolható, szívhez szóló dalai is.

Norah Jonesra, a soul és jazz műfajt countryval kombináló amerikai muzsikusra sokáig várt a magyar közönség, mire épp hozzánk, a *VeszprémFestre* eljutott jelenleg zajló európai turnéja során. A két-három évente kiadott lemezeivel számtalan elismerést, köztük kilenc Grammy-díjat elnyert énekesnő korábbi turnéi során nem érintette hazánkat, ez elképzelhetően nemzetközi keresettségének köszönhető. Népszerűségét mutatja, hogy a veszprémi koncertjére meghirdetett jegyek napokon belül elkeltek. Az előadást a História kerti helyszínre tervezték eredetileg is, és bár a több néző befogadására alkalmas Veszprém Aréna is felmerült alternatívaként, Jones ragaszkodott a kerthelyiséghez, ami kiváló döntésnek bizonyult. A háttér nélkül felállított színpad természetes „kulisszáiként” szolgáló fák, a reflektorok által megvilágítva, kiválóan festették alá azt a hangulatot, amelyet az énekesnő a színpadra varázsolt.

Norah Jones éteri jelenség volt a *VeszprémFest* színpadán, aki minden egyéb show-elem nélkül hengerelte le a közönségét. Amikor felment a színpadra, egy emberként csendesedett el a nézőtér, ő pedig a zongorához ülve, mindenféle bevezetés nélkül énekelni kezdett, és bársúlyos hangjával betöltötte a koncerthelyszínt. Nem voltak pazar díszletek, a felállított hatalmas reflektorokat is módjával használták. Norah egyszerű – mondhatni, az ő nagyságához képest talán túl visszafogott – színpadi megjelenése sem vonta el a figyelmet arról, amiért valójában mentünk: azokról a dalokról, amelyekből az újabbakat jómagam még nem is hallottam, mégis, mintha mindig is ismertem volna. Konceptiózusan váltott az albumok között, koraiak és későiek követték egymást, nemigen volt egyazon lemezről egymás után két nóta. A korai, talán a nagyközönség számára is ismertebb kiadványairól inkább a koncert második felében válogatott, így a 2004-ben megjelent *Feels Like Home* talán legismertebb száma, a *Sunrise*, vagy a 2002-es sikeralbum, a *Come Away With Me* című dala már viszonylag a vége felé hangzottak el. De szerephez jutott több dal erejéig a country jellegű, 2016-os *Day Break* album is, amelyről az általa elektromos gitárral kísért *Don't Know What It Means* pörgette fel, majd később a *Tragedy* gondolkodtatta el a közönséget. A legfrissebb, *Pick Me Up Off The Floor* albumát sajnos nem ismertem eddig, de az érzéki *How I Weep* rögtön az új kedvencemmé vált, a *Happy Pills* pedig felhívta a figyelmemet, hogy érdemes visszatérnem a 2012-es kiadású *Little Broken Heart* címet viselő lemezéhez is.

Norah Jones nem volt interaktív előadó. Nem beszélgetett a közönséggel, nem tapsoltatott, nem mesélt történeteket. Nem is illett volna hozzá. A tapsokat magyarul és angolul megköszönte, és zenésztársaival is csak minimális kontaktust folytatott, de ezektől eltekintve kizárólag a dalaival kommunikált. Sajnos nem ismerem személyesen, de őt allűrök nélküli sztárnak képzelem, aki helyén kezeli a sikereit, és tudja, hogyan varázsolja el a hallgatóságát egy koncerthelyszínen (vagy akár otthon a nappaliban). Legnagyobb sikerét, a *Don't Know Why*-t, amivel engem is magával ragadott húsz évvel ezelőtt, és amit időnként azóta is végtelenítve hallgatok, jó érzéssel ráadásnótának hagyta, ezzel hatásosan zárva le első magyarországi szereplését és egyben a 20. *VeszprémFest*-et. A tapsokból ítélve mély nyomot hagyott a hallgatóság lelkében, sokáig töltekezhetünk az élményből. Bízom benne, hogy egyike lesz a visszatérő *VeszprémFest*-vendégeknek ez a kedves, mosolygós amerikai énekesnő.

Hancz Karolina

You'll be on my mind forever...

Rajongó típus vagyok, de távolságtartó, nehezemre esik odamenni a kedvenc művészemhez, akár csak egy aláírásért is, ám a rajongásom legtöbbször örök időkre szól. Ritkán kritizálok, azt is háromszor megforgatom magamban, mielőtt megírom, mert a kritikával csínján kell bánni, mint a chilivel. Ha túl sokat használunk belőle, marni fog, és nem támogatja az ízeket. Épp ezért nem szeretnék most sem csalódást okozni, bár gyaníthatóan lilának fogják sokan titulálni az írásom. Viszont boldogan vállalom, mert bár meghökentő volt elsőre az előadás puritanizmusa, én mégis zsigereimben érzem a magyarázatot, és ezt nem félek megosztani.

Bakancslistás volt nekem ez a koncert. Eleve ritkán jönnek át ilyen kiválóságok a tengerentúlról, és akkor sem jellemző, hogy Bécsnél keletebbre adnának koncertet. Rövid klasszikus zenei tanulmányaimból és némileg többéves tapasztalatomból kiindulva azt gondolom, hogy az a fajta előadásmód, amit egy klasszikus hangszeres vagy vokális zene előadása megkövetel, természetes módon átültethető az úgynevezett könnyűzenébe is. (Könnyűnek hívjuk, de hosszasan értekezhetnék arról, mennyire könnyű akár populáris, akár jazz-zenét játszani pontosan és hitelesen. Semennyire sem könnyű.)

Jelenleg épp reneszánsz és kora barokk kórusművek előadását választottam kiegészítő hobbinak, és a próbák során tanulom, miként követik és kísérik egymást a szólamok, milyen íve van magán a darabon belül is egy-egy önálló résznek, miként egészíti ki a dalt a szöveget, s ezt miképp kell hangsúlyozni. Hihetetlen finom és rendkívül drámai megszólalások követik egymást megtervezett módon, amitől az előadás kellően kifinomult lesz, hallgatása során elmélyült, gyakran meditatív állapotba kerül az ember. Az elért eredményt így aztán komoly munkafolyamat előzi meg, melynek során a mű eléri a kiteljesedést a megkomponált és leírt állapottól kiindulva a varázsigéig, amely eljut a közönséghez.

Nos, mindezeket azért írtam le, mert érzésem szerint ennek lehettünk tanúi Norah Jones koncertjén is. Látszólag egy steril előadott, minden művészi allúrtól mentes, egyszerűnek tűnő koncert volt, ahogy ezt azóta többen is megjegyezték az ismerőseim közül, azonban bennem az fogalmazódott meg, hogy ebben az előadásban – a tehetségen túl... nem, nem jó szó ez erre... tehetség?, zsenialitás?... talán inkább azt írnám, hogy ő egy olyan médium, aki az univerzum szépségét és tökéletességét átengedve magán, ösztönből komponál ilyen darabokat, és sikerül magát olyan zenészekkel körbevennie, akiket szintén áthatja a mindenség harmóniája – olyan mélységű munka volt, amit csak ilyen puritán módon, a dalokat abszolút előtérbe helyezve lehetett a közönségnek átadni.

Emlékszem, valamikor a kétezres évek elején kaptam egy barátomtól két CD-t. Az egyik a kettőből a *Come Away With Me* volt, a művésznő első albuma, amivel 2002-ben berobbant a köztudatba. Ezt a lemezt az első pillanattól kezdve áhítattal hallgatom. A másik lemez egy szintén fiatal, New York-i művész, Peter Cincotti anyaga, akit 2018-ban volt szerencsém élőben hallani a MOM-ban, ami most azért érdekes, mert egy színházteremben volt a koncertje, ami ahhoz a műfajhoz és előadáshoz is jobban illett, és valahogy az volt az érzésünk a párommal Jones koncertjén, hogy az ő koncertjéhez is jobban illett volna egy bensőségebb környezet. Cincotti ráadásul koncert után kijött dedikálni a lemezeit (hozzá oda mertem menni, ezt Jonesszal is megtettem volna), amire a *VeszprémFesten* esély sem lett volna.

Mészáros Zoltán felvezetői mindig ütősek, de ebből nem kért Jones. Egyszerűen feljött a színpadra, és elkezdett játszani. Eleinte minden dal után vártam, hogy majd mesél valamit, de az udvarias „köszönöm”-ön kívül csak annyit kaptunk, hogy bemutatta a művészeit, akikkel együtt zenélt. A mosolya is inkább arról árulkodott, hogy „Úristen, mennyi ember!...” Mintha kicsit zavarban lett volna két dal között, de ez csak addig tartott, amíg bele nem kezdett a következő dalba. És így ment ez végig, a ráadás végéig. Csak zene, semmi extra. Csak zene, de abból a fajtából, amit ritkán kaphatunk meg, ezért érdemes megbecsülni.

Nyakas Krisztián

Régi képek bővületében

Cserháti Könyvszalón. Lovassy László Gimnázium, énekterem. 2023. április 24.

Az ausztriai Bécsújhelyen, 1869-ben jelent meg az első képeslap. Nem kellett hozzá három évtized, hogy országszerte a kis településeken is hozzáférhető legyen a képes levelezőlap. A levéltitkot már nem őrizték annyira, egyébként is, az „Őszinte tisztelt nyilvántartással maradok Méltóságodnak alázatos szolgálója” stílusú mondatokból alig néhány fért el a kis felületen. Az 1880-as évekből már vannak személyes fotók is, amelyek képeslapként funkcionáltak. A szöveggel együtt látnivaló is érkezett; ez körülbelül akkora váltás lehetett az állampolgárok életében, mint amikor elkezdhetünk egymásnak mobilon apró videókat küldeni. Tehát megkezdte küldetését a képeslap. Az új hírvivő életútja volt a téma a Cserháti Könyvszalón áprilisi összejövetelén.

A könyvszalont még a Covid előtt hozta létre a Veszprém Megyei Honismereti Egyesület a Kölcsey könyvesbolt dolgozóival, hogy havi egy alkalommal találkozóra hívják a helytörténet iránt érdeklődőket az üzletbe. Ezek az alkalmon megyebeli műhelyek, közösségek, alkotók kiadványaival, történeteivel lehetett megismerkedni. Eljött az idő, hogy a tulajdonos felmondjon a könyvesboltnak – máig nincs másik hely sem a Kölcseynek, sem a szalonnak. A Lovassy-gimnázium sietett segíteni a jó ügyet; már háromszor is az iskola énektermében zajlott az aktuális Cserháti Könyvszalón. Kiderült, hogy jó dolog ugyan a világháló, az internet meg a digitalizáció, de az élet különböző pillanatairól bármikor készült fotókat kincsként kell őrizni – papíron is. Szerencsére az archív fotók gyűjtésére, védelmére valóságos mozgalom indult. Márkusné Vörös Hajnalka főlevéltáros egyenesen arról beszélt, hogy nyomorúságos időszak volt, amikor még nem voltak kiadványaik. Ám jöttek a komplett hagyatékok, az iratokkal együtt sok fénykép, majd például Ráczi Kati javaslatára, hogy készüljön kötet a belvárosi rehabilitációról. Így született a *Kaleidoszkóp* sorozat, majd jöttek a többiek, meg a lakosság adakozókedve – egyre többen adták kölcsön családi fotóikat.

Zimonyi Máté, a Veszprém régi képeken Facebook-oldal szerkesztője Franciaországba emigrált magyar fotósokról írta a szakdolgozatát, majd kedves városáról szóló több száz régi fotóját közkinccsé tette a világhálón – mára mintegy száz gyűjtő négyezer retró képe hozzáférhető így. Azt gondolnánk, Nyirád egy kis település, de ott él Németh Andrásné Farkas Gabriella mesterpedagógus, akinek a *Nyirád anno* oldalt köszönhetjük a világhálón. Egy lokálpatrióta elkezdett régi fotókat gyűjteni, egyre többen társultak hozzá, az unokák hozta képeket értelmezték, magyarázták

a nagyszülők, így vált élőbbé, bontakozott ki a helytörténet, vált megismerhetőbbé az ott élők közös történelme.

Berta Barna formatervező művész, a DEMO egyesület vezetője moderálta a beszélgetést, amihez a hallgatóság is adalékokkal szolgált. Péterfay Endrét, a *Napló* kiváló fotósát, dokumentátorát, a '80-as évek jelenkutatóit, Bándi Lászlót és társait megbecsültük, megbecsüljük-e eléggé pótolhatatlan munkájukért? Vigyázzunk nagyon a fotókra is!

Órsi Ágnes

Bajától Madridon át Mexikóig

Darcsi István vendége Disztl Péter. Jutasi Köztér, 2023. április 28.

A Jutasi Köztéren a VEB 2023 EKF keretében ingyenesen látogatható rendezvény-sorozatokat egyike a népszerű *Önarckép*. Egy-egy olyan estéről van szó, ahol a városhoz is kötődő sportemberek valódi képet festhetnek magukról. Elhangozhatnak kendőzetlen kérdések, amelyekre választ vár a közönség és az ötletgazda, Simon Dani újságíró. A sorozat áprilisi vendége a Veszprémben is megfordult legendás kapus, az egykori válogatott Disztl Péter volt, akivel pályafutásáról Bajától Madridon át Mexikóig ezúttal egy másik újságíró-szaktekinél, Darcsi István beszélgetett.

A fordulatokban gazdag élettörténet 1960-ban Baján kezdődött. Ott, akkor született Péter. Édesapja a város NB II-es focicsapatában védett, ugyanakkor az ellenfél Bácskánál Dunai Antal játszott. Nagy idők voltak, nagy nevekkel. A vendéget édesapja nyolcéves korában vitte el a Vasútkertbe, hogy megkezdje az edzéseket. Gimnazistakorba ért, tornatanára a város NB I-es kosárlabdacsapatának is edzője volt, oda is agitálta erősen, ám a már tizenhárom éves tehetséges fiút hirtelen bedobták a mély vízbe; a megyei I. osztályba visszaesett focicsapatnak éppen nem volt kapusa, neki kellett védenie. A debütálás nagyszerűen sikerült. Alig két évvel később, egy keddi napon megnézte őt mérkőzés közben a fehérvári Videoton edzője az ottani Vasvári Pál Gimnázium matematikatanárával, aki egyben a focicsapatot is istápolta. Miután beszéltek az édesapával, Péter és öccse aznap este már Székesfehérváron ismerkedett a szállásával, meghívói pedig így övendeztek: – Találtunk Baján két gyöngyszemet! Az öröm azért volt indokolt, mert akkoriban Fehérváron tartották nyilván az egyik legerősebb hazai utánpótlást. Jöttek a sikerek; a megnyert középiskolás kupa, hogy Péter tizenhét éves korában igazolt játékos lett a Videotonban. Megkezdődött az UEFA-kupa-menetelés – olyan nagynevű külföldi csapatokkal szemben nyertek sorra, amelyekkel szemben maguk is azt gondolták, csak vereség lehet a mér-

közés kimenetele. Disztl Péter sorolja a meccseket, a játékosokat náluk és a rivális csapatokban, a bírót, a partjelzőket, hogy az adott meccsen hányadik percben mi történt. Mint mondta, napjai egy részét azzal tölti, hogy visszanezi a meccseket, ma is elemzi azokat. Az elemzésben nem csak Darcsi István, a beszélgetőtárs vett részt, a hallgatóság is egymás szavába vágva idézte a felejthetetlen percek. Hogy a Székesfehérvár UEFA-kupa-döntőt játszik a Manchester Uniteddel? És már kétszáz ezer jegyigénylés van? Ez a közönség csak jó játékot érdemel – került vissza pillanatok alatt akkori lelkiállapotába a vendég. – Valahogy megoldottuk – öszszegzi a végeredményt, hozzátéve, hogy az akkori visszavágó élete egyik legnagyobb meccse volt. Zajlott tovább az élet; a Honvéddal kétszer lett magyar bajnok, amikor a szerződése lejárt, Erfurtba igazolt, jött Lipcse, majd Malajzia, nagyon jó csapattal, telt házass mérkőzésekkel, megnyert bajnoksággal. Újra Magyarország következett, a Győri ETO, a Parmalat FC, közben Veszprém is, majd kapuspályafutását Pécssett fejezte be. Kapusedzőként folytatta, mint mondta, Király Gábornak is edzője volt. Dolgozott a magyar válogatottnál, három szép évet töltött a Vasasban, tíz évig pedig a Puskás Akadémiánál, ahonnan úgy jött el, hogy távozási szándékáról a rádióból értesült.

A jókedvű adomázásból egy, a sorával elégedett sportikon képét alkothatta meg a közönség. Megint kiderült: a tehetség, amit jókedvvel, teljes erőbedobással bontakoztat ki valaki, olyan életutat eredményez, amire visszanezni is érdemes.

Órsi Ágnes

Temetőhegy

A *Kaleidoszkóp* sorozat legújabb kötetének bemutatója.

Sorozatszerkesztő: Márkusné Vörös Hajnalka. Davidikum Római Katolikus Középiskolai Kollégium, 2023. május 30.

Az Európai Unió támogatásával, Veszprém Megyei Jogú Város és a Veszprém Megyei Honismereti Egyesület gondozásában jelent meg a Veszprém városrészeit bemutató *Kaleidoszkóp* sorozat ötödik köteteként a *Temetőhegy*. Ikonikus temetőhegyi helyszínre, a Davidikumra esett a választás, amikor a programnak kerestek helyet a szervezők. A középiskolai kollégium azért felelt meg maximálisan, mert a ritka közintézmények egyike, amelynek sikerült megőrizni a funkcióját, ma is oktatási intézmény.

Óriási érdeklődés kísérte a bemutatót, Veszprém egyik legrégebbi és leg-sűrűbben lakott területének hajdani és jelenlegi lakói is kíváncsiak a közös történelemre. Az ezt taglaló módszer változott, mire idáig ért a *Kaleidoszkóp* kötetek

kiadása; tapasztalva a rengeteg forrásanyagot, a könyv készítői úgy döntöttek, több teret engednek a személyes beszámolóknak, leveleknek, naplónak amellet, hogy ezúttal is sok, főként családi archív fotót szerepeltetnek. Egymás mellett említve a két tény, adódik a következtetés: a terjedelem nem lett a duplája, nyilván a tartalom hiányos. Nem így van, kaptuk a magyarázatot már az első bemutatón is – arról van szó, hogy ebben a kötetben a Dózsaváros legősibb részére, a Temetőhegyre koncentráltak. Így szó van az itteni utcanevéről, a Szent László-templomról, a temetőkről, a Davidikumról, a Szent László-iskoláról (a Szent Istvánról viszont nem), a Rohonczy-kúriáról, a Pajer vendéglőről. Külön részt szenteltek a temetőhegyi németeknek, a betelepítéstől kezdve a vallásosságig, a gazdálkodásig, a viseletekig, ünnepekig, hagyományokig, szokásokig. Önálló fejezet taglalja a Csapószert nevű egykori településrészt, ahol a csapók dolgoztak. Ők voltak azok az iparosok, akik a birka gyapjából előállították a bakonyi cifraszűr készítéséhez szükséges méterárut. Még egy kiragadott téma, joggal, mert szintén temetőhegyi különlegesség az ONCSA-házak. Rászoruló nagycsaládosoknak építettek ilyen kis típuslakásokat a Síp utcában. Akárcsak a többi beszámoló, ez is autentikus forrásból származik: Debreczeni János György, a szerző maga is egy ilyen házban lakott.

Kérdés, hogy mi lesz a Dózsaváros többi részével, az újabb területekkel, vagy például hova fog tartozni a Séd völgye. Ahogy elhangzott, készülöben van a második kötet, amelyben a Jeruzsálemhegyhez hasonlóan utcáról utcára, házról házra járva teljesebb ki a városrész története. Már is rengeteg anyag van, de a kötetet előkészítő csapat további emlékeket, archív családi fotókat vár, melyek digitalizálás után visszakérülnek a tulajdonoshoz. Ami meg a Séd völgyét illeti, valószínűleg külön kötetbe kerül majd az összes hajdani malommal együtt Csátártól Jutaspusztáig.

Órsi Ágnes

A jövő zenészeinek találkozója

MusiColours Európai Ifjúsági Zenei Fesztivál. Veszprém, Alsóörs. 2023. május 27–31.

Veszprém nem véletlenül kapta az UNESCO Zene városa kitüntetést 2019-ben. Muzikalitása is bizonyára szerepet játszott a 2023 Európa Kulturális Fővárosa cím elnyerésében. És ha elnyerte, ezt még több zenei fesztivállal hálálta meg. Minőségi indítás volt áprilisban a *Veszprém Blues Fesztivál*, majd június első hétvégéjén a *Dalvölgy* nevet viselő kórustalálkozóon részt vevő több mint 60 énekár tölthette meg énekével az ActiCityt. A kettő között, a pünkösdi hosszú hétvégén pedig

fiatal, 25 év alatti magyar és külföldi zenészek mutatták meg tehetségüket különböző műfajokban.

Megtevesztő a „fesztivál” elnevezés erre az ifjúsági zenei találkozóra. Ez abból adódik, hogy nálunk ehhez a szóhoz a színpadi műsorok mellett összetettebb jelentéstartalom párosul, s a megkerülhetetlen mennyiségű hírverés, különböző kísérőprogramok, kitelepülő szolgáltatók erősen túlázott ételekkel, italokkal. Ezt az eseményt nem hirdették túl és nem telepedtek rá figyelemelterelő attrakciók. Állítólag azért, mert ez nem a közönségnek szólt, hanem a fellépő fiataloknak, akik épp csak izlelgetik az együtt zenélés örömét. Ebből adódóan maguk a résztvevők voltak egymás közönségei, de aki „civilként” találkozott az eseménnyel, szintén tartalmas élményekkel gazdagodhatott. Persze jól jártak azok a nyitott szemmel és füllel járó vendéglátóipari egységek is, akik a pünkösdhétfői zárva tartást felülbírálván kinyitottak.

A fesztivál legjava négy veszprémi és egy alsóörsi szabadtéri színpadon zajlott május 27–31. között. Lehetőségeim okán a hétfő délutáni előadásokat tudtam végiglátogatni, s lecsengetésnek kedd este jártam egy kört a színpadok között. A több színpadon, többnyire azonos időben zajló koncertek esetén szeretek mindenbe belehallgatni, így néhány szám után általában egy újabb színpadot veszek célba. Ily módon sikerült a fellépő 40 együttesből nagyjából 10-15 művészeti csoport munkásságába betekintést nyernem, amiben két tényező fontos szerepet játszott. A veszprémi helyszínek barátságos közelségben voltak egymáshoz: az ActiCity – zeneiskola – Hangvilla – Óváros tér láncolat alig több mint egy kilométere kímélő sétát tett lehetővé a tavaszi időjárásban. A másik, hogy – ellentétben profi nagy testvérével, az *Utcazene-fesztivállal* – átfedésben történtek az átállások a színpadokon, így az első, feltehetően technikai problémából adódó csúszásig mindig volt hallgatható műsor legalább egy, de inkább több színpadon, hűen a műsorfüzethez.

A fesztivál koncepciója szerint valamennyi zenei formáció a közönség számára nyilvános három nap alatt két színpadon kapott bemutatkozási lehetőséget. A műfaji és nyelvi sokszínűség érzékeltetésére említenék pár példát. A főként európai országokból érkező nemzetközi résztvevők közül elsőként a négyfős cseh Ježkovy voči együttes munkásságába hallgattam bele, akik gitáros és billentyűs kísérettel adtak elő olyan klasszikusokat, mint a Goombay Dance Band '80-as évekbeli slágere, az *Eldorado* – mindezt anyanyelvükön, ami sajátos töltetet adott a dalnak. A német ConneXion fúvószenekar élén a szólista lány Bruno Mars *Locked Out Of Heaven* című slágerét angolul énekelte, a tipikus „garage-band” formációban fellépő, ugyancsak német Risiko pedig a Sunrise Avenue *Hollywood Hills*-ét mutatta be angolul, majd áttértek a hazájukban népszerű slágerekre, amelyek hallatán újfent meg kellett állapítanom, hogy a német nyelv nem kifejezetten a ze-

nei élményszerzés céljából jött létre. Az előbbiekhöz képest idősebb, a 20-as években járó tagokból álló, szintén német L.A.B.U. együttes már magabiztosan használta az angol nyelvet, és a dalválasztásban is biztosra mentek: a Survivor *Eye Of The Tigere*, a Boney M. *Sunnyja* és hasonló nóták bármilyen nemzetközi közönség körében ismert dallamaival nem húztak 21-re lapot. Unikális produkcióval készült a budapesti Humán Intézet Gimnázium citeraegyüttese, akik hangszeres játékukat népviseletben bemutatott néptáncal fűszerezték.

A színpadok közti sétálásba beiktatott hosszabb pihenőket számomra a műfaji érdeklődés miatt elsősorban a kórusok megszólalásait övező nézőterek jelentették. Ez volt az első találkozásom a frissen átadott ActiCityvel, amely világos, megnyílt terével és nagy létszámú közönséget befogadni képes kialakításával impozáns látványt nyújtott.

Kezdetként a budapesti Leövey Klára Gimnázium kórusát volt szerencsém meghallgatni, akik többek között Kodály klasszikus *Esti dalát* adták elő. Veszprém Város Vegyeskarának ifjúsági tagozata, a VVV Vokál pedig vendégkórus kíséretében lépett fel. A Fény Kórus Japánból érkezett városunkba, mivel céljaik közé tartozik az EKF címmel kitüntetett városokkal élő kapcsolatot teremteni. Vezetőjük, Sachiko Mager gyermekkorában kedvelte meg a Kodály-módszert és a magyar kultúrát, ebből az indíttatásból hozta létre 25 éve a repertoárját tekintve nagyrészt magyar népdalokat éneklő kórusát. A változatos életkorú gyermekek közt egészen kicsik is voltak, de oly színvonalon adták elő a japánok mellett a mi népdalainkat, hogy azokat nem lehetett száraz szemmel hallgatni. Kifogástalan kiejtéssel énekeltek többek között Karai *Ugrótáncát*, s a megérdemelt vastaps után *Az éjjel soha nem érhet véget* című slágeret, amelyet ovációval ünnepelt a velük éneklő közönség.

A zárónapon többek közt a Gárdonyi Zoltán Ifjúsági Kamarazenekar műsorába hallgattam bele. Mivel ezt a csapatot veszprémiként gyakrabban hallom, nekik most kevesebb időt szenteltem. Koruk ellenére felnőttekhez méltó színvonalon zenélnek az ifjak, a darabválasztásaik is közel állnak a lelkemhez. Továbbá a balatonalmádi Kósa György Zenei AMI kamarakórusának előadásán vettem részt, melynek zárószámát az tette ikonikussá, hogy bár a nap jelentős részében borús volt az idő, ám éppen akkor, amikor a *Hair* című musicalből felzengett a *Let The Sunshine In* refrénje, tényleg kisütött a nap, a színpad fekvésének köszönhetően éppen rájuk, így ez a jelenet hátborzongatóan felemelő fesztiválzárást eredményezett számomra. Az eseményt amúgy gálaműsor zárta, amely alkalomból veszprémi zenészek és részben hajdani zenésztársak jöttek össze egy kis „jammelésre” a színpadon, amely előtt a részt vevő fiatal együttesek tagjai önfeledten táncoltak.

Hancz Karolina

A szeretet soha el nem múlik

Az Istenkeresés útjain. Márfi Gyula nyugalmazott érsek könyvbemutatója a Veszprémi Petőfi Színház előcsarnokában. A szerzővel Garaczi Imre beszélgetett. 2023. június 22.

A cím idézet, Márfi Gyula érseki jelmondata; eszerint él, figyel embertársaira, függetlenül attól, hogy az hívő-e vagy nem. Főpap, tudós, rendkívül tájékozott, megalapozott véleményét mindig vállaló, humorral is megáldott, szerény ember. Ahogyan el szokta mondani, a kis faluban, Pördeföldén, ahol született és iskolába járt, az értelmiséget a tanítón és a papon kívül nem képviselte más, a nyiladozó értelemben megtermő kérdésekkel nem volt kihez fordulni. Saját maga gondolkodott el a világ rendjéről, jelenségeiről, a disszonanciáról, amit az iskolában és az otthon kapott ideológia között tapasztalt. Lényegében már általános iskolás korában elkezdett istenérveket gyártani.

A megjelent tanulmánykötet címe *Az Istenkeresés útjain*, amiről a könyvet kiadó Magyar Lélek Alapítvány kuratóriumi elnöke azt mondta, olvasás közben sokszor úgy érezte, hogy hangoskönyvet tart a kezében, a sorok Gyula atya hangján szólnak. Hogy mit jelent ez a hang, arról fogalmunk lehetett, hiszen regisztráció után sorban állva jutottunk el a széksorokhoz – annyian, ahányan még éppen befértünk a terembe. Némi kontraszt az interneten keringő képpel, amelyen azt látni, hogy az üres székesegyházba vonul be a papság ünnepi misére.

Ezen a késő délutánon jelentős szerep jutott a verseknek is; üdvözlő szavai után a házigazda, Oberfrank Pál Gyóni Géza I.N.R.I. című versét adta elő, de választott verset a kérdező és Gyula atya is többet, tekintve, hogy könyvének minden fejezetéhez is ajánl verseket. Kemény feladat volt a beszélgetőasztal melletti mérkőzés – többen is úgy érezték, a megszabott egy órán belül is kaphatott volna Gyula atya több időt –, de ha két ilyen nagy koponya találkozik...

A könyv fejezetei kapcsán – mivel minden mindennel összefügg – a bibliai sztorizgatástól a napi sorskérdésekig terjedt a beszélgetés témakálaja. Hiányzott a vita, az asztal két oldalán teljes volt az egyetértés. A teljesség felé tartó úton a legfontosabb törekvésünk a mértéktartás legyen – figyelmeztet Gyula atya. Ugyanilyen fontos az összhang, a harmónia, azaz az istenszeretettel együtt mások, önmagunk és Isten minden teremtménye iránti szeretet, ami időnként csak úgy valósulhat meg, ha képesek vagyunk a megbocsájtásra. Csakhogy mára az ember elveszítette a klasszikus, normális létezéshez való viszonyát. Így fordulhatott elő, hogy a gonoszok napjainkban is ekkora szerepe

lehet. – Öngyilkos korban élünk – fejtette ki Gyula atya, aki szerint az Európai Unió kezd légiüres térré válni, ahonnan kiszorulnak a humán tudományok, az emberiség; a dolgok zsarnok uralma jön el. Mivel pedig a természet nem tűri el a légiüres teret, megjelent a migráció. Mit is mondott Robert Schuman, az Európai Unió egyik alapító atyja? Európa vagy keresztény lesz, vagy nem lesz. Ám az Európai Unió alkotmányában szó sincs Istenről, a kereszténységről. Szerencsére a magyar alkotmánnyal más a helyzet, de ezzel együtt is folyik az emberiség világméretű meggyúrása, hogy mindenki egyforma legyen, végül pedig engedelmes munkaerő és fogyasztó.

Elröppent a bő másfél óra, és megint sorban álltunk – dedikációért. Ili néni is biztosan örült a rokoni ajándéknak; kilencvennegyedik születésnapjára érkezett a Gyula atya által is aláírt új kötet, *Az Istenkeresés útjain*.

Örsi Ágnes

Valami új

Mesék az igazságos Mátyás királyról. A TIT Váci Mihály Irodalmi Színpad játékos előadása. Agóra Veszprém Kulturális Központ, 2023. május 24.

Könnyed, vidám szórakozást ígért a TIT Váci Mihály Irodalmi Színpad évadzáró produkciója. Az igazságos Mátyás királyról szólt a játék és az ének. A Mátyás király-mesék évszázadok óta hozzátartoznak a magyar népmesevilág kincséhez. Terjedtek, változtak századokon át, de népszerűségük töretlen maradt. Valóságtartalma ezeknek a meséknek, tudjuk, nem mindig igaz, de az emberek hittek bennük, és az idő múlásával egyre jobban igaznak hitték őket. Így lett I. Corvin Mátyás a nép igazságos királya.

Ezeknek a meséknek szerzeágazó irodalma van. A műsort szerkesztő és rendező Felföldi Gábor is a legjobb gyűjtésekből: Szép Ernő, Illyés Gyula és Keresztesi József Mátyás-meséinek gyűjteményeiből válogatott. Négy részben elevenedtek meg a mesék. A megleckéztető királyról, az álruhában járó királyról, a józan és a furfangos, kitartó királyról szóló történetek jókedvre derítették a közönséget. Mind a négy rész 3-3 mesét tartalmazott, különös módon megjelenítve. Felföldi Gábor végig irányította a játékot. Instrukciókat adott egy-egy történethez. Anekdotákat mondott, váratlan fordulatokat teremtett, szép ívben görgette az előadás menetét. Humoros volt, ahogy a narrátor által elmondott mesét némajátékkal, a szöveget mutogatással, különös mimikai játékkal igyekeztek megjeleníteni a szereplők. Különösen élen járt ebben Márta Attila, akinek játéka már a műsor elején hozta a mosolyt a nézők arcára, s ez érvényes volt az előadás végéig. Milyen

sokféleképpen lehet egy mesét elmondani, eljátszani, az ezen az estén igazolódott. Rábai Zsanett szép, tiszta beszéddel mesélt a régi gyermekkorokat idéző diafilmek vetítése alatt. Ezek a régi diafilmeken megjelenő Mátyás király-történetek valóban egy letűnt gyermekkor szép hangulatát idézték. Jó volt nézni őket kicsiknek és nagyoknak, mert ezen az előadáson szerencsére több gyermek is ült a nézőtéren. Áhítattal figyelték azokat a papírból készült nagyszerű bábokat is, melyeket szintén Rábai Zsanett készített és mozgatót nagyon ügyesen. Megjelent a cinkotai kántor és Mátyás király vargája is a látványos bábokon. Kicsiny bábszínház volt ez, a mese és a megelevenedő bábok hangulatos játéka.

Nem hiányozhatott a zene varázsolta jókedv sem a műsorból. Lohonyai Zoltán gitáros dalnok már többször szerepelt sikeresen az irodalmi színpad produkcióiban saját verseivel. Most négy Mátyás-mesét zenésített meg. Minden részben énekelt egy-egy mesét fülbemászó dallammal. Jól illeszkedett énekmondóként a történetek hangulatához. Az irodalmi színpadtól megszokott, néha nehéz fajsúlyú verses műsorok után kimondottan jó volt ez az új és másfajta színészi játékot követelő előadás. A vidám, könnyed dolgokat nehezebb eljátszani színpadon. Több a szereplők egymásrautaltsága, többfelé kell szóródnia a figyelemnek. S ebben a nehezebb játékban helytállt a színpad két fiatal, tehetséges versmondója: Börcsök Nikoletta és Szintén Krisztina is. Muto-gatók némajátékukkal ők is jól követték a történeteket.

A nép ajkán élő, igazságos és jóságos Mátyás királyról szóló mesék újjáéledtek a színpadon. Ha volt is áthallás néha a szövegekben napjaink problémáira, talán nem véletlen. Mert a mesék időtállóak. Az, hogy ilyen sokféleképpen játékosan és szórakoztatóan sikerült őket előadni ezen az estén, bizonyítja, hogy szükségünk van a mesékre, a mesék tanulságaira. A záró kép fokozta még a jó hangulatot a *Mátyás király Gömörben* történetével. Ebbe a játékba bevonták a szereplők a nézőket is. A bátrabb gyerekek felmentek a színpadra, ők is játszották, mutogatták a történetet, és nagyon élvezték a játékot. Az előadásban a szereplők és a közönség egymásra talált. Kellett már ez a jó hangulatú, könnyed vidámság a rohanó hétköznapi világában, Mátyás király születésének 580. esztendejében.

Molnár Erzsébet

„Medárd nekünk megártott, alaposan bemártott”

Veszprémi Ünnepi Könyvhét,
2023. június 8–10.

Azt hiszem, Csoóri Sándor fenti két sora jól jellemzi az idei veszprémi könyvhétet. Első, földhözragadt értelmezésként elmondhatjuk, hogy az időjárás alaposan megtréfálta a szervezőket és a résztvevőket. A hivatalos megnyitó előtt leszakadt az ég, és úgy tűnt, hogy az eső abba sem hagyja már aznapra. Medárd a későbbiekben is gondoskodott arról, hogy a kiállítók ne tunyuljanak el, nem volt olyan nap, amikor ne kellett volna menteni a könyveket. Volt, aki szimbolikus jelentést tulajdonított az esőnek, és fanyarul megjegyezte, hogy valószínűleg a mindenkorábbi könyvhéten részt vevő, de az év elején megszűnt, mindenki által csak Kölcseyként emlegetett könyvesboltot siratják az égiek.

„Az esőt napfény szokta követni” – tartja a szólás. Ha az előbb szimbolikus jelentést tulajdonítottunk az esőnek, akkor jelképesnek tekinthetjük azt is, hogy Porga Gyula polgármester köszöntője és Csányi Vilmos akadémikus megnyitóbeszédének kezdetére, ha csak rövid ideig is, de kisütött a nap. És ekkor egy kisebbfajta csodának lehettünk tanúi: miközben a szervezők próbálták szárazra törölni a székkeket, a kereskedők pedig ismét kézbe foghatóvá tették a könyveket, az aluljáróból és a környező üzletekből előszivárogtak mindazok, akik ezt az eseményt várták. Sajnos az esőszünet átmenetinek bizonyult, így a délutáni programok egy részét törölni kellett.

Csányi Vilmos etológusként fejtette ki gondolatait az írástudók felelősségéről, a képzeletet állítva beszédje középpontjába. A képzelet döntő szerepet játszott mindannak kialakulásában, amitől ember az ember. Képzelet nélkül nincs nyelv, nincs kommunikáció, nincsenek mesék, mítoszok és gondolkodás. Képzelet nélkül nincs irodalom és nincs befogadás. A képzeletet fejleszteni lehet és kell – és ebben már nem csak az írástudóknak van felelősségük, hanem mindannyiunknak. Azt már én teszem hozzá, hogy a képzelet fejlesztésének a Csányi Vilmos által felsoroltakon kívül van egy olyan fontos helyszíne, ami mindenkinek elérhető életkortól, lakhelytől, iskolai végzettségtől, anyagi helyzetétől vagy bármilyen egyéb szemponttól függetlenül, és ez a helyszín a könyvtár. (Csányi Vilmos beszéde megjelent a *Séd* 44. számában.)

Rendhagyó módon idén két egymás utáni napon is volt megnyitója a könyvhétnek. Kicsit furcsa volt ugyan, hogy a pénteki úgynevezett „országos megnyitó” után már csak kb. fél napig tartott a veszprémi rendezvény, de érthető, hogy az EKF ezen a téren is Veszprémre irányította a figyelmet. Annál szomorúbb, hogy az eseményről tudósító *Népszava* is megállapította, hogy az érdeklődés csekély volt.

Gál Katalin, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesületének elnöke köszöntőjében a pozitív gondolatok mellett a nehézségeket is megemlítette. Az ünnepi kínálatban több mint 600 cím szerepel, de a könyvinfláció 10-12 százalékos körüli.

Grandpierre Attila megnyitóbeszédének középpontjában az írás és a könyv hivatása állt. Míg Csányi Vilmos a képzeletet helyezte középpontba, Grandpierre Attila a gondolat megörökítését. Emiatt tartották a régiók az írást szentnek. Az írás akkor tölti be hivatását, ha közzéteszik, és így összekapcsolja az embereket. „A könyv hivatása, hogy világítson, hogy megvilágítsa előttünk az utat, azt az utat, amiért megszülettünk.”

Mivel a színpadi beszélgetések nagy része munkaidőben volt, így idén is csak néhányat volt alkalmam meghallgatni. Amiket hallottam, azok kivétel nélkül érdekesek voltak, lekötötték azt a néhány embert, akik meghallgatták, de hozzá kell tennem, hogy helyi szerzőkről van szó, és szinte mindegyik könyvnek volt már korábbi bemutatója is. Ahogy minden évben, most is fölteszem magamnak a kérdést: elbírná ez a kisváros, hogy ugyanannak a könyvnek több bemutatója is legyen? Akik már hallották korábban, nem jönnek el még egyszer, az meg ritka, mint a fehér holló, hogy a nézelődők, a téren közlekedők közül néhányan megálljanak. Sajnos nagyon kevés volt a nem veszprémi szerző, pedig lehet, hogy jót tett volna a látogatottságnak néhány ismertebb író meghívása is.

„Mennünk kell, ha esik is, ha nehezünkre esik is.” Sajnos úgy láttam, hogy Veszprémbe ezt a szólást kevesen ismerik. Mindent meg lehet persze magyarázni: a gyér érdeklődést okozhatta a többszöri eső, a húzónevek hiánya, a megismételt bemutatók. Legfőképpen pedig az, hogy idén is volt programütközés: a lehetséges célközönség jelentős része a *Magyar Mozgókép Fesztivál* vetítéseinek vett részt. Valami a marketingben is félresikerült: még szombat délelőtt, a zárás előtt közvetlenül is voltak olyanok, akik akkor hallották a Mész Rádióban, hogy rövidesen megnyílik a könyvhét, és kérdezték, hogy mikor lesz a megnyitó. Többen érdeklődtek a vasárnapi, a vásárcsarnokban szervezett könyvvásár után is. Mindennek ellenére a kereskedőknél a száraz időszakban élénk volt a forgalom.

Volt reménykedésre okot adó kivétel is, amiről én is csak elbeszélésből tudok: a szakadó eső miatt a főszervező Kilián László le akarta mondani Ircsik Vilmos könyvbemutatóját. Ő ennek ellenére eljött, és a közönsége is megvárta: mindannyian felmentek a fedett színpadra, és ott beszélgettek, amíg jólesett nekik.

Schreiber Márta

Egy primadonna élete

Kóródi Anikó: *Küry Klára azt üzente... Küry Klára operettprimadonna élete és kora képekben, dokumentumokban*. Jászdózsa, 2021. *Veszprémi Ünnepi Könyvhét*, Kossuth utca. 2023. június 8.

Sokan köszöntötték Veszprémbe az ünnepi könyvhéten jó ismerősként Kóródi Anikó operaénekest, aki első könyvének bemutatójára érkezett haza szülővárosába. Kóródi Anikó régi veszprémi család gyermeke. Itt járt iskolába, gimnáziumba. Itt érintette meg először a zene világa a régi Ének-zenei Általános Iskolában. Innen vezetett útja a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolára, ahol operaénekesi diplomát szerzett. A '80-as évek elején kezdődött énekesi pályafutása. Az Operaház mellett több neves színházunkban aratott sikert. Operettprimadonnaként is sokat tapsolt neki a közönség – Európa színpadain is. Koncertturnéi során kiváló zenekarokkal szerepelt sikeresen az USA, Kanada és Japán komolyzenei hangversenytermeiben. 2016-tól három évadon át az opera nagykövete volt, és népszerűsítette a műfajt. Kóródi Anikó első könyve *Küry Klára azt üzente...* címmel egy primadonna izgalmas életéről szól. A könyv már hónapokkal korábban megjelent, de népszerűsítése szülővárosában sem maradhatott el.

A könyvheti események házaszszonya, Geecs Mónika újságíró köszöntötte a szerzőt, és kérdezte, mi ösztönözte az írásra. Jó volt hallgatni, ahogy mosolyogva mesélt kutatásairól, Küry Klára és egy letűnt korszak sztárjainak életéről, tiszteletéről az elődök iránt.

Küry Klára a boldog békeidők egyik legnépszerűbb operettprimadonnája volt. Egy-egy előadás után a közönség vállain vitte haza. Alakja mégis feledésbe, homályba merült. A szerző még évekkor elelőzde elődje népszerű szerepeiből szerkesztett műsort, azzal aratott sikereket. Aztán úgy gondolta, méltó emléket állít életútjának megismertetésével a hajdan népszerű primadonnának. „Milyen lehet egy primadonna élete? Ezt csak egy másik primadonna művészember ismerheti fel, érezheti át igazán” – olvashatjuk a könyv hátoldalán. Valóban izgalmas olvasmány kerekedett egy különleges színésznő életéről. A szerző már több mint két évtizede Jászdózsa lakosa, és a Jászág kulturális életének aktív szervezője. Az ottani hagyományok felkutatója és ápolója. Küry Klára is a Jászág szülötte. Jászkiséren született 1870 márciusában. Onnan indult el meghódítani az operettek színpadait. Az életutat bemutató könyv nagyon részletesen kitér a primadonna életének minden fontos eseményére. Származásától kezdve a

nehézségeken is átívelő hangos sikerekig. Nagyon hosszasan kutatómunka előzte meg a kötet megjelenését – mondta a szerző. Levéltárak, színházi archívumok mélyéről került elő számos eredeti dokumentum, fénykép, plakát, újságcikk. Régi igaz történetek elevenednek meg a könyvben az akkori színészvilág titkairól is. Rendkívül igényes a könyv külső megjelenése. Napjainkban szinte ritka, hogy ilyen jó minőségű műnyomó papíron jelenjenek meg régi fényképek, egy egész könyv. Rendkívül értékes az a dokumentumanyag, ami a könyvben szerepel. A kötetet jó kézbe venni. Esztétikailag is élményt nyújt az olvasónak. Megtudhatjuk belőle azt is, hogy Veszprémben a 19. század második felében már szinte folyamatos volt a színházi élet. A Korona Szálló nagytermében Blaha Lujza és Jászai Mari mellett Küry Klára is nagy sikert aratott, ahogy az elmúlt évtizedekben Kóródi Anikó is Veszprémben: nemcsak Küry Klára műsorával, hanem más komolyzenei hangversenyeken is. Most mint szerző aratott sikert.

A könyv, mely a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával jött létre, nem csupán a múltat idéző értékes olvasmány, hanem egy letűnt század hű dokumentuma, igaz története is.

Molnár Erzsébet

A zene közös nyelvén

Az Ifjúsági Világkórus koncertje a Szent Mihály-bazilikában.
2023. június 11.

Kivételes zenei élményben lehetett része annak, aki június 11-én este a veszprémi bazilikába látogatott. Lelkes ifjak adtak koncertet a világ 25 országából (ezen az esten én így számoltam: brazil, bolgár, kanadai, észt, indonéz, ír, japán, kazahsztáni, mexikói, holland, filippínó, lengyel, portugál, szerb, szlovén, spanyol, svéd, tajvani, thaiföldi, török, angol, amerikai, venezuelai, magyar).

Az Ifjúsági Világkórus (World Youth Choir) a világ letehetségesebb fiatal kórusénekesek nemzetközi együttese. 1989-es megalakulása óta figyelemreméltó fiatal tehetségeket hoz össze minden évben egy-egy előadásra és turnéra. Több mint 30 éves története során 75 országból már mintegy 1000 énekes kapott lehetőséget az együttesben, közülük sokan rendkívüli zenei karriert futottak be. A kórus több mint 300 koncertet adott már, 37 különböző országban lépett fel.

Nevük a béke, egység és harmónia globális szimbólumává vált. Az UNESCO az „Artist for Peace” (Művész a békéért) címet adományozta nekik (1996–1998). Felléptek az 1992-es és a 2008-as olimpiai játékokon, valamint a 2011-es Nobel-díj-átadón is.

2023 júniusában 32 országból 44 énekes vett részt egy próbasorozaton a

horvátországi Grožnjanban. Itt adták első koncertjüket, majd a turné során Ljubljanában (Szlovénia), Budapesten és Veszprémben léptek fel. A kórus Pad Zoltán és Grassi Petra művészeti vezetésével működött. Június 11-én este a veszprémi Szent Mihály-székesegyházban Pad Zoltán vezényletével hallhattuk őket.

Vikman Pál, az EKF zenei referense pár szóval bemutatta az együttest, kiemelte, hogy négy magyar kórusmű is elhangzik a műsorban, három Kodály- és egy Ligeti-kompozíció.

Változatos programú koncertet hallottunk. A legrégebben keletkezett műalkotás, Monteverdi *Domine ne in furore tuo* kezdetű hatszólamú motettája nyitotta a hangversenyt. Kivételes hangzás, finom megoldások. Lenyűgöző Pad Zoltán felesleges mozdulatoktól mentes, kifejező vezénylese, minden rezdülésére reagált a kórus.

A második műsorszám ízelítőt adott a változatos program lehetőségeiből. Sokszólamú kórusmű volt a fiatal szlovén zeneszerző, Tadeja Vulc *Sine sole nihil sum* című műve, ritmushangszerekkel kísérve, majd a mű végére körbeállták a teret, úgy fejezték be vezénylet nélkül a művet.

Galina Grigorjeva Észtországban élő ukrán kortárs zeneszerző műve következett, majd a kórus felvonult a szentélybe, hogy Kodály Zoltán *Miserere* című kórusművét ott adják elő. Könyörgés a tabernakulum előtt.

Visszatérve a lépcső elé, két imádság következett: Arvo Pärt csodálatos *Bogoróditse Djévo* (Üdvöz légy, Mária) című műve, majd Liszt Ferenc *Pater noster* (Miatyánk) a *Krisztus* oratórium második részéből.

A műsor megközelítőlegesen felénél a kórus kivonult, hogy a tagok nemzetekénti bemutatással térjenek vissza. Kedves színfoltja volt az estének, hogy a különböző országok énekesei egyéni módon mutatkoztak be: ki csak meghajolt, ki énekelve, ahol többen képviseltek egy országot, közösen mutatkoztak be, egész kis produkciókkal.

A műsor második fele Kodály *Norvég lányok* című művével folytatódott, kitűnő magyar kiejtéssel énekeltek ezt a ritmikájában is különlegesen nehéz kórusművet. A kórus ennél a műnél a hagyományos szólamcsoportok szerint állt fel, míg a koncert nagy részében vegyesen, minden énekest különböző szólamú kórustársak vettek körül.

Brahms hét dalából következtek részletek, majd Ligeti György Weöres Sándor két versére írt ellentétes hangulatú, hangrendszerű, felépítésű kórusműve, melyet tételparként szoktak előadni.

Samo Vovk *Ta na Solbici* kórusműve érdekes mű, a vokális szólamok mellett a dobogás, taps, testen való egyéb ritmikus ütések a kompozíció részét képezik. A szlovén fiatalember műve érdekes színfoltja volt a műsornak.

A hivatalos programot Kodály *Esti dala* zárta, megható előadásban. Majd a közönség kitartó tapsa még egy vezénylet nélküli örömmzenélésre adott alkalmat.

A műsor-összeállításban feltűnő a magyar és szlovén művek magasabb száma, ami a művészeti vezetők nemzeti hovatartozása miatt lehetett. Míg a szlovén művek mind kortárs darabok voltak, addig a magyar zeneszerzők közül Ligeti György volt a „legfiatalabb”, sajnos már ő sem mondható kortársnak.

Csodálatos hangversenynek lehetünk szem- és fültanúi ezen az estén. Jó érzés volt hallani ezt a sok különböző nemzetiségű fiatal, akik anyanyelvük különbözőségét a zene nyelvének azonosságával cserélték fel.

Rostetterné Nagy Rita

Európa mesemondói, ide gyűljetek!

Mesemondó-konferencia és nemzetközi mesemondó-fesztivál Veszprémben. FEST Conference, Pannon StoryFest. Hangvilla, Dubniczay-palota, 2023. június 15–17.

Június 15. és 17. között rendezték meg az Európai Mesemondó Szövetségek (FEST: Federation of European Storytellers) éves konferenciáját. Ezúttal Veszprémben, hiszen 2023-ban a mi városunk Európai kulturális fővárosa. A FEST konferenciát minden évben más város mesemondó-szövetségei rendezik meg. Az ideit a Meseszó Egyesület és a Csüördögölő Egyesület közösen szervezte. Az év folyamán találkozhattunk már velük, hiszen a Fricskában mesekocsmákat, a Pannon Köztérben pedig Pannon mesekört szerveztek erre az évre.

Ezúttal azonban nem csak a hagyományos magyar népmesemondás volt terítéken. Az Európa minden szegletéből érkező mesemondók hozták a saját kultúrájukat, és a konferencia szakmai részét (melynek a Hangvilla adott otthont) számos interaktív szakmai workshop színesítette. Ezek nagy része megismertette a résztvevőket a kortárs élőszavas mesemondás hagyományos gyökereivel és ma megjelenő formáival, az üzleti mesemondástól az iskolai mesemondásokon át a nyitottságot igénylő eltérő identitású mesemondók történeteig. Minden mesemondó más kulturális és szakmai háttérrel érkezik, a színes paletta megosztása egymással csak gazdagítja a résztvevőket. Nem utolsósorban szempont volt az is, hogy a hagyományos magyar népmesemondást és mesekincsünket megismerjék a főleg Nyugat-Európából érkező mesemondókkal.

Két nap konferencia után egy egész napos mesemondó-fesztivál következett: a Pannon StoryFest során magyar és angol nyelven hallhattunk előadásokat profi

mesemondóktól. Ezúttal nyitott volt a program, bárki részt vehetett benne. Az előadások zömmel a Dubniczay-palota udvarán, illetve a Tegulariumban voltak. Kísérőprogramként voltak magyar népi kézműves-foglalkozások, valamint a Színházkertben egy jurtaban egész napos mesemondáshoz lehetett csatlakozni. Volt ezenkívül ehhez kapcsolódóan moldvai táncház is, hogy ne csak a mesemondást, de a magyar népzene és táncot is megismertessük külföldi vendégeinkkel.

A fesztiválon mesét mondtak többek között a Meseszó Egyesület mesemondói, Zalka Csenge Virág, a nemzetközi mesemondás hazai nagykövete, valamint Dijana Zorić horvát mesemondó.

Három kiemelt program is volt, mely a fesztivál többi programjával ellentétben belépődíjas volt, de mindegyik megállta volna a helyét nemcsak a Tegulariumban, de akár bármelyik színház nagyszínpadán is.

Paola Balbi és Davide Bardi olasz mesemondók, a Raccontamiunastoria római mesemondó-fesztivál szervezői három történetet hoztak el a *Dekameron*ból. *Sex And The City* címmel erotikus történeteket meséltek, ez az egy előadás magyar tolmácsolással zajlott. Lenyűgöző volt a színész háttérű mesemondók profizmusa, ahogyan megállították az időt, és a három történetet úgy mesélték-mutatták, hogy Boccaccio 800 éves szövege, a régi történetek élővé váltak a szavaik és a mozdulataik nyomán.

Bumberák Maja és Klitsie-Szabad Bogi másfajta előadással készültek. A nemzetközi mesemondók világában a személyes történeteknek is nagy hagyománya van. Maja és Bogi, mindketten szatmári származású mesemondók, közös műsort raktak össze *Magamhoz ölelem őket (I have embraced them)* címmel. A fesztiválon angol nyelven adták elő a műsort, de Budapesten játsszák magyar nyelven is ezt az előadást. Női történeteket, női sorsokat, családi legendákat és hagyományos történeteket szőttek össze zenével és varázslattal: amikor a levegő megáll, és a közönség könnye kicsordul, onnan lehet tudni, hogy valami mélyes mély történet nemcsak a színpadon, de a nézőkben is.

A harmadik előadás Raphael Rodan izraeli mesemondó és Erik Sjöholm finn származású mesemondó-zenész közös műsora volt. A *The donkey's jaw*, vagyis *A számár állkapocsa* című darab bibliai történetekkel keretezett személyes történeteket osztott meg a nézőkkel. Hogyan ismétlődnek ugyanazok az ősi történetek évezredek óta és múltán is? Mi a közös Sámsonban és a mesemondóban? Mit keres a számár állkapocscsontja a színpadon? Káin és Ábel története és két jelenkori testvér története megvilágítja a kérdést, és a közönségben is felvetődik számos kérdés a saját életével kapcsolatban. Kicsit persze színház ez, de a hagyományos színház negyedik fala nélkül. A történeteket felszabdalo és azokhoz többletjelentést adó kortárs dalokat együtt énekl a közönség, és valódi interakcióra is van lehetőség a mesemondó előadás keretein belül. A katarzis pedig ugyanúgy eljön, mint egy színházi előadás során.

A mesemondás, látjuk számos példán keresztül, sokkal több, mint a gyerekszóban elmondott Benedek Elek-történetek. Azoknak is van helye, természetesen. De az írásban rögzített szövegek élőszóval válnak valóban élővé, és amikor valaki szemkontaktust tart a hallgatóságával, néhez úgy nem jelen lenni. A mesemondás egy olyan előadó-művészeti ág, amelyben a történet, a mesemondó és a hallgatóság együtt lélegzik – akár 10 percről, akár másfél óráról van szó. A mesemondás mai formájában alig 50 éves művészeti ág. De rengeteg lehetőség és irány van benne, és mi, felnőttek is felfedezhetjük a mesék szimbolikus módon átadott bölcsességének élményét. Megéri.

Stenszky Cecília

Hang és szó fúziója

Harcza Veronika–Gyémánt Bálint–Dresch Mihály: *Lámpafény. Kővágóörs, a zsinagóga udvara. A Veszprém–Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa Romkoncert-sorozata. 2023. június 18.*

Mindig különleges varázsa van annak, amikor egy csodaszép helyszínen hirtelen egy, még romjaiban is impozáns, történelmi korokat megidéző térbe csöppen az ember. Mindez az élmény már önmagában is felemelő, hát még akkor, ha egy ilyen gyönyörű tér olykor még zenével és irodalommal is párosul! Veszprém és a Balaton-felvidék számos középkori örökséggel büszkélkedhet, hiszen az egész régió tele van kolostorokkal, templomokkal, kápolnákkal és várromokkal. Ezek a romok immár harmadik éve adnak helyet a Veszprém–Balaton 2023 Európa Kulturális Fővárosa Romkoncert-sorozatának, melyet Beck Zoltán (30Y) és Vecsei H. Miklós nyitottak meg 2021-ben a veszprémi Margit-romoknál tartott *Kártyajáték* című szerzői estjükkel, de rendeztek a nagyvárosnyi pálos kolostorromnál, a dörgicsei Boldogasszony-templomromnál, a balatoncsicsói Szent Balázs-templomromnál is izgalmas koncerteket különböző előadókkal.

Legutóbb Kővágóörsön, a zsinagóga varázslatos környezetében Harcza Veronika, Gyémánt Bálint és Dresch Mihály *Lámpafény* című műsorán keresztül élhetjük át hang és szó varázsát. A koncerten 20. századi magyar költők kevésbé ismert versei csendültek fel, melyeket Harcza Veronika válogatott és zenésített meg. Az est egy igazán rendhagyó fúziót kínált, a modern magyar líra és a jazz találkozásának lehetünk szem- és fültanúi József Attila, Tóth Árpád, Kosztolányi Dezső, Babits Mihály, Weöres Sándor, Nemes Nagy Ágnes, Kassák Lajos és Karinthy Frigyes költeményein keresztül.

Bár egy-egy vers zenei feldolgozása korántsem új keletű dolog, a triónak sikerült mégis különleges szintre emelni a műfajt. Az általuk előadott darabok bonyolult szövetű és nem szokványos alkotásoknak mondhatók, melyeket a művészek sajátos dallamvilággal ruháztak fel. Formabontó akkordmenetek, előre ki nem számítható, sokszor improvizatív jellegű zenei kíséret társult a *Nyugat* különböző nemezedékeinek alkotásaihoz, melyek sokrétű, különböző struktúrájúak és mondanivalójúak voltak. A színpadon hol pislákkolt, hol felizzott a „lámpafény”, szemképrázta-tó varázslatnak lehetünk részesei a koncert során. Harcza Veronika végig igazi átéléssel, beleéléssel játszott a hangjával, a csendes suttogástól az erőteljes, dinamikus énekhangig minden átmenetet meg tapasztalhattunk. Gyémánt Bálint gitárja és Dresch Mihály fúvós hangszerei tökéletes összhangban szólaltak meg Harcza Veronikával, hol halkán csilingelve, máskor igazi hangorkánál kísérték az énekesnőt.

Számomra a leghatásosabb József Attila *Ülni, állni, ölni, halni* című versének feldolgozása volt, ebben teljesedett ki leginkább a trió mindent elsöprő energiája, és itt mutatkozott meg igazán, hogy Harcza Veronika mennyire bravúrosan játszik hangszálain és testbeszédén keresztül a különféle hangulatokkal, érzésekkel. Előadása több ponton szinte nem e világi volt, ahogy különleges, élénkzöld, mesebeli madárszárnyra emlékeztető ruhájában lelkét is kiadta ebben a szintén mitikus benyomásokat keltő környezetben, a kővágóörsi zsinagóga napfényben úszó udvarán. Egészen katartikus és felemelő volt látni, ahogy mintegy modern kori sámánasszony, kitarja karjait, kiengedi a hangját, és átszellemül, átlényegül valami magasabb szintű térbe, egy olyan ihletettségi állapotba, amelyet csakis az élhet át, aki ilyen erősen hisz a zene és a művészet megváltó erejében, mint ő.

A formáció a másfél órás előadás során a lehető legközvetlenebb és legátélhetőbb módon adta elő zenészműveit, végig fenntartva a közönség figyelmét. Számos improvizatív gitárjáték, szaxofon- és fuhundallam, léleksimogató és borzongató ének, valamint személyes történetek, kieszólások egyvelege adta az előadást, közvetlen légkört teremtve előadó és néző között. Összességében a koncert felemelő, örökké emlékeztető élményt nyújtott. A fellépő művészek kiválóan dolgoztak együtt, hogy egyedi hangzásvilágot teremtsenek az ismert és kevésbé ismert költők verseiből. Lenyűgöző volt hallgatni a dalokat, és a különböző hangszerelési és énektechnikai megoldások izgalmasak, rendkívüliek, mégis fülbemászóak voltak. Ahogy az eddigi, EKF által szervezett romkoncertek, úgy ez utóbbi is azt bizonyította, hogy zene és irodalom azon túl, hogy micsoda szoros egységet képes alkotni egymással, milyen rendkívüli módon tudja elbűvölni és felszabadítani az emberi lelket.

Éltető Erzsébet

Remekelt a Pannon Egyetem EFOTT- házigazdaként

Az egyetemisták fesztiválja
több napon keresztül, július 12.
és 16. között várta vendégeit a
Velencei-tónál.

Amatőr fesztiválozóként és exegyetemista-
ként is számos elvárás társítottam a fesztiválhoz. Leginkább az érdekelt, hogy a
tomboló közönség, a koncertek sokasága
és a vízpart nyüzsgő strandolói mellett mi-
től lesz a fesztivál igazán a Pannon Egye-
temé.

Hamar kiderült számomra, hogy
a fesztiválon felbukkanó témák, ame-
lyek előtérbe kerültek, az intézmény, sőt
Veszprém város arculatát is meghatároz-
zák. Ilyen a kultúra, a közösség, a sport,
a digitalizáció és a fenntarthatóság. Nem
volt mindegy, hogy a helyenként súlyos,
máskor könnyed témák milyen formában
kerülnek tálalásra. Passzol-e a téma a hely-
színhez? Passzol-e a téma a napszakhoz?
Passzol-e a téma a helyszínen nyüzsgő
korosztályhoz? Folytathatnám a sort, de
szerencsére nem kellett feltennem ezeket
a kérdéseket, hiszen minden egyben volt,
ahogy a nagykönyvben meg van írva.

A témák meghatározó szakértőit
hívták meg, szó esett állatvédelemről, így
felhívták a figyelmet a felelős állattartás-
ra, terítéken volt a klímaválság, megtud-
hattunk többet arról, hogy hol húzódik az
egyéni felelősség az éghajlatváltozás tekin-
tetében, s mindeközben aki nem volt rest,
sportolhatott, kalóriát égethetett, szemé-
lyiségtesztet tölthetett ki, vagy akár chil-
lezhetett az erre kijelölt helyen.

Meglepő módon, vagy csupán rossz
tapasztalatokból fakadó előítéletek men-
tén, valahogy úgy képzeltem el a rendez-
vényt, hogy napközben mindenki fekszik,
hűsöl, józanodik és erőt gyűjt az esti kon-
certre. A sztereotípiát meghazudtolva
kijelenthető, hogy rengetegen voltak kí-
váncsiak a szakmai beszélgetésekre, a jó
hangulatú játékokra, kvizekre, kihívások-
ra. Az énektanulástól kezdve a mérnöki
tudományok bemutatásán keresztül a kéz-
műveskedésig mindenki megtalálhatta a
számára legideálisabb programot, hiszen
az egyetem hét helyszínen várta az odalá-
togatókat.

Az események sokasága között szá-
momra – a téma jelentősége okán – ki-
emelkedett egy: a *Sok kicsi sokra megy? A
fenntarthatóság egyéni útjai* című beszél-
getés. Már a szlogen figyelemfelhívó volt,
többek között azért, mert a napi mennyi-
ségű információdömpingben – ami sok-
szor arra próbál rávilágítani, hogy miként
mentsem meg a Földet, illetve hogyan te-

szem tönkre épp – elvesztem, és valóban
érdekelni kezdett, miként lehet erről úgy
beszélni, hogy ne érezzem azt, hogy min-
den rajtam múlik, de érzem úgy, valami
rajtam is múlhat. Furcsa ellentmondásnak
tűnhet, de a beszélgetésre ezekkel az elvá-
rásokkal érkeztem. A moderátor Herczog
Csilla, a Pannon Egyetem Társadalomtu-
dományi Intézet egyetemi docense volt, s
vendégei között köszönthette Gelencsér
András légkörkutatót, az egyetem rekto-
rát, Zichó Viktor mérnököt, extrémspor-
tolót, az ökoturizmus és a fenntarthatóság
nagykövetét, valamint András Ferenc filo-
zófust, a Pannon Egyetem docensét.

A probléma megoldása tekintetében
a rektor a tudatosság fontosságára hívta
fel a figyelmet: utalt arra, mintha a „fordí-
tott felvilágosodás” korszakát élnénk. Er-
ről kifejtette, hogy olykor a gazdaságot, a
politikát kiszolgáló tudomány sokkal dog-
matikusabb, mint az egyházak egyes sze-
replői, akik a teremtésvédelem nevében a
ráció, az észszerűség fontosságát hangsú-
lyozzák.

Zichó Viktor élete egyik legmeghatá-
rozóbb élményének nevezte az afrikai Kili-
mandzsárió lankáiról törtéző lebiciklizést.
Ezzel arra utalt, hogy a mély élmények
megszerzéséhez korántsem szükséges az
energiaigényes, a fenntarthatatlanságot
előidéző, a túlfogyasztást szolgáló termé-
kek megvásárlása, birtoklása.

András Ferenc rávilágított, hogy a
zajló, illetve az előttünk álló válságból akár
még jól is kijöhetünk: helyükre kerülhet-
nek az értékek, azaz újra főszerepet játsz-
hatnak a szellemi javakra épülő élmények,
amelyekhez a hozzáférés korlátlan, szem-
ben az anyagi javak birtoklásával, melyek
kitermelése lényegében a túlfogyasztás
legfontosabb oka. A filozófus felhívta a fi-
gyelmet arra, hogy az emberi lét értelmét
adó emberi kapcsolatok elő sem állíthatók,
meg sem vásárolhatók, viszont semmibe
sem kerülő odafigyeléssel bárki megsze-
rezheti és megőrizheti magának. Szá-
momra ez volt a legfontosabb tanulsága a
beszélgetésnek.

Szabó Eszter

Veszprémi Szemle 69.

Lapszámbemutató.

Eötvös Károly Megyei Könyvtár,
Kisfaludy-terem. 2023. június 23.

A várostörténeti folyóirat harmincadik év-
folyamának második kötete látott napvi-
lágot a nyáron. Azt mondhatjuk, hogy az
Európa Kulturális Fővárosa projekt egy
jelentős részével, egészen pontosan a vár-
ral, a székesegyházzal kapcsolatos témaké
a fő hangsúly. Maga a borító is a középkori
Szent György-kápolna környezetében vég-
zett ásatásokról hoz fotókat.

A tanulmányok sorát Bagi Zoltán
Péter nyitja *Veszprém eleste és visszafog-*

lalása című munkájával. Karlinszky Ba-
lázs és Varga Tibor László közösen jegyzi
a veszprémi székesegyház 1965 és 1978
közötti felújítási munkálatairól szóló ér-
tekezést. Ugyancsak a székesegyházzal,
pontosabban annak üvegablakaival foglal-
kozik Varga Tibor László, aki igyekezett
összefoglalni azokat az írásos informáci-
ókat, amelyek a székesegyház 2022-ben
megindult felújítása előtt rendelkezésre
álltak.

A vár képéhez egészen a legutóbbi
időig hozzátartozott az idős papok lát-
ványa; ők az Agg Papok Házában éltek
nyugdíjazásuk után, amíg az érsekség új
terveinek útjában nem álltak, s kerültek
kérésük ellenére Keszthelyre. Az Agg Pa-
pok Házának egy hajdani lakójáról, Sza-
lay Sándorról szól Fogl Krisztián Sándor
írása. Pilipkó Erzsébettől olvashatunk
Váth János hagyatékáról, melyet a Lac-
zó Dezső Múzeum Irodalmi Gyűjteménye
őriz, Rainer Páltól pedig egy ismert vesz-
prémi iskolaigazgató ismeretlen fia, Vaszary
Ferenc életútjáról.

Száz éve született Hadnagy László
helytörténész, Veszprém megye közmű-
velődésének közismert szolgája. Farkasné
Molnár Csilla emlékezik rá az új *Szem-
le*-kötetben. Hadnagy László Gyulafirátó-
ton született, gazdag életútja során tanított
is az iskolában, melynek építését is maga
szorgalmazta. Sokat utazott, széles látókör-
ű, művelt ember volt, aki minden lehetsé-
ges módon pallérozta tanítványait. Sokat
idézett gondolata: „Ki minél jobban ismeri
a múltat, annál szilárdabban áll a jelen
talaján.” Tulajdonképpen Hadnagy László
volt az a személy is, aki először javasolta
az általános iskola névadójának Gyulaffy
László végvári kapitányt.

Könyvtártörténeti írással zárul a
Veszprémi Szemle 69. száma: Németh Gá-
bor *Padányi Biró Márton könyvtára* című
kötetéről készített tartalmi beszámolót
Nagy Balázs Vince.

Őrsi Ágnes

Süketek látnak, vakok hallanak...

Mahler VIII. *Esz-dúr szimfóniája*. A Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekara, illetve Veszprémhez kötődő szólisták előadásában, Madaras Gergely vezényletével. Gyárkert, 2023. július 7.

A hangversenyt megelőzően Porga Gyula polgármester az európai kultúrát méltató gondolatai után az Operaház régi-új főigazgatója, Ókovács Szilveszter az előadandó darabot úgy értékelte, hogy ez a mű, mely összegzi a szimfónia és a kantáta, a dal és a kamarazene ismerveit, mintegy az európai klasszikus zenekultúra szintézise, összefoglalja a világháborúk előtti egyetemes európai művelődéstörténetet formai, műfaji szempontból egyaránt. Ezzel igazat mondott...

Bízást állíthatom, hogy Mahler *Ezrek szimfóniájának* vespri előadása az egész Veszprém–Balaton EKF leggrandiózusabb, legunikálisabb, borítékolhatóan legellentmondásosabb, szakmai szempontból az egyik legnívósabb eseménye volt.

Előbbi állítás minden egyes része magyarázatra szorul.

Gustav Mahler műve a zeneirodalom egyik legkülönlegesebb kompozíciója, hiszen a nagy létszámú zenekar mellett kettős énekkart, gyerekkart és nyolc énekes szólistát is foglalkoztat, a bemutató előadáson az akkor 50 éves Mahler 171 hangszeres és 858 énekes előadót, vagyis 1029 embert vezényelt. Innen a név: *Ezrek szimfóniája*. Mahler, a zsidó családból származó, mindössze 51 évet megélt cseh–német komponista a keresztény üdvtörténet leglényegesebb elemeit ültette át a zene nyelvére: az első rész a Szentlélek meghívása (*Veni Creatos Spiritus*), a második rész a természet és az ember, az ember és a szeretet, a bűnösök bünbánata és a bűnök fokozatos leválása után a Teremtővel való közösség alakulásának folyamata.

A vespri előadás legjelentősebb gesztusa, hogy az énekes szólisták, Boross Csilla, Brassói-Jőrös Andrea, Farkasréti Mária, Horváth István, Nagy Gyula, Palerdi András, Szántó Andrea és Szemere Zita, ill. az énekkarhoz csatlakozó helyi „önkéntesek”, s maga az előadóapparátus „nagyfőnöke”, Ókovács, valamilyen módon vespri illetőségű: itt született vagy itt tanult, itt volt az a forrás, ami elindította őket pályáikon idehaza vagy külföldön.

Az EKF leggrandiózusabb koncertje, hiszen nem hinném, hogy van még egy esemény, amely közel 400 előadót sorakoztat fel egyetlen rendezvényen belül.

A legunikálisabb rendezvény, hiszen Magyarországon Budapesten kívül a mű a tömegigénye miatt csak egyetlen vidéki városban, Pécsen hangzott fel (akkor is EKF-es égisz alatt).

A borítékot kinyitva is a legellentmondásosabb eseménynek voltunk tanúi, egy egyszerű tény miatt: maga a hely rockkoncertekre lett kitalálva, a színpad tehát kihangosítást igényel. Ókovács ugyan a bevezetőjében elmondta, hogy a siker jelentős mértékben a hangosításon múlik, hiszen a szabadtér és az azt körülvevő büfék miatt a hangosítás nélkülözhetetlen, nem gondoltam volna, hogy a természetes hangszerhangzásból semmi sem jut el a mintegy 2000 fős közönség füléig, csakis a hat hangszóróból áradó hangok. Ennek következtében felmerül, hogy lehet-e élő hangversenynek nevezni egy olyan koncertet, ahol például a hegedűk ugyan tölem balra ülnek, de jobbról hallom őket. Amit látok, az lenyűgöz: Ma-

daras mélyen ihletett, átgondolt, partitúrahű, rendkívül plasztikus mozdulatú vezénylése valamennyi előadóra inspirálóan hatott, kristálytisztán, tökéletes ritmikai és tempóbeli biztonsággal tolmácsolták. A probléma csupán annyi, hogy nem volt reális hangzás: hol a kórus nyomta el a zenekart, hol a bőgők, volt, hogy onnan lehetett tudni, hogy az egyik énekes énekelni kezdett, hogy jártak az ajkai, pár pillanat múlva viszont már az ő hangja uralkodott akár egy rézfúvós karon is; a darab végén kissé nonszensznek tűnik, hogy a hárfa lett volna a zenekar legerősebb hangszere, vagy a szólóhegedű nyomja el a rezeseket... A hangosító stáb mindig igyekezett kihozni egy ideális hangzsképet, ez a zene azonban sokkal nagyobb, valljuk be, értelmetlen erőfeszítést és próbafolyamatot igényelt volna. Arról nem is beszélve, hogy a hangfelvételt az különbözteti meg az élő koncert varázsától, hogy míg egy hang megszólaltatása élőben magában foglalja az adott hang összes felhangját (a hangszín az egyes felhangok erősségbeli különbözőségén alapul, a hangfelvételen a magas réteg egyszerűen levágatik, ami által a hang színe sokkal mattabb lesz, mind az énekesek, mind a hangszerek vonatkozásában – vagyis elveszti a hang a maga fényét). És még egy: az emberi fül szelektál, a mikrofon nem: egy „kiemelt” hangszeres vagy énekes mellékzörejeit a fül észre sem veszi, a mikrofon viszont felerősíti: például egy fafúvós hangszer billentyűinek lenyomásával járó kattánás, a vonó húrhoz érésének sercenése vagy az énekes levegővétele. Vagyis – miután hangszórókon keresztül hallhattuk csak a produkciót – egészen más volt a hallás élménye, mint a látványé. Így a hangversenyt csak a süketek „hallgathatták” igazán élő hangversenyként, hiszen a látvány tökéletes volt: a vakok viszont csak közepes minőségű hangfelvételt tudják elfogadni a hallottakat. Innen hát az ellentmondás...

A színvonal lenyűgöző: kétségtelen, hogy a fentiek alapján hajlamosak lennénk azt hinni, hogy az egész egy kudarc volt. Nem. Látszott az előadók odaadása, igyekezete... Ők játék közben nem azt hallották, amit mi, közönség: ők egymást hallották (no meg a karzati büfében szórakozó társaságot), és élvezték, ami megszólalt – teljes intonációs és hangszertechnikai biztonsággal...

Hogy az előadók jobban élvezték a játékukat, mint a közönség, egyéb külső körülményekre is visszavezethető: a szebbnél szebb dallamok közt kiábrándító a telefonok csengőhangjainak bekiabálása, a teret övező felső szint büféjének csarnokzaja... Alighanem ezért is hagyta el a hangverseny közben több tucat ember a helyszínt, más szórakozási formát keresve péntek estére.

Ha valaki felkészülten jött a hangversenyre, tudván, hogy mit hall, ismerve a művet, nem csalatkozhatott nagyon. Ha azért jött, hogy hátha felkelti az érdeklődését Mahler műve a klasszikus zene irányában, nemigen lett okosabb.

Összefoglalóként: Mahler VIII. *szimfóniájának* előadása igen meggyőző, pontos, ihletett, átél, egységes hangzású, tökéletes intonációjú interpretáció volt, csak a közönség ezt nem vehette észre...

Rostetter Szilveszter

Mi bennünk testi gyöngeség,
örök erővel izmosítsd!

Innen való minden, amivé lettem...

Kispál és a Lovasi koncertje. Gyárkert, 2023. július 8.

Gyárkert, a

Gyárkert KultúrPark és a nyitó hétvége.

Az álmok rendre megvalósulnak, csak erőre van szükség, mert azzal nagyban gyorsítani lehet az elvárások teljesülését, amikor elkezdett dőlni az egyszerű Veszprémben is megvalósulni!

A Gyárkert KultúrPark szellemi munkásságát a múltban, a tervek szerint az idei évben május 10-12-ig lesz a színterületén a város közepén elhelyezkedő kert területén, amely majd minden koncertet elhozza, hogy valami frissesség, magyar és külföldi előadókkal. A terület – amelyet szívesen, nem magyarság, én magam látnam még belülről egyáltalán – egy a helyszínen köztudottan pályaudvar mögött elhelyezkedő telek, amely val

Séd, 2023. 3. sz., 50. old.

Éppen a tavaszi *Veszprém Blues Fesztiválon* voltunk, amikor elérhetővé vált a Gyárkert első lefixált programjainak listája. Az első két jegy, amit megvettem, minden habozás nélkül, még ott, a Hangvillában, az Kispál és a Lovasi koncertjére szólt. Azután alig egy héttel a koncert előtt kiderült, hogy életem párja duplázza az eseményeket aznap estére (a zenész/férfibarátság igen bonyolult dolog), így tettünk egy próbát a közösségi médiában, hátha szüksége van pont erre a jegyre valakinek a meglehetősen tág ismeretségi körből. A jegy nem talált gazdára, de a kommentek között megjelent a következő dialógus is: – És... mennyiért égetnéd el? (Vicceltem! Vicc volt!) Válaszként, valaki mástól: – Pedig el kéne.

A Kispál és a Borz 1987-ben alakult Pécsen, egyetemista-zenekarként, és azt hittem, közismert a név eredete, de minap tudtam ezzel újat mondani valakinek, aki egyébként meglehetősen járatos a magyar könnyűzenében: a zenekar „Borz” névvel készült megalakulni, az akkor népszerű Bros és a The Doors zenekarnevek parafrázisaként, de Kispál András tiltakozott, mert korábban több kudarcba fulladt, állatról elnevezett zenekarban is szerepelt, így őt kiemelték...

Hivatalos fiókba sorolás szerint „alternatívrock-együttes”, ám a jellegzetes, posztmodern versszövegek, Lovasi András bárhol felismerhető hangszíne, valamint a prozódia és rímek kezdetektől igen szabadnak mondható kezelése, a sorátvetés gyakori alkalmazása miatt hamar teljesen egyedi jelenséggé váltak. Mondhatjuk, hogy szabályzott, nagyrészt kényszerérlelt táblák közötti termékeny és igen terebélyes ugaron szökött szárba a zenekar a rendszerváltás küszöbén álló Magyarországon. Talán éppen az időzítés volt az, ami a legtökéletesebbnek mondható. Adott volt egy egyetemistákból álló banda, akik körül hirtelen megszűnt a korábbi zenekarokat gyakran kísértő szabályrendszer, valamint egy éppen felnövekvő, nyugtalan generáció a gyorsuló világban, akik közül sokakat megfogott az, hogy valami teljesen mást hallanak, valamit, ami szórakoztató, és ami fittyet hány a szabályokra anélkül, hogy bármiféle ellenségképet szidalmazna közben.

A Kispál-jelenség fogadtatása a kezdetektől igen megosztott, a legtöbbben vagy szeretik, vagy semmi pénzért nem ismernék el a létjogosultságát, de nincs olyan, aki ne ismerné. A fenti kis diskurzus is épp erre példa – bár meggyőződésem, hogy minden művésznek megvan a maga közönsége, és mindenkit utál is valaki, szerencsére nem vagyunk egyformák (nagyon unalmas lenne a világ).

Frappáns végszó lehetne majd zárógondolatként a „Mert a végén majd mindenki összeáll egy képpé” sor az *Ágy, asztal, tv* lemez címadó dalából, ám végről szó sincs – talán nem is véletlen, hogy az említett dal az este elején, rögtön Lovasi „embereket” köszöntő intrója előtt, a *Jövőből jövő lövő* és az új dal, a *Letehetetlen* után hangzott el. „Kispi” és „Bandi a hegyről” zenészkapcsolatát évtizedek formálták-csiszolták, és az új Kispál és a Borz-album, a *Beszorult mondat* azt a stílust és üzenetet viszi tovább, amivel annak idején kezdtek, de az eltelt évek és tapasztalások (ahogy Kispi fogalmazott egy tavalyi interjúban, „ehhez meg kellett bácsisodni”) hallhatóan érettebb anyagot eredményeztek.

A ritmusszekcióban G. Szabó Hunor jazzdobos (The Qualitons együttes alapítója és a nagyszerű Németh Juci férje) erősítette és emelte új szintre az alapot, és a klasszikus trió felállás mellett Babcsán Bence szaxofonjátéka adott teljesen új dimenziót a régi daloknak. Kivirult az *Én is meg tudom csinálni* vagy a *Földtörténet*, és teljesen új oldalát mutatta a *Szívrahlás*.

Annak, aki eddig nem szerette a Kispál és a Borz zenei világát, valószínűleg ez a koncert sem hozza meg a kedvét hozzá (kivéve persze, ha csak a zenekari hangzással volt baja – az ugyanis hibátlan!). Mindazoknak viszont, akik tudják, mi szól a rádióban nulla óra kettő perckor, és ha a színpadon Lovasi annyit mond, hogy „Haaaa”, akkor már folytatják is, hogy „...lefekszem a hóba melléd, nyakamban összeér a víz...” (és ráadásul a rég bezárt Pécsi Egyetemi Klubban vagy a Szentesben érzik magukat közben), valamint valaha is szerették volna elérni azt az állapotot, amikor „...egy vonalban vannak most a szíved meg az agyad”, nos, nekik ez olyan élmény lehetett, mint nekem volt most a Gyárkertben. Felnőttünk, és felnőtt a *Forradalmár* is – pont, amennyire kell.

Nyakas-Fehér Fatime

Rövid koncertek, fröccsel

Rozé, Rizling és Jazz Napok. Óváros tér, 2023. július 7–16.

Az idej, szám szerint 13. Rozé, Rizling és Jazz Napokat azóta vártam, hogy a 12. bezárta kapuit. Nagy kedvencem ez az eseménysorozat, mert mindennap akár három színvonalas koncertet is hallgathatok tíz napon keresztül, ha bírom szuflával. Az idei évben volt pár kedvező helyrajzi változás: a millenniumi emlékmű áthelyezésével és a technikai sátor beillesztésével a borpavilonok sorába megnőtt a tér néhány négyzetméterrel, és voltak olyan esték, amikor valóban minden egyes talpalatnyi helyre szükség volt. Elmondható, hogy a fesztivál lassan kinövi az Óváros teret.

Élmény

Rozé, Rizling

Edik éve megrendezett zenei és gasztronómiai esemény az évi rendezés találatokhoz azokra számíthat, akik a fesztiválra, mint amire az Utcazene-fesztiválra, a szabadtéri rendezvényekre. Annak idején itt barátaink számára az az alkalom, amikor a funk és soul zenék, mára az új generációk inkább a rendezvényre, míg az UZ-1 feltöltötték az ifjú

koncertet még mindig a legjobbak közé tartoznak.

Séd, 2022. 4. sz., 31. old.

Az időjárás nem volt mindig barátságos. A hétfői, harmadik fesztiválnap első fellépője, a Jazz Nicholson Project még épp elő tudta adni egy szám híján a teljes műsorát, aminek nagyon örültem, mert őket a tavalyi első szereplésük után kifejezetten vártam, és most sem okoztak csalódást. Közvetlenül a koncertjük vége előtt leszakadt az ég, és bár fél óra elteltével folytatódott a fesztivál, a bőrig ázott közönség java inkább nem folytatta a koncerthallgatást, úgyhogy ezt a napot idő előtt zárni kellett a rendezőségnek. A csütörtök szintén esősre sikerült, a többi napon viszont inkább a forróság ellen kellett a szokásosnál több limonádéval vagy hosszúlépéssel „küzdenni” – már amennyire tekinthetjük ezt küzdelemnek ilyen izgazdag italválaszték mellett.

Amit kiemelnék az eseménysorból, az a nyolcadik nap. A jó idő, a „végre péntek” életérzés és a remek fellépőfelhozatal a fesztivál legélénkebb napját generálta. Hatkor az M. C. S. Blues Band indította a ráhangolást. A zenekar különlegessége, hogy – talán annak hatására, hogy zenéltek a Deák Bill Blues Band vendégeként – gitárosuk kifejezetten emlékeztet Bill kapitányra. Emellett annyi gitárral készült, hogy a zenekarnak szinte nem maradt helye a színpadon, és jószerevével minden dalt másik hangszerrel kísérhetett volna. Egyebek mellett *Fesztivál* című nótájukkal már megalapozták az este hangulatát.

Őket nyolckor a környékbeli zenészekből álló és a fesztiválon több vendégzenésszel fellépő FunThomas Band követte, akik a fővárosi „nagy testvér” Garami Funky Staff mellett a legparádésabb hangulatot teremtették a közönség körében. Ők feldolgozásokat játszanak népszerű előadóktól, és különlegességük, hogy nem azokat

a dalaikat adják elő, amelyekkel az adott zenészek leginkább ismertté váltak, hanem a „futottak még” kategóriás, harmadik-negyedik legnépszerűbbeket (már amennyire a Queentól az *Under Pressure*-t vagy Tom Jonestól a *Mama Told Me*-t ebbe a kategóriába lehet sorolni). A fenti klasszikusok mellett jól megfért Michael Bublé melankolikusabb *Feeling Good*-ja vagy a Lóci játszik *Nem táncolsz jobban* című bulizenéje, amire már tényleg forrt az Óváros tér.

A nap utolsó koncertjét Heincz Gábor Biga adta Biga Live nevű formációjával, aki szintén visszatérő vendége a városnak: az Oliva étterem kerthelyiségében is rendszeresen fellép, a fesztiválhoz hasonlóan ott is mindig telt ház előtt. Romantikus *Otthon bárhol* című száma mellett ő is tovább pörgette a hangulatot, a *Koccintós*, vagy akár az ismertebb, korábbi *A Dalban* döntős *Good Vibes*, illetve *Learning To Let Go* mellett bármit játszott, mindent tánc és zajos ováció kísért.

Megemlíteném még a fesztivál meglepetését, a tíznapos eseménysorozat zárókoncertjét adó Németh Kyra Smallchestrát.

Persze nem a minőségi muzsikálás volt a meglepő, nem is az énekesnő csodás hangja, hanem az a ma is játszott slágerekkel kibővített repertoár, amiben olyan dalok is helyet kaptak, mint a Moloko *Sing It Back*-je, a Daft Punk *Get Lucky*-ja vagy Miley Cyrus teljesen aktuális *Flower*-se. Mivel a vasárnap késő esti időpont ellenére a közönség létszáma nem akart csökkenni, a zenekar lehetőséget kapott folytatni a koncertet éjfélig, az ott maradtak legnagyobb örömeire. Így volt lehetőségük eljátszani még olyan régi klasszikus nótájukat is, mint a francia *Je Ne Veux Pas Travailler*, amely az újdonságok miatt most nem fért volna be a műsorba, valamint a legnagyobb sikert hozó újdonságokat újra előadták.

Kiváló fesztivált tudhatunk idén is magunk mögött, úgy hogy elindult a visszaszámlálás a 14. *Rozé, Rizling és Jazz Napok*ig, amely már tényleg nem tekinthető a *VeszprémFest* kísérőrendezvényének, rég felnőtt a saját jogú, önálló fesztiválok sorába.

Hancz Karolina

„Jöttök este a Rozéra?”

Abban a kivételezett (egyszerre nehéz és csodálatos) helyzetben vagyok, hogy felnőtt életem során többször volt lehetőségem és erőm viszonylag nagy változásokat véghez vinni az életemben. Ezek egyik mellékterméke, hogy immáron hat éve ezen a varázslatos környéken, éppen Veszprém és a Balaton között félúton élek.

Általános társalgási fordulat: amikor elmondom valakinek, hogy Siófokon születtem, az illető viccesen megkérdezi, hogy „És ugye a déli partban a legszebb dolog az északi part látványa?”. Nem szeretem a közhelyeket, sem a prekoncepciókat, és úgy hiszem, a déli part éppen olyan varázslatos tud lenni (például egy kisgyermekes családnak, akik sekélyebb vízre és szabadstrandokra vágnak), mint az északi, így általában csak háritok és egyenliték azzal, hogy „Valóban, és ez az egyetlen dolog, amivel az északi part sosem büszkélkedhet”. Mindemellett azonban azt gondolom, nem a táj az, ami egyedi és megismételhetetlen ezen a környéken, hanem valami egészen más.

Veszprém és környékének mikroklimája a borok mellett valami elképesztően jó táptalaj a zenei tehetségek fejlődése (vagy bevonása) számára is. Aki itt nőtt fel, annak ez talán fel sem tűnik, de nem általános tény, még egy megyeszékhely esetében sem, hogy egy tíznapos fesztiválra kényelmesen össze lehet gyűjteni tucatnyi olyan zenekart, akik részben vagy teljesen helyi kötődésűek, műfajban a jazz–soul–blues–funkvonalon, minőségben pedig igen igényes szinten mozognak úgy, hogy emellett marad még elég egyéb műfaj más stílusirányzatú formációkból is, más rendezvényekre. A *Rozé, Rizling és Jazz Napok* ennek az élő bizonyítéka.

A 13-at szerencsétlen számnak hiszik sokan, de a *VeszprémFest* kiegészítő, ingyenesen látogatható rendezvényeként 2011-ben debütáló *Rozé, Rizling és Jazz Napok*, ami a *VeszprémFest* honlapja szerint „kísérőrendezvény, melynek keretében a Balaton környéke kiváló borászatainak kínálatát, kézműves ételeket, illetve a hazai jazzélet fiatal egyéniségeit ismerhetik meg a gasztrokulturális élményekre vágyók”, bizonyosan nem élte meg a 13. megrendezését szerencsétlenségként.

A helyszínre, ami a város szíve, az Óváros tér, mondhatnánk, hogy a megszokott, de többek között a Veszprém–Balaton 2023 EKF által támogatott beruházásoknak köszönhetően mégis rendezettebb, koncepciózusabb, mint az elmúlt években volt. A terület már-már legendás: az Óváros tér ilyenkor egyedi ékszerdobozként tündököl, a város varázslatos szíveként lüktet a zene és fények pompájában. A színpad előtti tér rendezett, az elmúlt évben bevezetett új asztal- és padrendszer remekül bevált – körülötte a mozgás a kiszolgálóhelyek között késő este, főleg hétvégén, már nehézkes, de korántsem lehetetlen. A felhozatal hibátlan egy fesztiválhoz mérten – ahogy körbenéztem, úgy láttam, a kínálat még a különböző ételintoleranciákkal együtt élni kényszerülők számára is nyújt opciókat.

Az idei év egyik különlegessége számomra, hogy mind a nyitáshoz, mind pedig a záráshoz egy-egy helyi zenekar szolgáltatta a zenét, erőteljes és egyedi női előadóval. Július 7-én, a nyitás nap-

ján 18 órától a soul-funk dalokból alkotott műsorral szórakoztató Soul and Emotion lépett fel Váczi Violetával a mikrofon mögött, július 16-án 22 órától, zárásként pedig a Németh Kyra Smallchestra lepte meg egy különleges setlisttel a nagyerdeműt. A Queen kánonjából kilóg kissé, és nem is a legismertebb daluk, de Németh Kyra és csapata előadásában a *You Don't Fool Me* egészen háborzongatóan jó élmény volt, megérte rá felsietni a História kertből.

Utóbbi formációban az a Ladányiné C. Nagy Zsófia adta a biztos basszusalapot, aki július 8-án, szombaton a saját együttese, a Sofi & the Funktazi élén is szórakoztatta a közönséget, de meghívottként vokálozott 14-én, pénteken a FunThomas Band fergeteges, egész teret csurig megtöltő buliján is. Itt ismét egy Queen-sláger volt az, ami nagyon megragadott – az *Under Pressure*, Kovács Gabika Ella és Kiss Dániel duójával. Számomra sokkal többet nyújtottak, mint az őket követő Biga Live produkció a kissé túl populáris setlisttel. Egyébként ez utóbbi, vagyis a FunThomas zenekar koncertje volt az egyetlen, ahol a Zolamédia által biztosított, mindig arányos hangosításban némi zavart éreztem – több helyről is hallgattam, de a vokálok itt valahogy nem kapták meg azt a hangerőt, amit megérdemeltek volna.

Ha már a háttértechnikánál tartunk, Bálint és csapatának profi hangosítása mellett muszáj megemlíteni a logisztikát is. Az átlaglátogató talán nem is gondol bele, hogy mennyi minden kell a gördülékeny szervezéshez egy ilyen volumenű rendezvény esetén, de volt szerencsém bepillantani a backstage és a színpadi szervezés kulisszái mögé is (ugyanazon okból, amiért a Gyöngyhalász latin zenekar, a Jazz Nicholson Project és a Szakáll Norbert Quartet műsoráról nem nyilatkozhatnék anélkül, hogy elfogultsággal vádolnának). Amit láttam, az a Méz Rádióból (RIP) közsismert Szekeres Dávid színpadmester vezette csapatnak köszönhetően a könnyed profizmus és gördülékenység volt. Hála nekik érte, mind a közönség, mind pedig a zenészek nevében!

Az esemény legszesélyesebb résztvevőjének idén az időjárás bizonyult. 10-én, hétfőn az időzítés csaknem tökéletesre sikerült – a Jazz Nicholson Project műsorából csupán az utolsó dalt mosta el (tisztelet és hála a közönségnek, akik bizony az utolsó pillanatig kitartottak), majd némi padtakarítás után, kis késéssel indulhatott a „Bluesfesztivááá!” a Good Evening Mr. Blues (Szabó Tamás) és a Jumping Matt & His Combo (Pribojszki Matyi) főszereplésével. Csütörtökön nagyon vártam Ruby Harlemet élőben, de a heves esőzés miatt sajnos a tervezett idő előtt be kellett zárni a fesztiváalteret. Közben kedden legalább a Szakáll Norbert Quartet instrumentális jazznótáit követően élvezhettük Éliás Gyula Jr. Barry White-estjét (sokáig éljen Vermes Gabi a basszusgitárszólóival!) és a Gáspár Károly Trió jazzörökzöld-műsorát is Gereben Zitával a mikrofonnál.

A *Rozé* ismét elhozta nekünk azt az élményt, ami egyedivé teszi a „veszprémi vagyok” érzést – fesztiválozhattunk kedves városunk szívében, a nyár legszebb hetében. Jövünk jövőre is!

Nyakas-Fehér Fatime

Tausírozott maszkos vas övdíszek az avar korból

Az avar kori szállásterület ritka leletei közé tartoznak a tausírozott maszkos ábrázolású vas övveretek. Feltárás közben csupán egy halom vasdarabnak tűntek, így nagy meglepetés és öröm volt, amikor restaurálás után előbukkantak a finom kivitelű kis arcocskák, díszítések. Azóta is a kedvenc leleteim közé sorolom őket.

Stílustű, korbula az avar korból

Az avar kori leletek között a korbula és a stílustű is megtalálható. Ezek a tárgyak a 7. század első feléből származnak, és a Balatonudvari-Fövényes temetőből kerültek elő. A korbula egy kis, kerek, korbá alakú tárgy, amelyet a halottak fejére helyeztek. A stílustű egy hosszú, vékony tű, amelyet a ruhákhoz kötözték. Mindkét tárgy a korbula és a stílustű típusú tárgyakhoz tartozik.

Séd, 2023. 3. sz., 55. old.

Ahogy a címben is jeleztük, avar kori vas övveretekről van szó, ami ebben az időben egyáltalán nem jellemző az avar férfiak viseletére, ugyanis ezek övét, időszakról függően, leginkább bronzlemezről préselt vagy bronzból öntött veretek díszítették, esetenként kőbe-rakásokkal is. A vasból készült veretek, különösen a tausírozott díszítésűek, egyértelműen idegenek az avar környezetben. Ebben az időszakban elsősorban a germánok által lakott területeken jellemzőek, a Meroving kultúrkörhöz kapcsolódnak.

A bemutatásra kerülő övveretek a Balatonudvari-Fövényes temető 544. sírjából kerültek elő.

A lelőhelyen több korszak egymásra temetett sírjait találtuk. Ezek közé tartozott az 544. sír is, amelyet a közel 100 évvel később ide temetett 543. sír gödrének kiásása során részben elpusztítottak, a mellékletek nagy része is áldozatul esett. Mindezek ellenére a megmaradt kilenc veret mindegyikének előlapja díszített volt, csak egy veret díszei semmisültek meg. Kivitelük alapján a 7. század második/harmadik harmadára keltezhetőek.

A garnitúra szíjvégei maszkos díszűek, a pajs alakú veretek szív alakú arccal, a nagyszíjvég és a bujtató geometrikus mintával díszítettek. Közülük különösen a hosszú, maszkos arcábrázolások jellegzetesek. Ezek esetében a „fejen” valamilyen sapka, fejfedő van, a nagyobb ábrázolásokon kereszt díszítéssel. Felmerült, hogy

ezek a fejfedők a közösség vagy egyén vallási hovatartozását jelzik, esetleg liturgikus ruhadarab ábrázolásai is lehetnek (például püspöksüveg), akárcsak a ruharészletek. Gyakoriak a kereszt motívumok, esetünkben a kisebb vereteken jelennek meg: a „szív alakú” arcok felett körbe zárt kereszt dísz van. Hasonló megfogalmazású vereteket eddig még nem sikerült találni. A vereteken megfigyelhető geometrikus díszítések is több szálon kötődnek a keresztény szimbolikához.

Hasonló maszkos arcábrázolással díszített veretek leginkább a germánok lakta bajor, alamann, de szép számban a langobárdok által birtokolt Itáliában is megtalálhatók. Nagy valószínűséggel az előállító műhely vagy műhelyek is itt lehettek, innen juthattak el vagy kereskedelmi kap-

Tausírozott maszkos vas övgarnitúra a Balatonudvari-Fövényes temető 544. sírjából

Arcokkal díszített veretek az 544. sír garnitúrájából

csolatok, vagy akár betelepülő germánok révén az avar szállásterületre. Ezekről a területekről 37 sírban találtak hasonló vereteket. A Kárpát-medencében, avar területen, a balatonudvari darabokkal együtt összesen hat lelőhelyről ismerjük. (Korai változatok Zamárdi-Rétiföldek 1353. sír 1 db; Szajk, 1 db szórvány; későbbi változatok Pécs-Kertváros 391. sír; Szekszárd-Palánk 226. sír [közöletlen], és a legteljesebb garnitúra Előszállás-Bajcsihegy 200. sír.) A balatonudvari veretek, elsősorban a kis „szív alakú” arcábrázolásai egyelőre egyedül állnak a hasonló veretek között. Az 544. sírban nyugvó férfi minden bizonnyal az avar közösség rangos tagja lehetett, még abban az esetben is, ha feltételezzük, hogy eredetileg más származású volt. Bár eredetileg talán keresztény hitű volt, avar hagyományokat követett, az avar (pogány) hit előírásainak megfelelően temették el.

Az egységes jellegű, ugyanakkor egyéni ízlést tükröző övgarnitúrája a 7. század közepe harmadában készülhetett, viszont sírba kerülése már a 7. század végére vagy a 7-8. század fordulójára tehető.

Nagy valószínűséggel a tausírozott maszkos veretek ábrázolásai szakrális tartalmat közvetítettek. Feltételesem erre utalhatnak az ábrázolások camelaucumnak meghatározott fejfedői, vagy a felsőruházat részlete, a cingulum. A veretek vallásos tartalmát jelezhetik a kereszttel kitöltött körök, a geometrikus, szőlőindát idéző, esetenként kereszttel kiegészített fonatminták. Az arcábrázolások előképei között itáliai lemezkeresztek arc- (Krisztus-) ábrázolásai jöhetnek számításba. Kérdés, hogy amennyiben az Avar Birodalom területére betelepülők hozták magukkal, akkor eredeti tulajdonosaik avar szolgálatban álló fegyveresek, vagy inkább

térítők, egyházi személyek voltak-e. Arra vonatkozóan vannak adatok, hogy az Avar Birodalom fennállása idején több térítő egyházi személy is tervezte a pogánynak tartott avarok megtérítését (Szent Kolumbán, Szent Emmerám poitiers-i szerzetes, Szent Ruprecht wormszi püspök), de ezek végezetül nem valósultak meg, vagy ha mégis, akkor jelentősebb, nagy tömegeket érintő hatása, a régészeti kutatások alapján, nem volt.

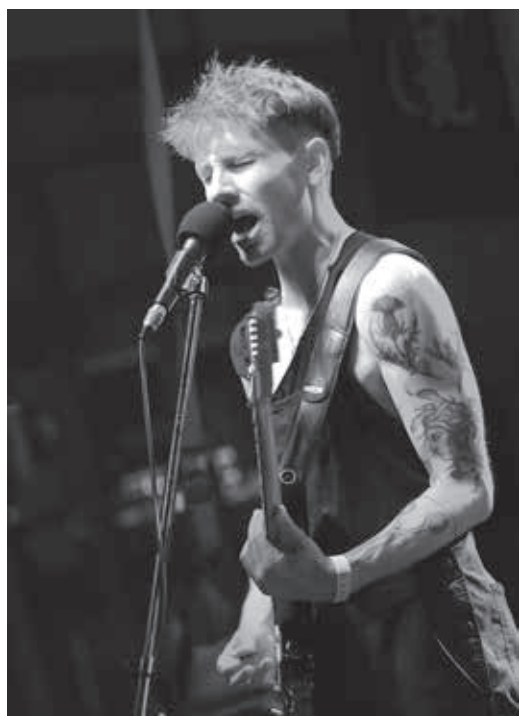
Perémi Ágota

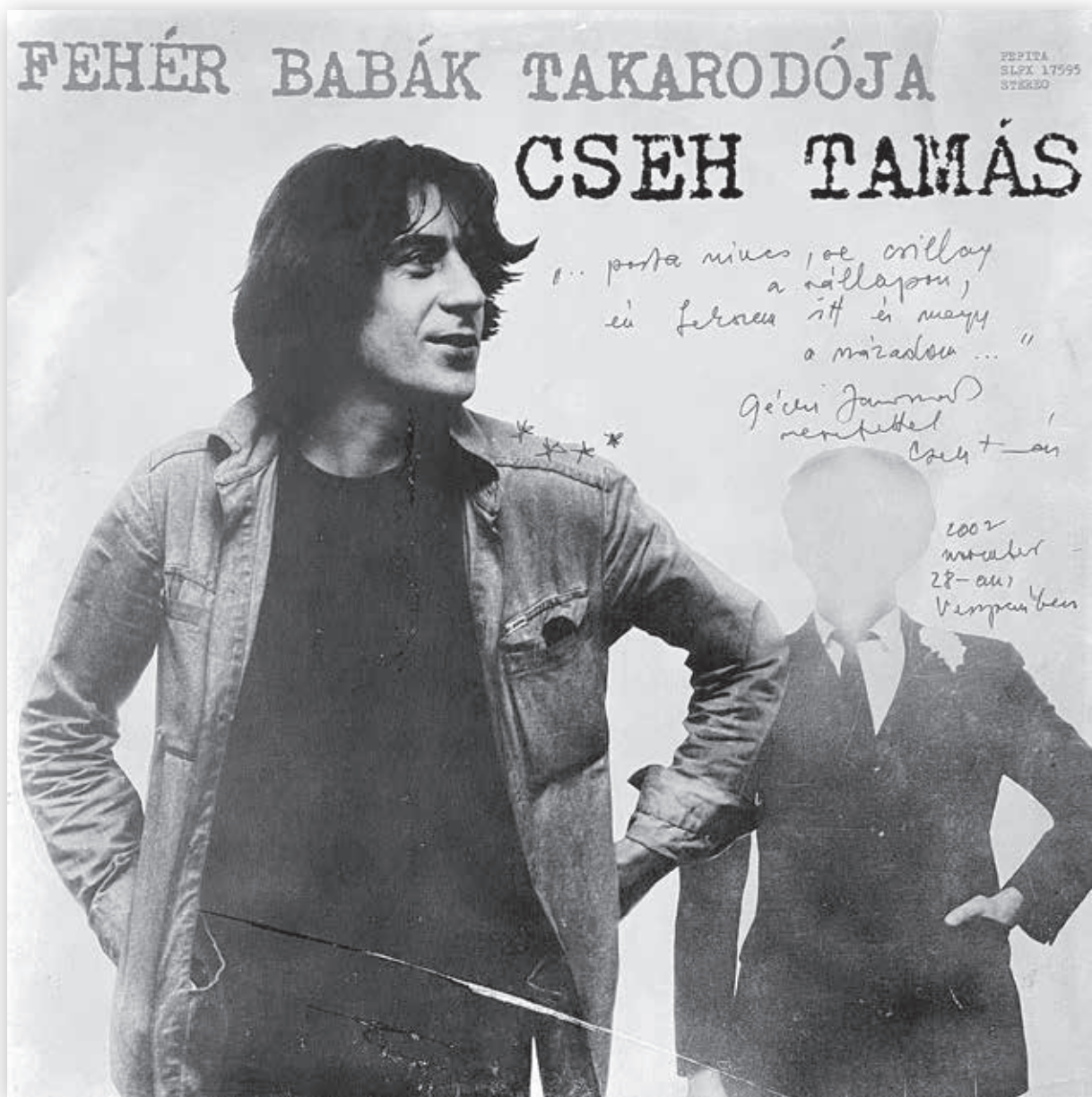
IRODALOM:

S. Perémi Ágota: Tausírozott vas övgarnitúra a Balatonudvari-Fövenyes temetőből. (Előzetes közlemény). Tauschierte eiserne Gürtelgarnitur aus dem Friedhof von Balatonudvari-Fövenyes. (Vorläufiger Bericht). *Tomka 80. Ünnepi tanulmányok Tomka Péter köszöntésére*. Főszerk.: Nemes G. Győr 2020, 477–512.

Gáspár Gábor: Utcazene (fotóesszé)

Cseh Tamás által dedikált hanglemez. Veszprém, 2007. november 28.
(Annus Gábor tulajdona)

